

Kirjasto tilana

Porvoo Campus 2010 - unelma kirjastosta

Suvi Korpi

Opinnäytetyö

Liiketalouden ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma

2009

Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma

<p>Tekijät Suvi Korpi</p>	<p>Ryhmä YMLI05</p>
<p>Opinnäytetyön nimi Kirjasto tilana Porvoo Campus 2010 - unelma kirjastosta</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 77</p>
<p>Ohjaajat Pekka Rantanen ja Tuovi Soisalon-Soininen</p>	
<p>Tämä kehittämishanke on ajankohtainen toimintatutkimus tilasta ja Porvoo Campus 2010 kirjastosta. Työn tavoitteena on tarkastella Porvoon tulevan kampuksen ammattikorkeakoulu-kirjastoa tilana sekä auttaa kampuskirjaston toiminnan suunnittelua muodostamalla kuva tulevaisuuden kirjastosta tutkimustiedon, unelmakyselyn ja havaintojen perusteella. Kehittämistyön tuloksena syntyy selvitys tilasta, jossa unelmakirjasto voi toimia.</p> <p>Porvoo Campus 2010 tilasuunnittelun lähtökohtana on japanilaisen Ikujiro Nonakan kehittämä ba-malli, jossa tilaratkaisuilla synnytetään osaamista. Ajatuksena on, että yhteisissä tiloissa koko ajan luodaan, käytetään ja jaetaan tietoa. Kirjaston kehittämistä varten kerättiin kyselyllä mielipiteitä ja ajatuksia unelmakirjastosta. Selvityksessä käytetään menetelmätriangulaatiota, jossa tutkimuskohdetta lähestytään useilla eri aineistonhankinta- ja tutkimusmenetelmillä. Tilaa tarkastellaan poikkitieteellisesti kirjaston näkökulmasta fyysisenä-, sosiaalisena-, tiedonluomisen-, hyvinvoinnin- ja yhteisöllisyyden paikkana. Kirjastotilaa ja tilan merkitystä havainnoidaan ammattikorkeakoulussa, kauppakeskuksessa ja tulevaisuudessa.</p> <p>Tänä päivänä kirjastoja kehitetään tiloina ja kohtaamispaikkoina. Suunnittelun lähtökohtana on toiminta, jossa asiakkaat ja kirjastohenkilökunta yhdessä luovat tilan ja sen merkityksen. Kirjastotiloilta halutaan viihtyisyyttä. Toimintaympäristön jatkuvat muutokset ja tulevaisuuden tarpeet edellyttävät tiloilta myös joustavuutta ja muunneltavuutta, jotta tiloja voidaan monipuolisesti hyödyntää. Porvoo Campus 2010 unelmakyselyn perusteella kampuskirjaston kolme tärkeintä menestystekijää ovat tila, kalustus ja palvelu. Tilan toivotaan muun muassa olevan rauhallinen, motivoiva, äänieristetty ja hyvä sijainniltaan.</p>	
<p>Asiasanat tila, paikka, ammattikorkeakoulukirjastot, Porvoo Campus 2010</p>	

Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma

<p>Authors Suvi Korpi</p>	<p>Group YMLI05</p>
<p>The title of thesis Library as a space The Porvoo Campus 2010 - a dream of a library</p>	<p>Number of pages and appendices 77</p>
<p>Supervisors Pekka Rantanen and Tuovi Soisalon-Soininen</p>	
<p>This project is a current research upon space and the Porvoo Campus 2010 library. The aim of the project is to examine the library at the future Porvoo Campus and to help plan the campus library as a space as well as to help plan the activities at the campus library by visualizing the future library with the help of research results, A Dream Inquiry and perceptions. As a result of this research there will be an analysis of the place where a dream library could operate.</p> <p>The Porvoo Campus 2010 planning is based on The Concept of Ba, a model created by Ikujiro Nonaka from Japan, where space planning created skills. The main idea is that shared space make it possible to create, use and share knowledge all the time. To help develop the library an inquiry was made to get opinions and thoughts about the ideal library. The research used method triangulations where the object of research is observe with the help of several different methods of gathering material as well as research methods. The space is being observed multidisciplinary as a physical, social, ability creating, thriving and common space. The importance of the space as well as the library itself will be observed at applied universities, malls and in the future.</p> <p>Nowadays libraries are developed as premises and meeting points. The starting point for the planning is the activity where customers and library staff together form the space and its importance. Libraries should be cosy and comfortable. The constant changes of environment and future needs also imply flexibility and a possibility to make changes so that the premises can be used in a diversifield way. Based on The Dream Inquiry concerning the Porvoo Campus 2010 the three most important keys to success are space, furniture and service. The premises should among other things be peaceful, motivating, sound isolated and well located.</p>	
<p>Key words space, place, applied university libraries, Porvoo Campus 2010</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tutkimusasetelma	3
2.1	Porvoo Campus 2010	3
2.2	Tehtävä ja tavoitteet.....	5
2.3	Metodit ja aineisto	5
2.4	Rakenne	7
3	Taustalla strategiat, suuntaviivat ja tulevaisuuden visiot	9
3.1	Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat.....	10
3.2	Pedagoginen strategia	12
3.3	Ammattikorkeakoulukirjastojen yhteistyön strategia	13
3.4	Sinisen meren strategia	15
3.5	Tulevaisuus.....	16
4	Tila ja paikka	20
4.1	Ba-malli	22
4.2	Stressittömän tilan filosofia.....	26
4.3	Kolmas paikka	29
4.4	Kauppakeskus.....	30
5	Kirjasto tilana.....	35
5.1	Ammattikorkeakoulu	37
5.2	Kauppakeskus.....	38
5.3	Suunnitelmat	40
5.4	Tulevaisuus.....	46
6	Unelmia kirjastosta	50
6.1	Unelmakirjastokysely	50
6.2	Luettuja, kuultuja, havaittuja unelmia.....	52
7	Arviointia, pohdintaa ja johtopäätöksiä	55
7.1	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	55
7.2	Työn toteutus ja tutkijan rooli.....	56
7.3	Ajatuksia ja unelmia	57
7.4	Suunnitteluun vanhaa, uuta ja ripaus sinistä.....	61
	Lähteet.....	67
	Liitteet	
	Liite 1. Kirjastovierailut, seminaarit ja tilaisuudet	76

1 Johdanto

Luovuutta ja sen merkitystä korostetaan tänä päivänä voimakkaasti. Perinteisesti luovuus liitetään taiteeseen ja tieteeseen, mutta nyt sitä pidetään kaiken toiminnan edellytyksenä ja edistäjänä, jopa koko yhteiskunnan tehokkuuden turvaajana. Yleisesti uskotaan, että uudistamalla ajattelua ja asenteita sekä toimimalla luovasti samalla vahvistetaan jokaisen voimavaroja ja kehitetään ympäristöä.

Luovuus, oppiminen ja innovatiivisuus ovat tekijöitä, joihin kiinnitetään erityistä huomiota myös Porvoossa, kun HAAGA-HELIA ammattikorkeakoululle (myöhemmin HAAGA-HELIA) ja Laurea ammattikorkeakoululle (myöhemmin Laurea) suunnitellaan Porvoon Länsirannalle uutta kampusrakennusta. Hankkeen päämääränä on rakentaa aivan uudenlainen oppimispaiikka - tila, jossa luovuus, kestävä kehitys ja huipputeknologia kohtaavat. Porvoon kampukselta on tarkoitus tulla monikulttuurisuuden, oppimisen ja liiketoiminnan keskus, joka edistää uutta ajattelutapaa ja menestyvää liiketoimintaa.

Ammattikorkeakoulut Porvoossa antavat käytännönläheistä liiketalouden, matkailun sekä sosi- ja terveysalan opetusta. Samalla ne ovat mukana kehittämässä Itä-Uudenmaan alueen elinkeinoelämää ja turvaamassa ammatillisiin asiantuntijatehtäviin uutta, koulutettua työvoimaa. Korkeakouluyksiköt toimivat historiallisista syistä eri rakennuksissa. Nykyiset tilat ovat entisten kantaoppilaitosten koulutiloja, jotka eivät enää tue tämän päivän itsenäistä, työelämälähtöistä ja projektimaista korkeakouluopetusta ja -oppimista. Rakennushanketta vauhdittaa myös HAAGA-HELIAN vuokrasopimusten päättymisen Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän ja Porvoon Kauppaoppilaitoksen kanssa vuonna 2010.

Porvoon Campus 2010 on hankkeena ajankohtainen ja vastaa sidosryhmiensä tarpeisiin ja tulevaisuuden visioihin. Opetusministeriön korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä koskevien suuntaviivojen mukaan jatkossa kehitetään alueellisesti vahvempia ja vaikuttavampia korkeakoulukokonaisuuksia. HAAGA-HELIAN ja Laurean yhteistyö Porvoossa tukee hyvin tätä vaadetta.

Porvoon kaupunki tunnetaan historiallisena matkailukohteena, jolla on hyvä imago ja monipuolinen kulttuuriperintö. Porvoon korostaa strategiassaan osaamista ja osaajia keskeisinä alueellisen kehittämisen tekijöinä. Vetovoimaisuuden lisäämiseksi kaupunki haluaa tarjota asukkaalleen monipuolisia työ- ja opiskelumahdollisuuksia, palveluja ja uudenlaisia asumisympäristöjä. Kaupunki haluaa toimia myös metropolialueen vahvana vaikuttajana ja hyödyntää hyvää

sijaintiaan Helsingin ja Pietarin välillä. Porvoon yhtenä päämääränä on toimia vuonna 2015 osaamisen ja yritystoiminnan kehittäjänä, innovatiivisena ja tunnettuna koulutuksen, kulttuurin, matkailun, palvelujen ja teollisuuden keskittymänä. (Porvoo, 2006.)

Laajeneva korkeakouluopetus ja suunnitteilla oleva uusi, vetovoimainen opiskeluympäristö Porvoo Campus 2010 kiinnostavat myös Porvoon kaupungin kehittäjiä. Kaupunki lisää yhteistyötä korkeakoulujen kanssa keskittämällä omat kehittämistoimintonsa HAAGA-HELIAn ja Laurean kanssa uuteen kampusrakennukseen. Sinne muuttavat kaupungin kehitysyhtiö Posintara ja luovien alojen kehittämisohjelma Polte. Porvoon kaupunginkirjasto, Itä-Uudenmaan maakuntakirjasto, on myös kiinnostunut yhteistyöstä kampukseen tulevan kirjaston kanssa.

Itä-Uudenmaan maakunnan vision mukaan maakunta on vuonna 2013 luova toiminta- ja innovaatioympäristö, joka houkuttelee yrityksiä ja ihmisiä sijoittumaan alueelleen. Maakunta näkee Porvoo Campus 2010 –hankkeen edistävän osaamista ja alueella toimivien yritysten ja asukkaiden verkottumista. Kampuksen toivotaan myös lisäävän hyviä edellytyksiä koko maakunnan yritystoiminnalle. (Itä-Uudenmaan, 2007 ja 2008.)

2 Tutkimusasetelma

2.1 Porvoo Campus 2010

Suunnittelutyö uudesta kampusalueesta Porvoon Länsirannalle alkoi keväällä 2007 Campus Concept –työryhmässä. Tehtävänä on yhdistää saman katon alle HAAGA-HELIA:n ja Laurean Porvoon yksiköiden toiminta sekä joitakin Porvoon kaupungin toimintoja. Puhutaan Porvoo Campus 2010-hankkeesta, joka tuo uudella tavalla Porvoon ja koko Itä-Uudenmaan osaamisen ja osaajat esille.

Porvoon Campus nähdään porvoolaisten arjen ja juhlan keskuksena, jatkuvasti uusiutuvana sykkivänä sydämenä (Porvoo, 2008). Sen lisäksi Campus toimii luovana kaupunkikampuksena, jossa on kaksi vastakohtaa: vieressä jo toimiva Taidetehtas taiteen ja kulttuurin keskuksena ja HAAGA-HELIA ja Laurea oppimisen, liiketoiminnan ja innovaatioiden keskuksena. Porvoon alueen luovien toimialojen yrittäjät ovat kiinnostuneita perustamaan kampuksen lähelle Länsirannalle oman toimitalon. Mikäli suunnitelmat onnistuvat, nousee Porvooseen uusi, merkittävä osaamisen ja luovuuden keskittymä, josta hyötyvät kaikki osapuolet.

Porvoo Campus 2010 -hankkeessa suunnitellaan aidosti omaa kampusaluetta eikä mallinneta tai kopioida jo olemassa olevia koti- tai ulkomaalaisia kampuksia. Hankkeessa pidetään tärkeänä, että ammattikorkeakoulujen kolme perustehtävää opetus, aluekehitys sekä tutkimus- ja kehittämistoiminta integroidaan toimivilla tilaratkaisuilla. Suunnittelussa hyödynnetään japanilaisen Ikujiro Nonakan kehittämää ba-mallia, jossa nimenomaan tilaratkaisuilla synnytetään osaamista. Kampushankkeessa ba ymmärretään paikkana tai tilana, jossa vuoro vaikutus, sitoutuminen ja osallistuminen tapahtuvat. Ajatuksena on, että yhteisissä tiloissa luodaan, käytetään ja jaetaan tietoa koko ajan.

Campus Concept –työryhmän yhteenvedon mukaan tulevaisuuden korkeakoulutilojen suunnittelussa huomioidaan oppimista edistävät tilat, jotka mahdollistavat erilaisia toimintoja. Campus nähdään muunakin kuin perinteisenä koulurakennuksena. Sen halutaan viestivän käyttäjälähtöisyyttä, osaamista ja innovaatioita. Rakentamisessa käytetään paljon uusia taloteknisiä ratkaisuja ja digitaalisia pintamateriaaleja. Avoimen langattoman tietoverkon ansiosta työskentely ja liikkuminen kampuksella on vaivatonta. Rakennuksessa toivotaan olevan paljon erilaisia muunneltavia tiloja kuten kohtaamispaikkoja ja avoimia tiloja, mutta myös hiljaisia työtiloja.

Muunneltavuus mahdollistaa tulevaisuuden uudet tarpeet ja tilojen monipuolisen hyödyntämisen. Suunnittelussa korostetaan avoimuutta. Luokkien seinät ovat läpinäkyviä ja työhuoneet helposti saavutettavissa. Rakennuksessa vältetään perinteisiä luokka- ja käytävätiloja. Kalusteiksi valitaan sohvia, nojatuoleja ja baarikalusteita. Muotoihin, väreihin ja valaistukseen kiinnitetään myös paljon huomiota. Kaiken suunnittelun perustana on ajatus paikasta ja tilasta, johon opiskelijat ja muut käyttäjät tulevat mielellään. (Yhteenvedo, 2008.)

Porvoon Campuksen kehittämistyössä on mukana Itä-Uudenmaan aluekeskusohjelman toimeksiannosta Movense Oy:stä konsultti Kimmo Rönkä. Movensen toiminta ja tutkimus on keskittynyt nimenomaan ympäristön toimivuuden ja siellä olevien käyttäjien, yritysten ja yhteisöjen toimintaedellytysten parantamiseen. Syksyllä 2007 Porvoossa järjestettiin kolme Oppimisen LivingLab workshop-seminaaria. Aiheina olivat Osaaminen näkyväksi sekä Lisäarvoa, kumppanuutta ja kilpailukykyä. Työn tuloksena saatiin tulevaisuuspyörän kuvaamana toimintaympäristö, jossa Porvoo Campus tulevaisuudessa toimii.

Kuvio 1. Porvoo Campus 2010 (Movense Oy)

Suunnitelmissa yhteistyö kaikkien paikallisten yrittäjien kanssa nähdään tärkeäksi. Porvoo Campusta kehitetään asumisen ja arjen sekä vapaa-ajan ja harrastamisen keskuksena. Samalla toivotaan, että kampukselta tulee kaikille halukkaille paikka verkottua ja luoda kansainvälisiä

suhteita. Kaupunkikampuksen on tarkoitus olla jokaiselle avoin kohtaamispaikka, jonne on helppo tulla ja josta välittyy uutta toimintamallia ja ajattelutapaa koko Porvoon alueelle.

2.2 Tehtävä ja tavoitteet

Kehittämishankkeen tehtävänä on tarkastella Porvoon tulevan kampuksen ammattikorkeakoulukirjastoa (myöhemmin amk-kirjasto) tilana sekä muodostaa kuva tulevaisuuden amk-kirjastosta tutkimustiedon, unelmakyselyn ja havaintojen perusteella.

Kehittämistyön tuloksena syntyy selvitys tilasta, jossa tulevaisuuden unelmakirjasto voi toimia. Hankkeen tavoitteena on myös auttaa kampuskirjaston suunnittelijoiden myöhemmin alkavaa yhteistä kehittämistyötä.

Tulevaisuuden kirjastotilat suunnitellaan ensi sijassa toiminnan kautta. Tässä hankkeessa tarkastellaan yleisesti amk-kirjaston toimintaympäristöä eikä varsinaisesti keskitytä kampuskirjaston toiminnan suunnitteluun. Kehittämishankkeessa ei myöskään kartoiteta tai verrata toisiinsa Porvoon nykyisten amk-kirjastoyksiköiden tiloja tai toimintoja. Tarkoitus ei ole valita vain kirjastojen nykyisiä parhaita käytänteitä, vaan tuoda esille uusia näkökulmia kirjastotilojen suunnitteluun. Kehittämishanke ei myöskään perustu laajoihin kyselytutkimuksiin, koska siten kerätty tieto ei aiemman tutkimustiedon mukaan oikeasti edistä suunnittelu- ja kehittämistyötä.

2.3 Metodit ja aineisto

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on tila, jota tarkastellaan kirjastotoimintaan kohdistuvien strategioiden, suuntaviivojen ja tulevaisuuden visioiden avulla. Tila voi toimia tiedon luomisen paikkana. Tässä sitä kuvataan myös hyvinvoinnin näkökulmasta, kolmantena paikkana sekä elämysympäristönä ja kuluttamisen keitaana.

Kehittämishanke on ajankohtainen ja lähestymistavaltaan kvalitatiivinen toimintatutkimus. Hankkeessa käytetään menetelmätriangulaatiota, jossa tutkimuskohdetta tarkastellaan useilla eri aineistonhankinta- ja tutkimusmenetelmillä. Kehittämishankkeen tarkoituksena on saada monipuolisesti erilaisia näkökulmia tutkittavaan ilmiöön.

Yleisesti tutkimusmenetelmät jaetaan kvalitatiivisiin eli laadullisiin ja kvantitatiivisiin eli määrällisiin menetelmiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksessa otetaan

huomioon se, että todellisuutta ei voida jakaa osiin mielivaltaisesti. Tapahtumat vaikuttavat toisiinsa samanaikaisesti ja lopullinen tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Tuloksena kvalitatiivisessa tutkimuksessa saadaan selityksiä johonkin paikkaan ja aikaan rajoit-tuen. Kvalitatiivisia menetelmiä kutsutaan usein myös pehmeiksi menetelmiksi vastakohtana kvantitatiivisen tutkimuksen koville menetelmille.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeisiä asioita ovat johtopäätösten tekeminen aiemmista tutkimuksista, tutkimusaiheeseen liittyvään teoriaan tutustuminen, hypoteesien laatiminen, muuttujien määrittelemineen, aineiston kerääminen ja aineiston saattaminen tilastollisesti käsi-teltävään muotoon. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa päätelmien teko perustuu havaintoaineis-ton tilastolliseen analysointiin. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 136, 152.)

Toimintatutkimuksessa tuotetaan tietoa ja kehitetään käytäntöjä entistä paremmiksi. Sitä kutsu-taankin tutkivaksi lähestymistavaksi, ei varsinaiseksi menetelmäksi. Toimintatutkimus hahmot-taa tutkimuksen ja tutkittavan todellisuuden välisiä suhteita. Sille ei ole olemassa mitään yksise-litteistä ja kaikkien hyväksymää määritelmää. Toimintatutkimusta pidetään metodisesti kurit-tomana lähestymistapana, koska tutkimustekniikat voivat vaihdella hyvin paljon.

Toimintatutkimuksessa käytetään kaikkia mahdollisia metodeja, joita tutkimukseen osallistuvat pitävät relevantteina. Näin ollen tutkimuksen kohde ja substanssi voi olla melkein mikä tahan-sa ihmiselämään liittyvä piirre. Toimintatutkimusta pidetään myös oppimisen prosessina sekä metodien käytön että kohdealueensa suhteen. Tutkimuksen tarkoituksena on ennen kaikkea ratkaista käytännönläheisiä ongelmia ja kehittää uudenlaisia lähestymistapoja erilaisiin asioihin. Toimintatutkimuksessa pyritään myös mahdollisimman reaaliaikaisesti erilaisten asiointilojen muutokseen edistämällä ja parantamalla niitä tavalla tai toisella. (Kuula 1999, 10-11, 218.)

Laajassa mielessä mikä tahansa ihmisen sosiaaliseen toimintaan kohdistuva tutkimus voidaan ymmärtää toimintatutkimukseksi, jos se käy vuoropuhelua kohdeyhteisönsä kanssa ja vaikuttaa sen toimintaan. Toimintatutkimuksen keskeinen piirre on reflektiivinen ajattelu, jonka avulla pyritään pääsemään uudenlaiseen toiminnan ymmärtämiseen ja sitä kautta kehittämään sitä. Toimintatutkimuksen kriteerit täyttyvät, jos toimitaan yhteisössä, jossa työtä reflektoidaan ja kehitetään, analysoidaan toiminnan historiallista taustaa, kehitetään vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi sekä tuotetaan toiminnasta uutta tietoa ja teori- oita (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 25.)

Kehittämishankkeen aineistona käytetään perinteisiä paperimuotoisia ja elektronisia tutkimuksia, artikkeleita, kirjoja ja hakuteoksia, jotka käsittelevät tilaa, kirjastoa, luovuutta ja tulevaisuutta. Tilaa tarkastellaan poikkitieteellisesti kirjaston näkökulmasta fyysisenä -, sosiaalisena -, tiedonluomisen -, hyvinvoinnin - ja yhteisöllisyyden paikkana.

Amk-kirjasto tarjoaa pääasiassa opiskelijoille ja henkilöstölle tilaa oppia ja tehdä tutkimustyötä. Kirjaston tilaratkaisuihin vaikuttaa myös Porvoon Campuksen uusi tehtävä toimia kohtauspaikkana ja vetovoimatekijänä kaikille kampukseen tulijoille. Tarkoituksena on selvittää ja löytää uusia tapoja ja luovia ratkaisuja molempiin tilatarpeisiin. Työssä hyödynnetään myös ammattikorkeakoulua koskevaa lainsäädäntöä, strategioita ja suuntaviivoja.

Kirjaston asiakkaiden mielipiteitä kerätään Unelmakirjastokyselyssä, jossa etsitään vastauksia kysymykseen: Millainen on unelmakirjasto? Kirjastotoiminnan kehittämisehdotukset esitetään Sinisen meren strategian nelikentällä, joka havainnollistaa mitä asioita tämän päivän amk-kirjastosta tulisi poistaa, korostaa, supistaa ja luoda. Kyselyn tuloksia havainnollistetaan 3x3x3 –kuviolla, josta helposti näkee mitkä tekijät muodostavat yhteisen unelman kirjastosta.

Kehittämishankkeessa hyödynnetään tällä hetkellä käynnissä olevien Helsingin keskustakirjaston ja yliopistokirjaston sekä Keski-Espoon aluekirjaston tulevaisuuden kirjastotilan suunnittelutyötä ja hankkeiden keräämää ja tuottamaa aineistoa.

2.4 Rakenne

Kehittämishankkeessa tarkastellaan Porvoon tulevan kampuksen kirjastoa tilana, jonka suunnitteluun vaikuttaa kirjastotoimintaan kohdistuvat strategiat, suuntaviivat ja tulevaisuuden visiot. Raportin johdannossa selvitetään uuden kampuksen rakentamiseen vaikuttavia tekijöitä.

Toinen luku esittelee tutkimusasetelman ja Porvoon Campus 2010 –hankkeen. Kappaleessa tarkennetaan myös kehittämistyön tehtävää, tavoitteita ja aineistoa sekä rakennetta.

Kappale kolme pureutuu kehittämistehtävän ympäristöön ja selvittää minkälaisia kehitysnäkymiä ammattikorkeakoululla, opetuksella ja kirjastolla on sekä miltä tulevaisuus näyttää. Sinisen meren strategian idea ja tärkeimmät työkalut esitellään myös kappaleessa kolme.

Kappale neljä selventää tilan ja paikan käsitteitä ja sitä, mihin ne vaikuttavat. Tutkimushankkeen keskeiset tilaa kuvaavat termit ba-malli, stressittömän tilan filosofia, kolmas paikka ja kauppakeskus määritellään myös kappaleessa neljä.

Viides kappale keskittyy kirjastoon tilana ammattikorkeakoulussa, kauppakeskuksessa, meneillään olevissa suunnitelmissa ja tulevaisuudessa. Kauppakeskuskirjastoista esitellään Espoon Ison Omenan ja Sellon kirjastot. Käynnissä olevista kirjastohankkeista tutustutaan tilanäkö- kulmasta Helsingin yliopiston keskustakampuksen kirjastoon, Helsingin toistaiseksi vain suunnitteilla olevaan keskustakirjastoon ja Espoon rakenteilla olevaan Keski-Espoon aluekirjastoon, joka avautuu keväällä 2009 liike- ja toimintakeskus Entressessä.

Kappale kuusi esittelee Porvoo Campus unelmakirjastokyselyn sekä kehittämishanketta edistävät ja koskevat muut kyselyt ja havainnot. Kappaleessa kuvataan myös kyselyn, kirjallisuuden ja havaintojen perusteella millainen on unelmakirjasto.

Kappale seitsemän keskittyy tutkimuksen johtopäätöksiin, arviointiin ja pohdintaa. Tutkijan roolin moninaisuutta tarkastellaan myös tässä. Kappaleen lopussa kuvataan tutkimustiedon, unelmakyselyn ja havaintojen perusteella Porvoo Campus 2010 unelmakirjasto ja lähetetään se siniselle merelle. Raportti päättyy lähde- ja liiteaineistoon.

3 Taustalla strategiat, suuntaviivat ja tulevaisuuden visiot

Viime vuodet ovat osoittaneet, miten vaikeaa on ennakoida tulevaisuuden yhteiskunnallisia muutoksia tai arvioida, mitä tietoja ja taitoja tämän päivän opiskelijoilta tullaan huomisen työelämässä todella vaatimaan. Porvoon tuleva kampus on osa suomalaista korkeakoulujärjestelmää, joka on jo pitkään ollut jatkuvan muutoksen ja kehittämisen kohteena. Tulevaisuuteen varaudutaan rakentamalla strategioita, skenaarioita ja visioita. Ammattikorkeakoulun samoin kuin korkeakoulukirjaston toimintaan vaikuttavat monet koulutuksen strategiat ja suuntaviivat, jotka on huomioitava myös Porvoon kampuksen suunnittelutyössä.

Osaamista, oppimista ja opetusta pidetään tärkeinä kilpailutekijöinä edelleen. Yleisesti nähdään, että yhteiskunta tarvitsee tietävää, taitavaa ja tahtovaa ihmistä, joka on valmis jatkuvasti kehittymään ja oppimaan uutta. Oppimisella ymmärretään koko ajan tapahtuvaa muuttumista, kehittymistä, kasvua ja kypsymistä. Oppiminen voidaan määritellä myös prosessiksi, jossa yksilö hankkii uusia tietoja, taitoja, asenteita, kokemuksia ja kontakteja, jotka johtavat muutoksiin hänen toiminnassaan. (Sydänmaanlakka 2000, 30.)

Unescon mukaan oppiminen rakennetaan tulevaisuudessa neljän tiedon ja koulutuksen tukipylvään varaan, jotka nähdään keskeisinä ammatti- ja kansalaisosaamisen elementteinä. Unescon raportissa *Learning the Treasure Within* ehdotetaan, että tulevaisuuden kansalaisen tulee oppia tietämään, tekemään, elämään ja olemaan yhdessä.

Tietämisellä tarkoitetaan riittävän pohjatiedon omaksumista, oppimaan oppimista sekä kykyä erikoistua. Tekemään oppiminen tarkoittaa opitun asian soveltamista luovasti omassa toimintaympäristössä, jonka lisäksi korostetaan tiedon tuotteistamista, jotta oppiminen ei jäisi vain teoriatasolle. Elämään oppiminen nähdään kyvyksi tehdä yhdessä asioita erilaisten ihmisten kanssa kaikilla elämän alueilla. Professori Jussi T. Koski on täydentänyt listaa lisäämällä Suomen olosuhteisiin mielestään yhden oleellisen oppimisulottuvuuden – valitsemaan oppimisen, johon liittyy arvo-osaamista sekä perustelua oman elämäntyytyväisyyden ja oppimiskyvyn perusteella. (Suurla 2001, 8-9.)

Luovuutta, innovatiivisuutta, yhdessä tekemistä ja huippuosaamista arvostetaan ja niihin pyritään määrätietoisesti erilaisten strategioiden avulla. Sana strategia tulee alun perin kreikkalaisesta sanasta strategos, joka tarkoittaa sodan johtamisen taitoa. Liiketoiminnassa strategian sisältöä voidaan kuvata siten, että strategia on yrityksen tietoinen keskeisten tavoitteiden ja toiminnan suuntaviivojen valinta muuttuvassa maailmassa (Kamensky 2004, 20).

Luoma täydentää strategian määritelmää näkemällä sen organisaation pitkän tähtäyksen suuntana ja menestyksen reseptinä, joka on ainutlaatuisuuden, kilpailuedun ja ylivoimaisuuden lähde. Hänen mukaansa strategia on tapa, jolla organisaatio hyödyntää resurssiaan sekä täyttää markkinoiden ja sidosryhmien odotuksia (Luoma. 2007, 29).

Kilpailutaloudessa strategisen johtamisen taito on noussut yrityksen tärkeimmäksi menestystekijäksi. Strategian avulla organisaatio hallitsee ympäristöä ja kuvaa, kuinka se aikoo tuottaa arvoa osakkeenomistajilleen, asiakkailleen ja kansalaisille. Edellytyksenä on kyky ennakkoon muodostaa näkemyksiä ja käytännönläheisiä toimintatapoja erilaisiin tulevaisuuden trendeihin. Strateginen ajattelu edellyttää myös kykyä nähdä taaksepäin, hyödyntää kokemusta ja hiljaista tietoa. Santalan mukaan yritys tai mikään organisaatio ei voi luoda tulevaisuutta ymmärtämättä juuriaan. Epäjatkuvuuksien keskelläkin on välttämätöntä rakentaa tulevaisuus tunnistaen menneisyyden menestystekijät, joista jotkut kantavat tulevaisuuteen, jotkut vaativat kehittämistä ja joistakin on vaan uskallettava luopua (Santala 2008, 25.)

Stähle ja Wilenius korostavat myös yrityksen strategiaprosessin tärkeyttä, kun valmistaudutaan tulevaisuuteen. Heidän mielestään toisin kuin Santalan mielestä tärkeintä on, että johto ei arvioi tulevaisuutta menneisyyden perusteella, vaan tarkastelee huolella uusia tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa tulevaan kehitykseen. Olennaista on miettiä niitä toimia, joita yritys voi tehdä silloin, jos tilanne markkinoilla yllättäen muuttuu. Strategisen ajattelun avulla luodaan, ylläpidetään ja vahvistetaan aina myös ajattelevaa organisaatiota (Stähle & Wilenius. 2006, 58.)

Kamenskyn kiinnittää strategisessa työskentelyssä päähuomion ennen kaikkea tulevaisuuteen ja siihen, miten varmistetaan, että yritys menestyy ja tekee tulosta huomennakin. Strategian avulla etsitään yritykselle kaikkein tärkeimpiä ja olennaisimpia asioita ja pyritään samalla erottautumaan kilpailijoista. Tämä vaatii jatkuvaa muutosta sekä tosiasioiden tunnistamista ja tunnustamista. Kamenskyn mielestä samalla vaaditaan rohkeutta tehdä valintoja erilaisten vaihtoehtojen välillä. (Kamensky 2004, 20-28.)

3.1 Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat

Nykyisen hallitusohjelman mukaan korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä jatketaan siten, että sitoudutaan edistämään luovuutta, erilaista lahjakkuutta ja innovatiivisuutta. Luovuus, osaaminen sekä korkea sivistystaso nähdään edellytyksenä Suomen ja suomalaisten menestymiselle ja kilpailukyvyille.

Koulutusjärjestelmää kehitetään niin, että se paremmin vastaa globaaliin haasteeseen sekä ammatti- ja väestörakenteen muutokseen. Tavoitteena on kansainvälisen huippuosaamisen lisääminen sekä osaamistasoltaan alueellisesti vahvemmat ja vaikuttavammat korkeakoulukokonaisuudet. Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja kehitetään edelleen duaalimallin pohjalta, joka perustuu toisistaan poikkeaviin tutkintoihin, tutkintonimikkeisiin ja tehtäviin. Hallitusohjelmassa nähdään tärkeäksi, että samalla kun ammattikorkeakoulujen ammattiosaamista kehitetään, vahvistetaan myös työelämäyhteyksiä ja alueellista vaikuttavuutta. (Pääministeri 2007.)

Valtioneuvosto hyväksyi joulukuussa 2007 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman *Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat vuosille 2007 – 2012*. Suunnitelmaan vaikutti hallitusohjelman lisäksi Euroopan komission antama tiedonanto eurooppalaisten korkeakoulujen nykyaikaistamisesta sekä OECD:n korkeakoulutuksen teema-arviointi, jonka mukaan Suomen nykyinen kahden sektorin korkeakoulumalli tarjoaa hyvän lähtökohdan tulevaisuuden kehittämistyölle.

Erityisiksi kehittämiskohteiksi Suomessa nostettiin rahoitusrakenteen kehittäminen, kansainvälistyminen sekä korkeakoulusektorien työjaon kehittäminen. Lisäksi korkeakoulujen rakenteelliseen kehittämiseen vaikuttaa valmisteilla oleva aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus. Ammattikorkeakoulujen määrää vähennetään vuoteen 2020 siten, että kouluja on 18 ja ne toimivat aiempaa harvemmillä paikkakunnilla. Erityisen tärkeänä pidetään, että ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistyötä vahvistetaan ja korkeakoulut uudistavat strategiansa tiiviissä yhteistyössä työelämän ja muiden innovaatiojärjestelmän keskeisten toimijoiden kanssa. Suunnitelman mukaan yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten on tiivistettävä yhteistyötään yhteisillä tutkimusohjelmilla, kampuksilla ja muilla toimintarakenteilla. (Korkeakoulujen 2007.)

Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen edellyttää korkeakoulukirjastoilta uutta yhteistyö- ja kehittämistähtoa. Tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä korkeakoulujen kirjastoverkko toimii palvelukeskustyyppisellä rakenteella, jossa toiminta on keskitetty nykyistä harvempiin, vahvihin kampuskirjastoihin. Tieteenalojen kirjastoja yhdistetään ja kirjastoyhteistyötä edistetään eri yliopistojen, tutkimuslaitosten ja kunnallisen kirjastoverkon kanssa. Kansalliskirjaston asemaa kaikkien kirjastojen palvelukeskuksena vahvistetaan ja vuoteen 2012 mennessä perustetaan kansallinen digitaalinen kirjasto.

Tällä hetkellä korkeakouluissa on erilaisia tietojärjestelmiä hoitamassa samoja perusprosesseja. Tulevaisuudessa tavoitteena on toimivuuden tehostaminen keskittämällä palveluja, yhtenäistä-

mällä tietojärjestelmiä ja kehittämällä sähköistä asiointia. Kirjastojen rakenteellista kehittämistä edistetään opetusministeriön perustamalla hankkeella. (Luoto-Halvari 2008.)

3.2 Pedagoginen strategia

Pedagoginen strategia varmistaa, että kaikilla ammattikorkeakoulussa on yhteinen käsitys opetuksesta, oppimisesta ja kehittämistyöstä. Strategialla halutaan taata opiskelijoiden ammatillinen kasvu ja ammattiin tarvittava ydinosaaminen. Samalla oletetaan, että ammattikorkeakoulusta valmistuneet pystyvät vastaamaan työelämän haasteisiin ja kehittymään oman alansa asiantuntijoiksi.

Laurean tahtotila on olla täysivaltainen ja kansainvälinen innovaatio toiminnan ammattikorkeakoulu vuonna 2010. Laurean pedagoginen strategia pohjaa organisaation yhteiseen arvopohjaan opiskelija- ja asiakas keskeisyyteen, luotettavuuteen, yhteisöllisyyteen, avoimuuteen ja yhdessä tekemiseen, sosiaaliseen vastuuseen sekä innovatiivisuuteen. Laurean pedagogisen strategian mukaan ammattikorkeakoulu on tutkiva ja kehittävä, korkeatasoista professionaalista osaamista tuottava palveluinnovaatioiden ammattikorkeakoulu, jonka pedagoginen strategia perustuu Learning by Developing (LbD) -ajatteluun. Tämä kehittämissä pohjainen oppiminen on autenttisuuteen, kumppanuuteen, kokemuksellisuuteen ja tutkimuksellisuuteen perustuva, uutta luova toimintamalli.

Laurean strateginen valinta integroi ammattikorkeakoulun kolme tehtävää opetuksen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä aluekehitystehtävän. Laurean kaikki opetussuunnitelmat rakentuvat teemoista ja kaikille koulutusohjelmille yhteisistä yleisistä kompetensseista., joilla tarkoitetaan laajoja osaamiskokonaisuuksia, joissa yhdistyvät yksilön tiedot, taidot ja asenteet. Opetussuunnitelman yleisten kompetenssien määrittelyssä on analysoitu tulevaisuuden työelämässä tarvittavaa eri alojen yhteistä osaamista, jotka Laurean mukaan ovat eettinen -, globalisaatio -, innovaatio -, reflektio - ja verkosto-osaaminen. Näiden lisäksi kunkin koulutusohjelman ydinosaaminen jäsennetään ammatillistaidolliseksi ja ammatillistiedolliseksi kompetenssiksi. (Laurea 2007.)

HAAGA-HELIAN kokonaisstrategia 2007 – 2012 perustuu uudistamiseen ja uudistumiseen työelämän kanssa. Visiona on olla metropolialueen vaikuttavin palvelualojen ja yrittäjyyden kehittäjä. HAAGA-HELIAN pedagogisen strategian ytimenä on oppiminen työelämän kanssa. Strategiassa korostetaan, että oppimisen prosessissa yhtenä aktiivisena osapuolena on myös työelämä, muut osapuolet ovat opiskelijat ja opettajat.

Opetussuunnitelmien uudistus- ja yhtenäistämistyö on käynnissä. Pedagogisen strategian mukaan HAAGA-HELIAssa opiskelija kasvaa opintojensa aikana proaktiiviseksi, itseohjautuvaksi asiantuntijaksi, joka on motivoitunut kehittämään itseään, työtään ja työyhteisöään. Pedagogisen strategian vision mukaan kaikissa ohjelmissa on työelämälähtöisiä moduuleja. Oppiminen on tutkivaa ja kehittävää oppimista. Ohjelmissa kuvataan selkeästi ammatillisen kasvun prosessi. Strategian mukaan opinnäytetöistä 60 % toteutetaan tutkimus- ja kehittämishankkeiden ja –ohjelmien yhteydessä. Osaamisen ennakointi nähdään osana toimintaa. (HAAGA-HELIA 2007.)

3.3 Ammattikorkeakoulukirjastojen yhteistyön strategia

Amk-kirjastojen yhteisenä tavoitteena on kehittää palvelujaan osaksi oppimisprosessia ja -ympäristöä. Itsenäisen opiskelun lisääntyminen vaikuttaa opiskelijoiden kirjasto- ja tietopalveluiden tarpeeseen. Opiskelija tarvitsee menestyskokemuksia edetäkseen opinnoissaan ja menestyminen vaatii aina tietoa, tietämystä ja osaamista.

Amk-kirjasto tarjoaa käyttäjilleen kehittyvän perinteisen ja elektronisen kokoelman lisäksi tiedonhallintataitojen koulutusta ja välineitä itsenäisen tiedonhaun oppimiseen ja osaamiseen. Kirjastot nähdään myös alueellisina tietovarantoina, joiden hyödyntäminen laajemminkin alueellisen osaamisen kehittämisessä on mahdollista. Kirjasto- ja tietopalvelujen keskeisenä haasteena on ennen kaikkea parantaa tiedon saavutettavuutta omassa korkeakoulussa.

Etsi, opi ja oivalla yhdessä on amk-kirjastojen yhteistyön strategia vuosille 2007 – 2010, jossa linjataan myös kirjastojen tulevaisuutta. Strategian taustalla on visio siitä, että yhteiskunnalliset muutosprosessit nopeutuvat ja korkeakoulutuksen rakenteellinen kehittäminen nousee lähivuosien tärkeäksi kirjastomaailman muokkaajaksi. Sen lisäksi teknologiaa halutaan hyödyntää kirjastoissa paremmin. Kirjastot nähdään osana ammattikorkeakoulujen pedagogista prosessia ja innovaatiojärjestelmää, jotka osallistuvat aktiivisesti ja laaja-alaisesti ammattikorkeakoulujen arkeen ja kehittämiseen. Osaamisen merkitys korostuu, mikä vahvistaa kirjastojen vetovoimaisuutta rekrytoitaessa uusia, alan parhaita osaajia.

Informaatiolukutaidon osaamistavoitteiden toteuttamisen edistäminen nähdään kirjastojen erityiseksi tehtäväksi. Aitoa asiakaslähtöisyyttä pidetään edelleen kirjastojen palveluiden ydintavoitteena. Se ilmenee muun muassa käyttäjälähtöisillä tieto- ja viestintäteknisillä ratkaisuilla. Toimiva tietotekniikka on kirjasto- ja tietopalveluiden elinehtona palvelujen tuottamisessa ja käytössä.

Strategian avaintoimenpiteitä linjauksien toteuttamiseksi on joustava palvelujen tuottaminen, jota edistetään muun muassa verkostoitumalla ja edistämällä asiakaskeskeistä palvelua. Strategista kumppanuutta saavutetaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa samalla kun kirjasto- ja tietopalvelutyön asiantuntijuutta ja osaamista kehitetään tarpeen mukaan. Avaintoimenpiteinä nähdään myös käyttäjälähtöiset tieto- ja viestintätekniset ratkaisut, jotka saavutetaan uudistamalla tietojärjestelmiä. Tämän lisäksi kirjastotyön laatu ja vaikuttavuus nähdään merkittävänä amk-kirjastojen strategisena linjauksena. Tärkeimpiä avaintoimenpiteitä strategian toteuttamiseen esitellään taulukossa 1.

Taulukko 1. Avaintoimenpiteet amk-kirjastojen strategiaan linjauksiin

Strateginen linjaus	Avaintoimenpiteet
Joustava palvelujen tuottaminen	<ul style="list-style-type: none"> - etsitään kumppaneita ja verkostoidutaan - uudet mallit (laatu, taloudellinen tehokkuus) - edistetään asiakaskeskeistä palvelua (tunnistusjärjestelmä, etäkäyttö)
Strateginen kumppanuus	<ul style="list-style-type: none"> - oma osaaminen yhteisten asioiden kehittämiseksi - yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa
Kirjasto- ja tietopalvelutyön asiantuntijuus	<ul style="list-style-type: none"> - tehtäväkohtaiset osaamisprofiilit - esitykset alan yhtenäisiksi nimikkeiksi - osaamisen kehittäminen tarpeen mukaan - moni ammatillinen koulutusyhteistyö (opetus- ja tietoteknisen henkilöstön kanssa)
Käyttäjälähtöiset tieto- ja viestintätekniset ratkaisut	<ul style="list-style-type: none"> - tietojärjestelmien uudistaminen - tieto- ja viestintäteknikka-alan yhteistyö - kirjastoalan asiantuntemuksen tarjoaminen hankkeisiin
Laatu ja vaikuttavuus	<ul style="list-style-type: none"> - laadunarvioinnin kehittäminen - kirjasto mukaan amkien tulostittareihin

Kokonaisuudessa strategiakausi 2007 – 2010 nähdään amk-kirjastoissa monitasoisen rakennemuutoksen kautena. Kirjastojen menestymisen edellytyksenä on kumppanuuksien etsiminen, verkostoituminen ja yhteistyö, jotka avaavat uusia tapoja tuottaa palveluja. Tärkeänä nähdään myös laatutyö ja arvioinnin mittareiden kehittäminen. Uudet osaamishaasteet vaativat koko ajan uudistuvaa, koulutettua henkilöstöä ja uusia toimintamalleja. Strategian mukaan joitakin perinteisiä kirjastojen palvelutuotannon tehtäväalueita organisoidaan uudella tavalla. Muutos ja muutoksen tuulet puhaltavat koko ammattikorkeakoulukenttään ja vaikuttavat myös kirjastotyöhön. (Etsi, 2007.)

3.4 Sinisen meren strategia

Sinisen meren strategia on ranskalaisten professorien W. Chan Kimin ja Renée Mauborgnen kirjoittama liikkeenjohdon strategia. Se antaa uuden näkökulman, lähestymistavan, teorian ja työvälineet, joilla tällä hetkellä kilpailemattomat markkinat on saavutettavissa. Tämä tarkoittaa, että oman toimialan perinteiset strategiat hylätään ja samalla kyseenalaistetaan koko liiketoimintamalli. Sinisellä merellä tehdään siis bisnestä, jota muut eivät vielä tee tai tekevät sen eritavalla.

Strategia perustuu ajatukseen, että markkinat koostuvat kahdenlaisista meristä punaisista ja sinisistä. Sen mukaan punaiset meret edustavat kaikkia jo olemassa olevia toimialoja. Ne ovat tunnettuja markkinoita, joiden toimialojen rajat on tarkasti määritelty. Punaisen meren yrityksille on tunnusomaista hyvin yhtenäinen strategiaprofiili eli kilpailu samoilla tekijöillä. Perusideana on tyydyttää nykyisten asiakkaiden tarpeita. Tämän lisäksi punaisilla markkinoilla vallitsee koko ajan verinen hintakilpailu.

Siniset meret tarkoittavat tuntemattomia markkinoita, joita ei vielä ole olemassakaan. Näille merille pääsyyn tarvitaan innovatiivista liikeideaa eli kykyä luoda aivan uudenlaista markkinatilaa, jossa kilpailu on lähes olematonta. Sinisen meren strategiaa ei pidetä alkuvaiheessa kovinkaan varteenotettavana, koska liikeidea ei kilpaile nykyisten tuotteiden tai palveluiden kanssa. Strategian ydin on, että sinisiä meriä voidaan tai täytyy luoda, koska siniset meret eivät löydy analyysien kautta vaan innovaatioprosesseissa. Tarkoituksena on siis luoda uutta kysyntää ja vallata se itselle. (Kim & Mauborgne 2007, 23-32.)

Sinisen meren strategian kulmakivi on arvoinnovaatio, joka on tapa maksimoida asiakkaan saama hyöty minimaalisilla kustannuksilla. Näin saavutetaan merkittävä arvonnousu sekä yritykselle että asiakkaalle. Strategian laadintaan löytyy erilaisia työkaluja ja viitekehysjä kuten strategiaprofiili, jonka tarkoituksena on havainnollistaa tunnetun markkinatilan nykyistä tilannetta sekä näyttää yritykselle tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Sinisen meren analyttisena työkaluna voidaan käyttää myös neljää kysymystä, joiden avulla selvitetään, mitä toimialalla selviöinä pidettäviä tekijöitä tulisi poistaa, supistaa, korostaa ja luoda. Neljän kysymyksen viitekehystä täydentää nelikenttä, joka antaa selviä vastauksia, mitä liiketoiminnassa tulisi jatkossa tehdä.

Sinisen meren strategialla on arvokäyrällä ilmaistuna kolme toisiaan täydentävää piirrettä: painopiste, erilaisuus ja vakuuttava motto. Arvokäyrä on strategiaprofiilin keskeinen osa ja havainnollistaa graafisesti yrityksen suhteellisia tuloksia kaikkien toimialan kilpailutekijöiden osalta ja vastaa kysymykseen ansaitseeko liiketoiminta menestystä. (Kim & Mauborgne 2007, 33-64.)

Sinisen meren strategian periaatteena on siis muuttaa markkinarajoja, jotta saadaan välimatkaa kilpailijoihin ja päästään eteenpäin. Haasteena on kaiken keskeltä onnistua erottamaan kaupallisesti vakuuttavat sinisen meren mahdollisuudet. Markkinarajojen muokkaamiseen on kuusi perusmenetelmää, joita strategia nimittää kuudeksi keinoksi. Johtajien on perehdyttävä vaihtoehtoisiin aloihin, strategiaan ryhmiin, ostajaryhmiin, täydentäviin tuote- ja palveluratkaisuihin, eri alojen toiminnallisuuden tai tunneperäisyyden korostamiseen ja jopa eri ajankohtiin. Nämä keinot on sovellettavissa kaikkiin toimialoihin ja ne voivat uudistaa markkinarealiteetteja ja edistää yrityksen etenemistä siniselle merelle. Strategiaprofiilin avulla keskitytään toimialan tai yrityksen kokonaiskuvaan, ei numeroihin. (Kim & Mauborgne 2007, 67-107.)

Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmin mukaan myös kirjastot voisivat miettiä sinisyyttään. Hänen mielestään kirjastojen sinisen meren ajattelua ovat olleet muun muassa Google ja Web 2.0 –kulttuuri. Sen lisäksi hän pitää tärkeänä, että kirjastot tunnistavat asiakkaiden uudenlaisen tiedon- ja aineistonhankintasyklin.

Ekholm käyttää termiä nollaviivemarkkinat kuvaamaan sitä, että kirjaston asiakkaat haluavat tänä päivänä kaiken aineiston tässä ja nyt eli he haluavat heti ladata tiedon omalle koneelleen. Kirjastoissa tarvitaan entistä asiakasystävällisemmät ja kaupallisemmat verkkopalvelut ja kirjastojärjestelmät, jotta tiedonhaut tehtäisiin ensi sijassa kirjastosta eikä esimerkiksi Amazon-kirjakaupasta. Ekholmin sinisen meren kirjasto on toimiva digitaalinen kirjasto. (Ekholm 2007.)

3.5 Tulevaisuus

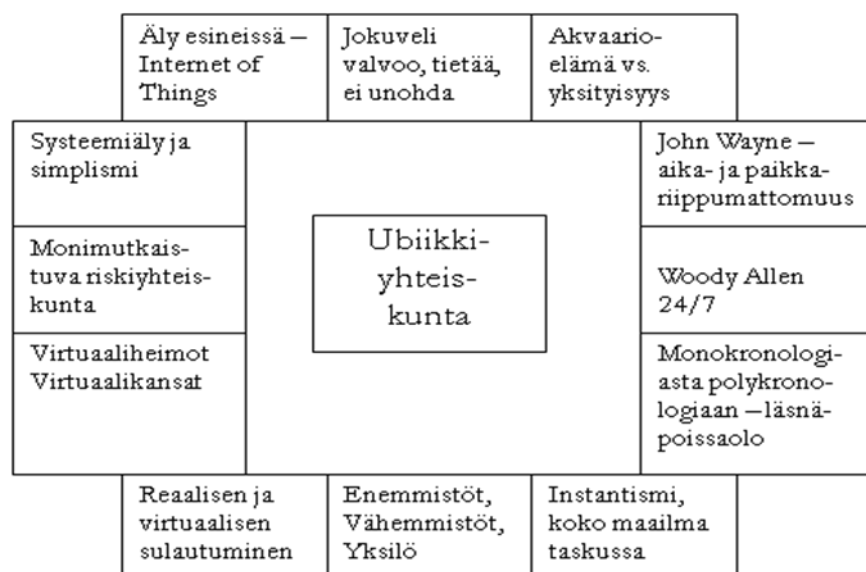
Suurin osa yritysten ja yhteisöjen suunnittelutyöstä tähtää tulevaisuuteen. Muutosten ennakointi ja niihin varautuminen ovat tärkeä osa tämän päivän strategiatyötä. Tulevaisuudentutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisia mahdolliset, toivottavat tai todennäköiset tulevaisuudet voisivat olla. Saatua tutkimustietoa analysoidaan ja hyödynnetään päätöksenteossa ja näin ollen pyritään vaikuttamaan tuleviin asioihin ja tapahtumiin. Tieto auttaa ymmärtämään asioiden kulkua sekä muodostamaan mielikuvia ja käsityksiä siitä.

Tulevaisuutta ei kuitenkaan erikseen voida päättää tai luoda. Tutkimustiedolla on silti suuri merkitys tulevaisuuskeskusteluihin, joissa arvot ja arvokeskustelut ovat keskeisessä osassa. Tulevaisuustutkimuksen peruskäsitteitä ovat heikot signaalit ja megatrendit. Heikot signaalit ovat ilmiöitä, jotka ovat oraalla ja joilla ei yleensä ole selvästi tunnistettavaa menneisyyttä. Heikot signaalit eivät ole aiemmin olleet olemassa tai ainakaan merkityksellisiä. Niitä voidaan pitää myös ensimmäisenä ilmauksena tulevasta laajemmasta muutoksesta. (Mannermaa 2004,113.)

Megatrendeiksi sanotaan erittäin suurella todennäköisyydellä toteutuvia muutosilmiöitä. Megatrendeillä eli kehityksen suurilla aalloilla tai linjoilla tarkoitetaan yleensä sellaista ilmiötä tai ilmiökokonaisuutta, jolla voidaan nähdä olevan yleinen ja toteutuneen kehityksen perusteella tunnistettava suunta ja jonka uskotaan jatkuvan samansuuntaisesti myös tulevaisuudessa (Mannermaa 2004,73.) Megatrendien tulkinta riippuu aina ilmiöstä, jota ennakoidaan. Trendien avulla voidaan yrittää ymmärtää, mitä olennaista toimintaympäristössä tapahtuu tai on tapahtumassa.

Mannermaan tulevaisuusilmiöiden listan mukaan yhteiskunnan ja talouden keskeisiä muutosilmiöitä ovat tällä hetkellä globalisaatio, joka hänen mielestään leimaa edelleen kaikkea kehitystä hyvässä ja pahassa. Sen lisäksi tietoyhteiskunnan teknologiapainotteisen alkuvaiheen jälkeen sisällölliset asiat nousevat esiin kuluttajan tarpeiden ja palveluiden näkökulmasta.

Osmo Kuusi on havainnollistanut Mannermaan ubiikkiyhteiskunnan tulevaisuusilmiöitä kuvion 2 mukaisesti.

Kuvio 2. Ubiikkiyhteiskunta (Kuusi O. 2008, 82)

Mannermaa näkee, että tulevaisuuden ubiikkiyhteiskunnassa äly on kaikkialla läsnä. Uutena ilmiönä läpinäkyvässä akvaarioyhteiskunnassa, joksi hän nyky-yhteiskuntaa nimittää, on valvoja jokuveli, joka hallitsee tulevaisuutta. Jokuveljiä voi olla monia ja osa heistä on siskoja. Meitä kaikkia valvotaan jatkuvasti ja me kaikki olemme valvojia.

Tulevaisuusilmiöihin kuuluu myös se, että yhteiskunnasta tulee Woody Allen, 24/7 – yhteiskunta. Tämä ilmenee siten, että kaupat, pankit, elokuvateatterit ja kaikki muut palvelupisteet ovat aina auki. Mannermaan mukaan vain vähemmistöjä on olemassa. Hän puhuu John Wayne –yhteiskunnasta tarkoittaen, että yhä useampi toimii tietoyhteiskunnan vaeltavana ammattilaisena.

Yhtenä tulevaisuuden piirteenä Mannermaa näkee myös (sub)urbanisaation, joka valtaa alaa. Kaikki ihmiset asuvat kohta urbaaneilla alueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä. Vahvana tulevaisuusilmiönä ovat nousevat uudet teknologiat kuten bio-, materiaali- ja nanoteknologia. Samaan aikaan yhteiskunnan eri järjestelmät muuttuvat monimutkaisemmiksi ja elämme kompleksisessa riskiyhteiskunnassa. Älykkäät laitteet kommunikoivat keskenään muodostaen globaalin verkoston. Ne antavat toisilleen tehtäviä, oppivat ja muuttavat itse toimintojaan ihmisistä riippumatta.

Mannermaan mukaan tarvitaan systeemiälyä ja yksinkertaisuuden filosofiaa, simplismia, jotta kaikista tulevaisuuden ilmiöistä selviydytään. Simplismi perustuu poisrajaamisen, unohtamisen, loisimisen ja keskinkertaisuuden taitoon sekä simppeleilykonsulttien käyttöön. Tietoyhteiskunnan seuraavan vaiheen megatrendinä Mannermaa näkee bio- ja fuusioyhteiskunnan. (Mannermaa 2008, 216-217.)

Suomessa yksi tulevaisuuden koulutuksen haasteista on se, kuinka voidaan säilyttää ja kehittää suomalaisten kansainvälisestikin arvioiden korkeatasoisia oppimistuloksia. Metsämuurosen mielestä koulutuksen tulevaisuudessa korostuvat ennen kaikkea taloudellinen ajattelu ja tehokkuus. Hänen mukaansa myös tulevaisuudessa korostuu asiakaslähtöisyys oppijan ja työelämän näkökulmasta. (Metsämuuronen 2006, 17).

Myös korkeakoulukirjastot kamppailevat tulevaisuuskysymysten kanssa. Suomen yliopistokirjastojen neuvoston jäseniltä kysyttiin syksyllä 2007 mielipidettä yliopistokirjastojen toimintaympäristön muutoksista. Kyselyn perusteella tärkeiksi tulevaisuuden muutostrendeiksi nousivat erikoistuminen, globalisaatio, innovointi, kaupallistaminen, keskittäminen, kestävä kehi-

tys, kilpailullistuminen, mobilistuminen, osaamisen edistäminen, tehostaminen, teknistäminen, verkostointi ja yliopistojen muuttuminen. (Kari 2008)

Lapin yliopistokirjaston johtaja Reino Lipponen kommentoi kyselyä blogissaan ja nosti esille tärkeänä muutostekijänä myös kirjaston muuttuvana tilana –trendin. Hän pohti verkko-opetuksen lisääntymisen vaikutusta kirjastotilaan ja kokoelmaan. Lipponen näkee tulevaisuudessa todennäköisempänä trendinä yliopistokirjastot kurssikirjastoiksi kuin kirjastot ilman sei-niä. (Kirjastoelämää 2008.)

4 Tila ja paikka

Eri tieteenalat tarkastelevat tilaa kukin omasta näkökulmastaan. Tänä päivänä maantieteen perinteiset käsitteet tila, paikka, alue ja maisema ovat usein mukana myös erilaisissa kulttuuri-tutkimuksissa. Luonnontieteissä puhutaan maantieteellisestä alueesta, sosiologiassa yhteiskunnallisista prosesseista tai tilan merkityksestä yksilön tai yhteisön arjessa. Käsitettä tila käytetään myös ihmisten henkisestä tilasta tai sitä käytetään kuvaamaan ihmisten ja ilmiöiden välisiä suhteita.

Tutkimusten perusteella voidaan sanoa, että elämässä jokainen toiminta merkitsee jossakin olemista. Tilaa pidetään yhtenä olemassaolon ulottuvuutena, joskus nykymaailmasta jopa katoavana ulottuvuutena, kun täältä-sieltä -erottelu näyttöpäätteiden myötä menettää merkityksensä (Arlander 1998, 21).

Kulttuuri- ja yhteiskuntateorian eräänä keskeisimpänä vaikuttajana pidetään brittiläistä sosiologia Anthony Giddensia. Hän on esittänyt strukturaatioteorian, jonka mukaan yhteiskunnalliset rakenteet eivät ensisijassa määrää ihmisen toimintaa, vaan mahdollistavat ja rajoittavat yhteisöllistä kanssakäymistä. Hän kuvaa tilaa yksisuuntaisen selitysmallin avulla passiiviseksi kontekstiksi ja pelkäksi fyysiseksi taustaksi ihmisten väliselle kanssakäymiselle. (Anttonen 2002, 171-172.)

Tilatutkimuksen klassikko ranskalainen filosofi Henri Lefebvren pitää tilaa toisin kuin Giddens sosiaalisena prosessina, jossa tilan ja sosiaalisten suhteiden välinen toiminta on aina kaksisuuntainen. Lefebvren puhuu sosiaalisen tilan teoriasta, jolloin sosiaaliset suhteet tuottavat tilan ja tila tuottaa sosiaaliset suhteet. Lefebvrenin tutkimusten perusteella tilan tuottaminen voi tapahtua kolmella keskenään vuorovaikutuksessa olevalla tavalla, joihin jokaiseen liittyy oma ulottuvuus. Tilan tuottamisen tapa voi olla havaittu, käsitetty tai eletty.

Havaitusta tilan tuottamisesta puhutaan, kun tilan hahmottaminen tapahtuu kokonaisuutena. Tähän tapaan liittyy Lefebvrenin teoriassa tilalliset käytännöt eli sosiaalinen toiminta, joissa tilaa uusinnetaan sosiaalisissa suhteissa. Tilalliset käytännöt paikantuvat tilallisiksi järjestelmiksi kuten koti, koulu ja kaupunki. Käsitetty eli kuvattu tilan tuottamisen tapa liittyy suunnitteluun ja tilajärjestykseen. Viimeinen tilan tuottamisen tapa, eletty tila liittyy tilan käyttäjiin ja arkielämään. Se on tapa tuottaa tilaa ja tilan sosiaalisia suhteita. (Kylmäkoski 2006, 16-17.)

Tilatutkimus on lisääntynyt viime vuosina uusien sosiaalisten tilojen kuten virtuaalimaailmojen myötä. Myös työn tekemisen muodot, ajat ja paikat ovat muuttumassa. Työelämässä on siirrytty yhä enemmän tiimi- ja projektityöhön, mikä asettaa työtilalle uusia vaatimuksia

Antola ja Pohjola korostavat, että fyysisten raamien lisäksi tila pitää aina sisällään yhteiset kokemukset, ihmisten välisen vuorovaikutuksen, näkymät, tunnelmat ja mielikuvat. Toimivien tilojen hyvänä lähtökohtana on muunneltavuus, joustavuus ja elämänläheisyys. (Antola & Pohjola 2006, 98.)

Tilalla on suuri merkitys kaikkeen siihen, mitä tehdään tai miten toimitaan. Tila muodostuu mielikuvista ja kokemuksista eikä siten näydy kaikille samanlaisena. Tilasta tulee paikka ihmisten kokemusten ja tuntemusten perusteella. Suhde paikkaan on aina henkilökohtainen, kuten muistot, toiveet, tunteet ja pelotkin. Samalle tilalle annetaan eri merkityksiä ja siihen liitetään subjektiivisia tuntemuksia ja odotuksia riippuen siitä, miten, missä ja milloin ollaan oltu tekemisissä tilan kanssa aikaisemmin.

Suhtautumiseen vaikuttaa myös se, minkälaiseen asia- tai tunneyhteyteen tila liitetään. Ihmisen koko elämä sijoittuu johonkin tilaan ja todentuu jossakin tilassa. Tila mahdollistaa tai rajoittaa ja sen puutteellisuus tai saavuttamattomuus estää asioiden ja toimintojen toteuttamista. (Reijonen 1995, 11-13.)

Kalevi Korpela on tutkinut väitöskirjassaan opiskelijoiden mielipaikkoja ja todennut, että ihmiset pystyvät nimeämään paikkoja, joihin he mieluusti menevät ja joissa he viihtyvät. Tutkimuksessa analysoitiin syitä, jotka tekevät jostakin paikasta mieluisan ja saatiin kuusi eri tekijäryhmää. Niiden perusteella opiskelijoiden mielipaikka on viehättävä ja kiehtova. Se on selkeä, itselle sopiva ja herättää kuulumisen tunnetta. Tuttu paikka helpottaa myös arjesta irrottautumista ja mietiskelyä.

Väitöskirjan mukaan huoneen tai huoneen sisustuksen tekee miellyttäväksi pehmeys, valoisuus, epämuodollisuus, harmonisuus, mielenkiintoisuus, kauneus ja ystävällisyys, joka saa huoneen tuntumaan vieraanvaraiselta ja vastaanottavalta (Ojanen 2007, 272).

Tänä päivänä käydään keskustelua myös erilaisista luovuuden tiloista, jotka käsitetään sekä fyysisinä ympäristöinä että mielentiloina. Floridan mukaan luova tila syntyy siellä, missä luovat ihmiset kohtaavat ja kerääntyvät yhteen tavalla, joka vahvistaa luovaa ympäristöä ja ilmapiiriä. Luovan ympäristön piirteitä pidetään myös suvaitsevaisuutta. (Florida 2005, 335-336.)

Kansallisen luovuusstrategian mukaan luovan toiminnan edellytyksiin vaikuttaa paljon fyysinen ympäristö, jossa elämme kuten luonto, rakennukset, ulko- ja sisätilat, asuinympäristöt sekä työ- ja julkiset tilat (Yksitoista 2006).

Fyysisenä tilana työympäristönkin merkitys nousee uudella tavalla esille. Suomessa on viime aikoina tehty kokeiluja työympäristön muokkaamisesta luovuutta tukevaksi. Ideointia ja kontaktien solmimista edistävät tarkoitukseen suunnitellut työtilat. Hyvänä esimerkkinä on Joensuuun tiedepuisto, jota pidetään luovan luokan tiedepuistona, jossa tietotyön tuottavuus nostettiin uudelle tasolle ihmislähtöisesti.

Toimitilasuunnittelussa lähdettiin ihmisistä, ei seinistä tai teknologiasta. Joensuun tiedepuiston suunnittelussa oli alusta asti selvää, että tilojen on oltava muunneltavia ja työympäristön elämyksellinen. Tiloissa hyödynnettiin eri tunnetiloja tukevia värejä, makuja ja tuoksujä. Kohtaamiset eivät ole sen arvokkaampia tai vähempiarvoisia, ovatpa ne ennalta suunniteltuja tai sattuman sanelemia. Luovaan toimintaan tarkoitettun kohtaamispaikan on silti hyvä olla puolueeton, ei kenenkään maata. (Antola & Pohjola 2006, 100-105.)

4.1 Ba-malli

Tila voi toimia yhteisön toimintaa kuvaavana tiedon luomisen paikkana, ba:na. Tässä tilaa ei ymmärretä pelkästään fyysisenä paikkana, jossa on helppo olla yhdessä, vaan sosiaalisena ja psyykkisenä tilana, jossa yhdessäolon lisäksi on mahdollisuus myös kanssakäymiseen. Ba:n taustalla on ajatus, että jokaiselle organisaatiolle on tärkeää tarjota paikka uuden tiedon luomiselle. Toiminnan jatkuvuuden ja kannattavuuden takia on oleellista, että kaikilla on mahdollisuus hankkia, luoda, koota ja käyttää erilaista tietoa hyväkseen.

Ba on japanilaisten filosofien Kitaro Nishidan sekä H. Shimizun kehittämä käsite, josta Ikujiro Nonaka ja Noboru Konno ovat tehneet oman sovellutuksen liittämällä ba:han tiedon tuottamisen. Heidän mukaansa innovatiivisuus ja luovuus menestyvät parhaiten tilassa, jossa saa vapaasti ilmaista mielipiteensä, tulla hyväksytyksi, kyseenalaistaa totuttuja tapoja ja kokeilla uusia. Ba on maailma, jossa yksilö tiedostaa itsensä osaksi sitä ympäristöä, josta hän on riippuvainen. He määrittelevät ba:n jaetuksi tilaksi, joka toimii perustana uuden tiedon luomiselle. Ba voi olla yhtä aikaa sekä tila että paikka, joka edistää kanssakäymistä ja ihmisten välisiä suhteita. (Nonaka & Konno 1998, 40.)

Paikkana ba voi olla fyysinen kuten koulu, virtuaalinen kuten internet tai puhelinkeskustelu, mentaalinen kuten jaetut kokemukset tai mikä tahansa näiden yhdistelmä. Manka vertaa ba:ta muinaiseen roomalaiseen toriin, agoraan, jossa vapaat miehet kertoivat päivän uutiset ja kävivät poliittisia keskusteluja. Tori oli julkinen tila, jossa markkinat, politiikka, tiede ja laajasti ajatellen koko yhteiskunta kohtasivat. Tällaisia vuorovaikutuksen toreja voi syntyä spontaanisti, mutta niitä voidaan myös tietoisesti luoda. Ne tarjoavat mahdollisuuden epävirallisille ja virallisille verkostoille olla tekemisissä toistensa kanssa.

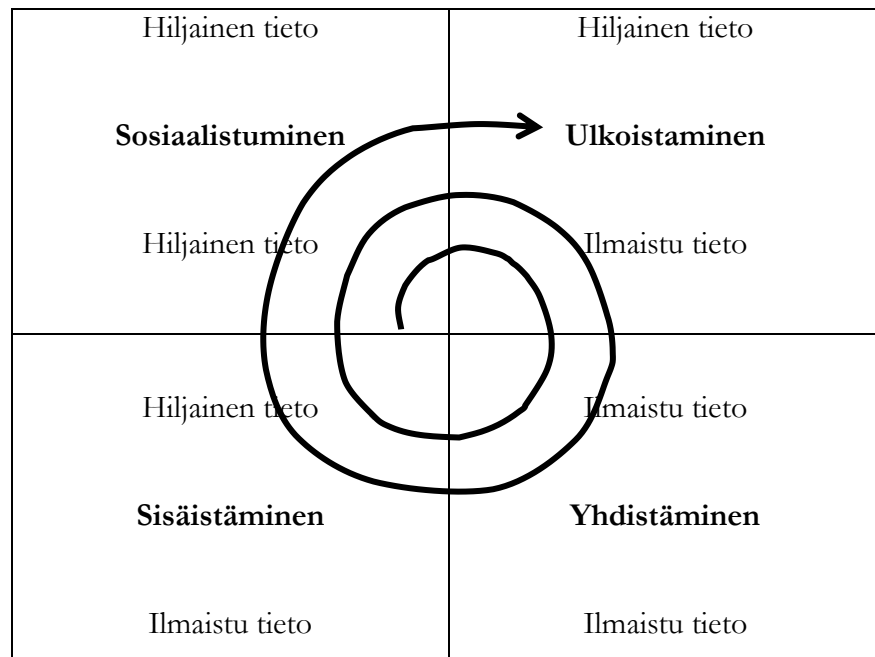
Ba:n käyttövoimaa ovat tarkoituksellisuus eli yhteiset visiot, strategiat ja arvot, autonomia eli riittävä itsenäisyys vaikuttaa omaan työhön samoin kuin uusia ajatuksia tuottava luova kaaos. Toimivan ba:n edellytyksiä ovat myös tunteet – rakkaus, huolenpito, luottamus ja sitoutuminen. Tunteet ovat tärkeässä osassa kaikessa päätöksenteossa ja niiden osuuden tiedetään olevan merkittävä lopulliseen ratkaisuun. (Manka 2006, 133-135.)

Tiedon muodostuminen on sosiaalinen prosessi. Varsinkin uuden tiedon luomisessa myös kokemukset ja näkemykset ovat merkittävässä asemassa. Nonakan ja Konnon lähtökohtana ba-mallissa on hiljaisen tiedon ja ilmaistun tiedon suhteen ymmärtäminen sekä tietovirtauksien vauhdittaminen näiden välillä.

Hiljaisen tiedon muuttumista ilmaistuksi tiedoksi siten, että organisaatio luo uutta tietämystä kutsutaan SECI-prosessiksi. Tässä perustana on uskomus, että organisaatio ei yksin pysty luomaan uutta tietoa vaan siihen tarvitaan yksilöitä ja yksilöiden välisiä vuorovaikutussuhteita. SECI-prosessi jakautuu neljään vaiheeseen: sosiaalistumiseen, ulkoistamiseen, yhdistämiseen ja sisäistämiseen. Kuviossa 3 havainnollistetaan tiedon muuttumisen vaiheita SECI-prosessissa.

Sosiaalistumisessa yksilön oma hiljainen tieto välittyy toiselle yhteisen kokemuksen kautta. Ulkoistamisessa hiljainen tieto ilmaistaan muiden ymmärtämällä tavalla. Yhdistämisessä edellistä tietoa käytetään ja siihen yhdistellään aiempaa tietämystä ja saadaan uutta tietoa. Sisäistämisessä ilmaistu tieto muuttuu jälleen hiljaiseksi tiedoksi muuttaen aikaisemmin omaksuttuja käsitteitä.

SECI –prosessissa kuvatun tiedon siirtyminen, jakaminen, muuntuminen ja omaksuminen eivät aina suju mallin mukaan, sillä organisaatiossa saattaa olla erilaisia esteitä kuten viestintäosaamisen puutteet, tiedon panttaaminen tai sisäiset ristiriidat, jotka hidastavat tai estävät prosessin etenemisen. (Huotari & Hurme & Valkonen 2005, 108-110.)

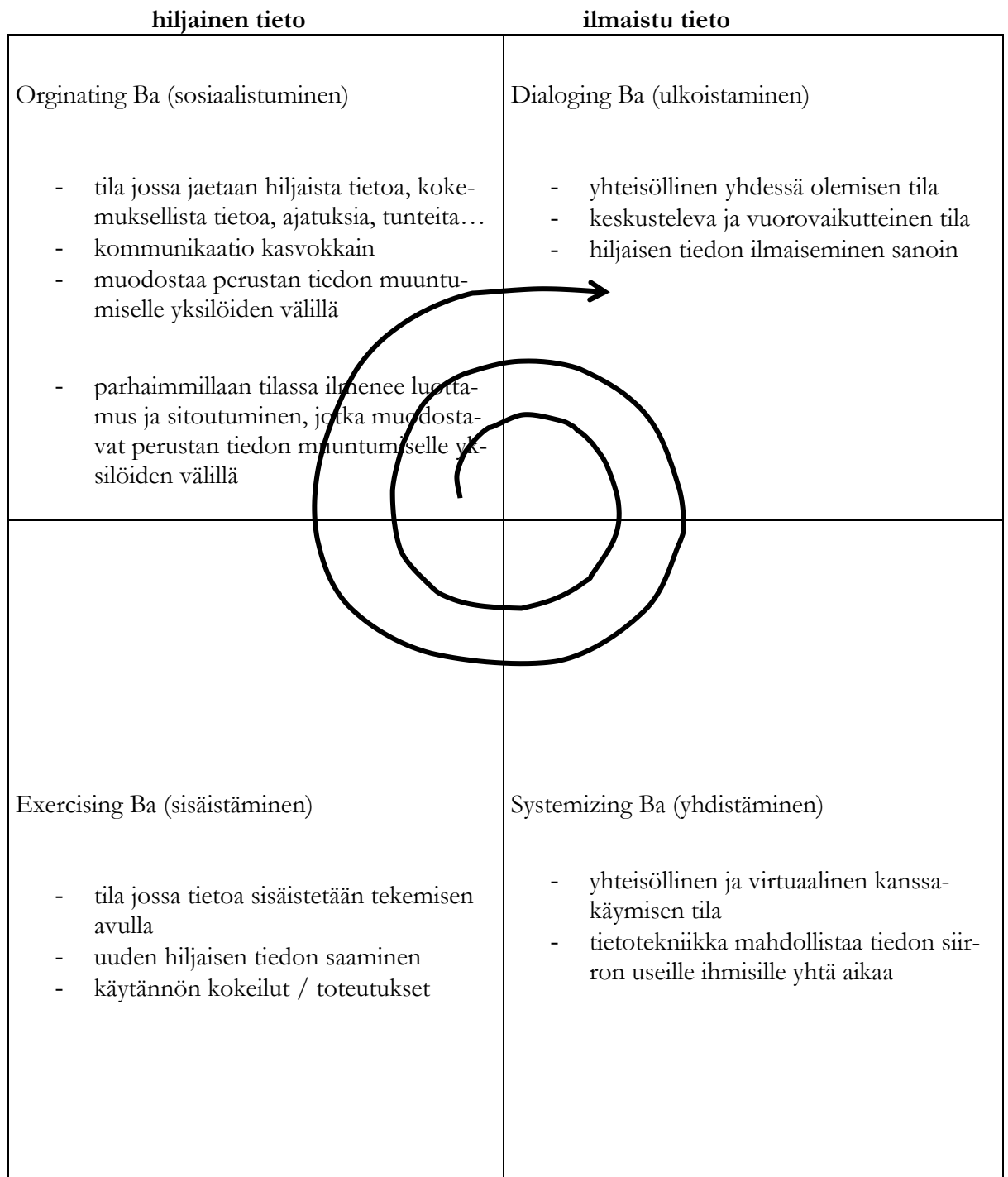
Kuvio 3. Tiedon muuttumisen neljä vaihetta, SECI -prosessi

Yleisesti voidaan sanoa, että hiljaisen tiedon varassa toimitaan koko ajan. Tätä tietoa on hyvin vaikea kirjoittaa paperille tai jakaa muille. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan myös henkilökohtaista osaamista, joka sisältää tiedon lisäksi kokemuksia ja taitoja. Hiljaista tietoa esiintyy rutiinimaisissa toiminnoissa, asenteissa, arvoissa, havainnointitavoissa ja uskomuksissa. Hiljaiseen tietoon liittyy myös tapa ratkaista ongelmia. Ilmaistulla tiedolla ymmärretään yleistä, helposti tallennettavaa ja haettavaa tietoa. (Antola & Pohjola 2006,91.)

Tilana ba nähdään vuorovaikutuksen mahdollistajana. Nonakan ja Konnon mallissa ba kuvaa henkistä, fyysistä tai virtuaalista tilaa, joka mahdollistaa uusien ideoiden synnyn ja jalostumisen luottamuksen ja yhteisöllisyyden hengessä. Ba on paikka, jossa informaatio tulkitaan siten, että se muuttuu tiedoksi. Oleellista on ihmisten välinen vuorovaikutus, jossa ajatuksia ja tietoa vaihdetaan ja hyödynnetään uuden tiedon syntymiseksi. Ba:n tuloksellisuus riippuu aina keskustelun laadusta eli keskustelijoista. Se muuttuu koko ajan ja häviää välillä, kun keskustelijat vaihtuvat. (Sydänmaanlakka 2000, 181.)

Suurla kuvaa ba:n myös moniulotteiseksi tapahtumapaikaksi ja rajoiltaan jatkuvasti muuttuvaksi ympäristöksi, jossa ihmiset vuorovaikutuksessa yhdessä jakavat, luovat ja hyödyntävät tietoa. Ba muodostuu, toimii ja häviää tarpeen mukaan. Toisin kuin asiantuntijaryhmissä, jotka koostuvat samoista ihmisistä, ba:ssa ihmiset tulevat ja menevät. He saattavat tavata ja olla yhdessä vain ba:ssa. (Suurla 2001,47-49.)

Ba kuvataan neljänä erilaisena tiedonvälityksen kohtaamispaikkana eli ba-tyyppinä, jotka jaetaan kahteen luokkaan vuorovaikutuksen tavan mukaan. Ba-tyypissä voi olla kyse joko yksilöllisestä tai kollektiivisesta vuorovaikutuksesta tai kasvatusten tai virtuaalisesti tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Tiedon luomisen mallissa SECI-prosessissa syntyvä uusi tietämys liittyy ba-tyyppeihin. Alla olevassa kuviossa havainnollistetaan ba:n neljää erilaista tilaa SECI-prosessissa. Mallin keskellä oleva spiraali kuvaa tiedon liikkumista ja tietämyksen muodostumista prosessin aikana.

Kuvio 4. Ban neljä erilaista tilaa SECI -prosessissa

Ensimmäinen kohtaamispaikka Originating Ba on tila, jossa jaetaan hiljaista tietoa, kokemuksia ja tunteita henkilökohtaisesti, kasvokkain. Puhutaan sosialisatiosta, jossa kohtaamiset ovat spontaaneja ja luottamuksellisia. Tilassa jaetaan kokemuksia tarkkailemalla tai jäljittelemällä. Perinteisesti käsityöammateissa käytetään sosialisatiota mestari-oppipoika-tyylisen sanattoman tiedon siirtämisessä.

Toinen paikka Dialoguing Ba on yhteisöllisen yhdessä olemisen ja vuorovaikutteisuuden tila. Vuorovaikutus tapahtuu kasvotusten, jolloin tiedonvälitys on tehokkaampaa kuin luettuna tai tietokantoihin tallennettuna. Tässä tilassa yksilö liittyy ryhmään ja hänestä tulee ryhmänjäsen.

Kolmas paikka Systemizing Ba on yhteisöllinen ja virtuaalinen kanssakäymisen tila, jossa esimerkiksi tietotekniikka tarjoaa mahdollisuudet tiedon siirtoon useille ihmisille yhtä aikaa. Tila tarjoaa näkyvän tietämyksen yhdistelemisen tietoverkoissa erilaisten sähköisten kanavien kuten intranetin ja sähköpostin avulla.

Neljäs kohtaamispaikka Exercising Ba tarjoaa tilan tiedon sisäistämiseen, käsittelemiseen ja jalostamiseen yksilön hiljaiseksi tiedoksi. Tavoitteena on saada siirrettyä näkyvä, systemoitu, mahdollisesti järjestelmiin kytketty osaaminen yksilöitä ohjaaviksi, toimintaperiaatteiksi. Tieto muuttuu jälleen hiljaiseksi tiedoksi. Tiedon sisältöjen muotoutumista kuvataan spiraalina, joka alkaa sosiaalistumisesta ja kiertää kaikkien eri paikkojen kautta ympyrää yhä uudelleen. (Manka 2006, 135-137; Nonaka & Konno 1998, 46.)

4.2 Stressittömän tilan filosofia

Tilaa voidaan tarkastella myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Stress free area –malli on suomalaisen konseptisuunnittelija Margit Sjöroosin kehittämä rakentamisen ja suunnittelun stressitön tilafilosofia. Malli perustuu eri tieteenalojen tutkimuksiin. Kyseessä on innovaatio, jolla pyritään poistamaan tai minimoimaan erilaisten tilojen stressiä aiheuttavia tekijöitä ja parantamaan aivojen hyvinvointia.

Stress free area –konsepti on luonut käsitteen moniaistinen ergonomia tai aistiergonomia. Tilojen ja ympäristöjen suunnittelussa huomioidaan ihmisen koko aistimaailma, jolloin tila hahmottuu näön, kuulon, tuntoaistin ja joskus myös hajuaistin välityksellä. Suunnittelua määrittää käyttäjälähtöisyyden lisäksi visuaalinen ja fyysinen ergonomia. Sjöroosin mukaan on tärkeämpää tietää, miltä tilassa tuntuu ja miten se koetaan kuin miltä se näyttää. Stressitön tila

nähdään arvona ja kysymyksenä siitä, miten ihmiset suostuvat elämään ja asumaan (Iisalo 2005).

Normaalitilat sisältävät usein paljon erilaisia fyysisiä ärsykeitä kuten melua, kosteutta, suoraa valoa, yhtäaikaista visuaalista tai audiitivista aistiärsykettä, joita ihmisten täytyy käsitellä koko ajan sekä tietoisesti että alitajuisesti. Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan ääniympäristöllä on eniten vaikutusta lyhytaikaiseen muistiin sekä luetun tekstin prosessointiin. Melulla, puheensorinalla ja äänellä yleensä on selkeä vaikutus tehtäväsuorituksiin. Eniten haittaa on taustalla kuuluvasta puheesta ilman peiteääntä sekä vokaalisella musiikilla peitetystä puheesta. Suoritustaso on paras hiljaisuudessa, mutta puhetta peittävät peiteäännet kuten puronsolina parantavat suoriutumista eniten pelkkään puheeseen verrattuna. (Kankkunen & Haapakangas & Hongisto 2008.)

Stress Free -tiloja suunniteltaessa keskitytään myös fyysiseen, visuaaliseen ja audiitiviseen ergonomiaan. Stressittömässä tilassa hehkulamput eivät häikäise välkkyen silmiä. Tilassa ei käi ikävästi eikä siellä mikään tuoksu voimakkaasti. Lämpötila on sopiva, ei liian kylmä eikä kuumaa. Ympäristöllä on pehmeitä silmänliikettä mukailevia kaarevia muotoja ja rauhoittavilla väreillä suunniteltua sisustusta. Tarkoitus on saada kävijä viihtymään tilassa pitkään.

Stressittömään malliin kuuluvat kalusteet, seinämateriaalit, ääni- ja värimaailma, sommittelu, muotokieli sekä muut sisustukselliset ratkaisut. Huonekalujen muotoilu on mahdollisimman käyttäjäystävällistä ja niissä on rentouttavaa istua. Ääntä imevät paneelit ja pehmeät sisustusmateriaalit pitävät äänenkorkeuden matalana.

Tiloihin voidaan luoda myös oma äänimaisemointi esimerkiksi meren kohinaa muistuttavalla äänellä tai vaimealla linnunlaululla. Keinotekoista ja luonnon valoa voidaan yhdistää, materiaalit ovat miellyttäviä, eivät karkeita tai hiostavia, seinäpinnat voivat olla epätasaisia, muodoissa ja sommittelussa suositaan mm. ovaalia ja väreissä esimerkiksi kerman valkoista, vaalean sinistä ja luonnon värejä. (Maikkula 2005.)

Sjöroos puhuu sekä stressittömästä tilasta että hyvinvointisuunnittelusta tarkoittaen samaa asiaa. Hänen mukaansa Stress free –konseptilla on mahdollista soveltaa stressittömyysajattelua moniin erilaisiin tiloihin, joissa pyritään lisäämään ihmisten hyvinvointia.

Tänä päivänä monet julkiset tilat, kaiken kansan olohuoneet, suunnitellaan kuitenkin siten, että niissä viihtyy mahdollisimman vähän aikaa. Lentokentät, ostoskeskukset, korkeiksi rakennetut

lähiöt ja monet oppilaitokset ovat hyviä esimerkkejä tästä. Sjöroos nostaa esille negatiivisen stressin vähentämisen tärkeyden sekä ihmisten viireystilatarpeet ja fyysisten tilojen luonteen ymmärtämisen. Hänen mukaansa positiivinen stressi on luonnollinen reaktio, joka liittyy ihmisten selviytymiseen ja eloonjäämiseen. Pitkäkestoisena se kuitenkin muuttuu negatiiviseksi heikentäen terveyttä ja hyvinvointia sekä aiheuttaen työstä poisoloja. (Iisalo 2006)

Positiivinen stressitilanne, joka saa aikaan muun muassa inspiroitumisen tapahtuu Flow – ilmiössä. Flowsta puhutaan myös, kun nautitaan olemassaolosta ja koetaan syvää iloa. Flow-tilalle on tyypillistä intensiivinen keskittyminen ja meneillä olevaan tehtävään uppoaminen siten, että ajan kulu katoaa ja kaikki ympärillä oleva unohtuu. Flow nähdään oppimisen tuloksena. Jokainen voi oppia asettamaan itselleen sopivia haasteita ja tavoitteita sekä kontrolloimaan tietoisuutta. Käsitteenä flow liitetään onnellisuuteen, tietoisuuteen, iloon ja elämän laatuun. (Csikszentmihalyi 2005, 7-13.)

Margit Sjöroosin ensimmäinen toteutettu Stress free -sovellus oli stressittömän kahvilan suunnittelu Helsingin Messukeskuksen Gastro-messuille maaliskuussa 2004. Mukana projektissa olivat Haaga Instituutin ammattikorkeakoulu, Suomen Eurokokit ry sekä joukko muita yhteistyötahoja kahvinvalmistajista astiastojen suunnittelijoihin.

Suomen Messujen uutiset luonnehtivat kahvilaa moniaistiseksi, monialaiseksi ja viestinnällisesti kuluttajan hyvinvointia korostavaksi palveluinnovaatioksi, joka yhdistää tila-ajattelun tulevaisuuden kuluttajaskenaarioihin. Stress free café nähtiin tavoittelemassa uudenlaista kaupunkitilaa, joka toimisi tasapainottavasti ja tukisi sekä asiakkaan että henkilökunnan hyvinvointia koko muotokielellään.

Valaistus, kalusteet ja henkilökunnan asusteet olivat myös Sjöroosin itsensä suunnitteleamia. Kahvilan väreinä käytettiin valkoista, taivaansinistä ja vaalean keltaista. Äänimaisema muistutti meren kohinaa. (Seuri 2006a). Kahvilehti Javan haastatteleman Margit Sjöroosin mukaan stressittömän kahvilan tilan yleisilme ja sisustukselliset yksityiskohdat oli valikoitu hahmopsykologisia tutkimuksia noudattaen (Kahvilehti Java 2004,1).

Stressitöntä tilasuunnittelua ei ole vielä kokeiltu kouluissa, vaikka tilan äänet, muodot, värit ja materiaalit huomioivan stress free –konseptin uskotaan olevan hyödyksi luovaa tai muutoin vaativaa aivotyöskentelyä suorittaville henkilöille.

LukSitkO-lehden mukaan oppimisympäristön suunnittelu kiinnostaa Margit Sjöroosia erityisesti. Stressittömän koulun suunnittelussa kannattaa hänen mukaansa kiinnittää huomiota valaistukseen, kaikuisuuteen, väreihin ja kalustukseen. Aluksi pitää kartoittaa tilojen käyttötarkoitus. On tärkeää selvittää, missä tiloissa keskitytään, mitkä tilat ovat yhteistiloja, mitkä liittäviä tiloja ja mitkä edustustiloja. Sjöroos korostaa erityisesti tilojen säädeltävyyttä ja muunneltavuutta. Ihanteellista olisi, jos tilan ominaisuuksia voi säädellä päivän mittaan vireystilan mukaan.

Tilassa voi olla erilaisia valo-, ääni- ja värimaailmoja. Osassa tilaa voi olla rentouttavia, osassa aktivoivia värejä. Pelkällä valojen säädettävyydelläkin saa paljon muutosta aikaan. Viherkasvit tuovat tilaan eloa ja vehreyttä. Toinen huomioitava asia koulutilojen suunnittelussa on melutaso ja jälkikaiku aika. Tilassa, jossa pitää pystyä keskittymään opiskeluun, tilan kaikuisuus aiheuttaa stressiä. Vireystilaa voi nostaa esimerkiksi väreillä tai äänimaisemoinnilla teknologisesti, luonnon äänillä tai musiikilla.

Oleellista stress free –tiloissa on vireystilojen vaihtelu. Tarvitaan keskittymistä auttavia ja rauhoittavia tiloja sekä enemmän aktivoivia yhteisiä tiloja. Tärkeä tilan elementti on aina kalustus. Puolipyöreät muodot kalustuksessa ja istumajärjestyksessä ovat lähinnä silmän luonnollista liikettä ja näin rauhoittavia. Oikein suunnitelluilla työpisteillä helpotetaan ihmisten kohtaamisia. (Stressittömässä 2008.)

4.3 Kolmas paikka

Yhteisöllisyys edellyttää kohtaamispaikkoja, jonne voidaan tulla ilman syytä ja ilman, että täytyy olla hyödyllinen ja tehokas. Amerikkalainen sosiologi Ray Oldenburg on kehittänyt kaupunkimaisen elämäntyylin käsitteen kolmas paikka, jota kuvataan kodin ja työpaikan rinnalla olevaksi paikaksi tai tilaksi, jonne mennään tapaamaan muita alueella asuvia ihmisiä.

Kolmas paikka on paikka, jonne on helppo tulla ja joka sijaitsee lähellä. Oldenburgin mukaan kolmatta paikkaa voidaan pitää yhteisön sosiaalisen elinvoimaisuuden keskuksena, joissa vietetään aikaa pelkästään hyvän seuran ja vilkkaan keskustelun tuomasta ilosta. Oldenburg korostaa, että paikasta ei voi tehdä kolmatta, mutta siitä voi ajan myötä syntyä sellainen ihmisten spontaanin vuorovaikutuksen avulla (Oldenburg 2001,3).

Floridan mukaan kolmannet paikat ovat tuttuja, hyvätuntuisia kohtaamispaikkoja kuten kirja-kauppoja, kahviloita ja ravintoloita, joissa vietetään aikaa hyvän seuran ja keskustelun tuomasta ilosta. (Florida 2005, 339.)

Käsite kolmas paikka on yhdistetty kirjastoihin muun muassa Keskustakirjaston tarveselvityksessä, jonka mukaan kolmas paikka on fyysisesti julkinen paikka, jossa ihmisten on mahdollisuus tavata ja kohdata satunnaisesti. Kolmannen paikan syvin merkitys nähdään olevan sosiaalisessa kanssakäymisessä ja vuorovaikutuksessa. Kolmas paikka palvelee parhaiten yhteisöä silloin, kun se yhdistää ja on paikallinen. Oldenburg katsoo, että kolmas paikka on edellytys hyvin toimivalle yhteisölle ja hyvinvoiville kansalaisille. Nykyaikaiseen yleiseen kirjastoon sopivat Oldenburgin hahmottamat kolmannen paikan keskeiset ominaisuudet: kaikille avoin, tasarvoa ja vuorovaikutusta luova, jatkuvuutta omaava, älyllinen, puolueeton, kodikas ja mukava paikka (Keskustakirjasto 2006).

Kolmannen paikan määritelmät kuvaavat hyvin myös korkeakoulukirjastojen toimintaa. Iivonen kysyy: ”Voiko kirjasto olla yliopistoyhteisössä se kolmas paikka?” Hänen mukaansa Glo-siene on määritellyt, että kolmanteen paikkaan pääsyn pitää olla ilmaista tai halpaa ja siellä pitää voida ostaa ruokaa ja juomaa. Paikan pitää olla helposti saavutettavissa omassa ympäristössään. Sen pitää olla paikka, jossa monet ihmiset käyvät säännöllisesti päivittäin ja jossa ihmiset tuntevat olevansa tervetulleita. Paikassa pitää tuntua mukavalta ja siellä pitää helposti päästä keskusteluihin. Kolmannessa paikassa ihmiset voivat myös olettaa tapaavansa vanhoja ja uusia ystäviä (Iivonen 2007.)

Ihmiset tavoittelevat olosuhteita, joissa heidän on hyvä ja turvallinen olla. Turvallisen kolmannen paikan merkitys yhteiskunnassa kasvaa koko ajan. Työn luonne on muuttumassa ja kiinteistä työajoista ollaan luopumassa. Työtä tehdään paljon yksin, jolloin luotettavat ihmiskontaktit ovat vähissä. Tulevaisuudessa vapaa-aika lisääntyy ja virtuaalimaailmasta sekä kodista halutaan muiden ihmisten pariin viihtymään ja keskustelemaan kasvatusten.

Knuutin mukaan kolmannen paikan tärkein merkitys on paikkaan sidottu yhteisyys. Siellä opitaan tuntemaan ihmisiä ja sieltä löydetään sellaisia, joilla on samat kiinnostuksen kohteet kuin itsellä. Vapaan tilan merkitys kasvaa. Kolmas paikka antaa mahdollisuuden solmia kontakteja myös yli etnisten rajojen ja sukupolvirajojen. (Knuuti 2004.)

4.4 Kauppakeskus

Viihtyminen ja elämyksellisyys ovat nousseet merkittäviksi tekijöiksi, kun kilpaillaan ihmisten kuluttamisesta ja vapaa-ajan vietosta. Kauppakeskus on onnistuneesti yhdistänyt saman katon alle erilaisia elämysympäristöjä, jotka koostuvat perinteisen tavara- ja palvelutarjonnan lisäksi

sosiaalisen kanssakäymisen sekä kulttuuri- ja viihdepalveluiden tiloista. Käsitteeseen kauppakeskus sisältyy siis tila, siinä oleskelu sekä erilainen toiminta.

Tilana kauppakeskus jaetaan julkista kaupunkitilaa muistuttavaan osaan ja sen ympärillä olevaan yksityisempään kauppatilaan. Kauppakeskus muodostuu liikerakennuksesta, joka on kokonaan tai osin katettu ja jonka myymälät ja palvelut avautuvat sisäänpäin käytäville tai keskusaukiolle. Jotta voidaan puhua kauppakeskuksesta, pitää siellä olla vähintään kymmenen myymälää. Kauppakeskuksen asiakasvirta koostuu muutamasta ankkuriyityksestä, joita täydentävät avainyitykset sekä näitä täydentävät lukuisat muut myymälät ja palvelut. Keskuksen johto, viestintä, markkinointi ja aukioloajat ovat yhtenäisiä. (Suomen Kauppakeskusyhdistys.)

Kirjallisuudessa kauppakeskusta verrataan tilana usein kaupunkiin. Esimerkiksi Kauppakeskus Omena hyödyntää ajatusta sloganissaan – *Omena kuin pieni kaupunki*. Muita kauppakeskuksen kaltaisia tiloja ovat kauppahallit, basaarit ja kauppakujat. Näillekin tiloille on ominaista läpikulkijavuus ja katumaisuus.

Kauppakeskus on yksityistä kaupan tilaa, joka käyttää julkisen tilan muotoa kuten katuja, aukiota ja muita kaupunkimaisia elementtejä. Kauppakeskusta suunnitellaan tänä päivänä kaupan ja palveluliiketoiminnan lisäksi viihteen ja kulttuurin keskuksiksi, jonka palvelut voivat olla joko kaupallisia tai julkisia. Puhutaan kaupungin sykkivästä sydäimestä. Kauppakeskukseen ei mennä vain ostamaan, vaan ostoksilla käyminen on muuttunut tavaroiden kanssa oleskeluksi, jossa kuluttajalla on esillä laaja tuotetarjonta, vaikka hän ei välttämättä aio ostaa yhtään mitään. Kauppakeskus on tila ja paikka, jonne mennä. Siellä voi myös kokea erilaisia elämyksiä kuten katusoittoa, pantomiimia ja muotokuvamaalausta. (Mäenpää 2005, 183.)

Heinimäen mukaan kauppakeskuksen ensi sijaiset menestystekijät, joita ei voi muilla tekijöillä korvata, ovat hyvä sijainti ja hyvin suunniteltu toiminnallisuus. Sen lisäksi muun muassa viihtyisyys, vetovoimaisuus ja muuttuvuus täydentävät kauppakeskuksen menestystekijöitä. Kauppakeskuksen saavutettavuus henkilöautolla ja joukkoliikennevälineillä nähdään tärkeänä.

Kokemuksen mukaan menestyvän kauppakeskuksen on oltava tarpeeksi suuri, jotta voidaan taata kauppojen ja palveluiden monipuolisuus ja siten myös koko kauppakeskuksen vetovoimaisuus. Taulukkoon 2 on koottu yhteenvetona selityksin kauppakeskuksen menestystekijöitä. (Heinimäki 2006, 230-231)

Taulukko 2. Kauppakeskuksen menestystekijät (Heinimäki 2006, 230)

Fyysiset tekijät
- sijainti, koko, kerroksisuus, pysäköinti, näkyvyys, saavutettavuus
Palvelutaso ja toiminnallisuus
- kaupan ja palvelujen monipuolisuus, toimialakokoonpano
- löydettävyys, viihtyisyys, siisteys, turvallisuus, asioinnin helppous, huolto
Yrittäjät ja yhteistoiminta
- yrittäjien valinta, yrittäjähdistys
- yhteismarkkinointi, järjestyssäännöt
Kauppakeskusarkkitehtuuri
- liikeidean mukainen ja ympäristöön sopeutuva
Kauppakeskuksen mielikuva – brändi
- asiakkaiden mielikuvat kauppakeskuksesta – brändi ja laatu
- vetovoimaisuus ja houkuttelevuus

Kauppakeskuksen seinät ovat usein läpäiseviä. Tavaratarjonta pursuaa varsinaisen kauppatalan ulkopuolelle siten, että raja kaupan ja katutilan välillä hämärtyy. Kauppoihin on mahdollisuus ajautua kuin ohimennen. Markkanen korostaa, että kaupan sisäänkäynnin on oltava hauska ja iso. Sen pitää myös tarjota vihjeitä siitä, mitä kaupassa myydään. Lisäksi hän painottaa asiakkaiden aistien stimuloinnin tärkeyttä, kun he tulevat kauppaan sisään. Moniaistinen kontakti tilaan hahmottuu näön, kuulon, tunto- ja hajuaistin välityksellä. (Markkanen. 2008, 42)

Kauppakeskukseen astutaan kuin julkiseen tilaan tai ulkotilaan, koska se vastaa kokemusta kadusta. Sinne mennään kuitenkin suuremmin odotuksin kuin katutilaan, koska kauppakeskukseen tullaan tarkoituksellisesti viihtymään ja viettämään vapaa-aikaa. Tilasuunnittelussa huomioidaan esteetön näkymä niin, että tilan voi ottaa haltuun yhdellä silmäyksellä ja sijoittaa itsensä siihen jo ovella. Kävijä tuntee, että hänellä on kontrolli tilaan, koska kaikki on avointa eikä muita tiloja kuin asiakastiloja ole. (Mäenpää 2005, 198-200.)

Vähittäiskaupan alan uusia trendejä ovat liikkuvat kaupat (wheel shops ja pop-up stores), niin sanotun slow-kulttuurin mukaiset slow shopping –myymälät sekä virtuaaliset näyteikkunat. Autojen asiakkaille tarjoamat palvelut ovat myös Suomessa tuttuja ja käytettyjä kaupanmuotoja. Vanhanajan kauppa-auto ajoi reittiä, jonka varrella ei ollut kiinteitä myymälöitä. Tänä päivänä jäätelöä ja piirakoita myydään värikkäistä autoista, joiden tuloa tahditetaan erilaisilla mieleen jäävillä melodioilla.

Uusien trendien mukaisella wheel shops –konseptilla tarkoitetaan myös perinteisten kauppautojen tyyppisiä myymälöitä, jotka kiertävät eri reittejä myyden tuotteita ja palveluita. Suomessa ei vielä ole tarjolla Euroopassa jo käytössä olevia myymäläkonsepteja, joissa kiertävät autot tulevat vaikka kotiovelle myyden esimerkiksi suunnittelijoiden uniikkikokoelmia tai mitatilaustöitä. Autot ovat jo itsessään elämyksellisiä. Niiden hyllyt pursuavat uniikkituotteita ja saman auton valikoimassa saattaa olla kirjallisuutta, laukkuja ja taidetta. Autossa voidaan samalla, kun etsitään itselle sopivaa asukokonaisuutta, katsoa tv-ruudusta muotiesityksiä asusteista.

Toinen liikkuva kaupanmuoto on pop-up-store, joka hyvin usein on jonkun tuotemerkin oma myyntipiste. Markkasen määritelmän mukaan se on kuin ruusu, joka puhkeaa kukkaan ja lakastuu muutaman viikon kuluttua siirtyäkseen uuteen tilaan ja paikkaan. Hänen mukaansa hyvänä esimerkkinä pop-up-storesta on Levi's myymälä, joka toimi Milanossa joulun alla väliaikaisessa tilassa muutaman kuukauden. Ikkunassa oli tiivistettynä koko pop-up-kaupan ideologia ”Viimeinen käyttöpäivä 31. joulukuuta 2006 ”(Markkanen 2008, 167-169.)

Pop-up-konseptissa on mielenkiintoinen näkökulma tilan vuokraus. Tätä shop-sharing-konseptia pidetään innovaationa shoppailun historiassa ja nousevana suuntauksena juuri pienen, tuntemattomien ja uusien brändien markkinointistrategiassa. Kyseessä on taidegallerian tyylinen tila, jota tunnetut ja uudet merkit voivat käyttää viestintävälineenä sekä uudenlaisena jakelukanavana. Yrittäjille tarjotaan mahdollisuutta avata kohtuullisella hinnalla oma myymälä hetkeksi, tehdä siitä unelma ja ainutlaatuinen elämys. Markkasen mukaan tulevaisuuden yllätystaloudessa nähdään yhä useammin ja säännöllisemmin ilmaantuvia väliaikaisia myyntipisteitä. (Markkanen 2008, 171-173.)

Monissa länsimaissa on huomattavissa rauhallisen elämän tyylin nousu. Kopomaan mukaan suomalaisesta yhteiskunnasta löytyy paljon ilmiöitä, jotka liittyvät hiljentymiseen, hidastamiseen ja vauhdin rajoittamiseen trendiin. Hiljaisuuden retriitit, vuorotteluvapaa ja erilaiset hyvinvointipalvelut ovat nykyihmisen tapoja hallita olemassa olevaa aikaa. (Lahden.) Kauppa vastaa hitauden trendivaatimukseen tarjoamalla kiireisen kauppakeskuksen vastapainoksi uutta hiljalleen kasvavan slow-kulttuurin innoittamaa ostoskeskusta. Slow shopping kuvataan ostoksilla käymisenä, joka on ajasta riippumaton, kiireetön ja stressitön kokemus. Slow shoppailu rasittaa ympäröivää luontoa mahdollisimman vähän, vaalii perinteitä ja korostaa paikallisten tuotteiden merkitystä. Rovaniemellä sijaitseva Joulupukin maailma on hyvä esimerkki kotimaisesta slow shopping –keskuksesta.

Perinteinen myymälätila on saanut nettikaupasta uuden kilpailijan. Internetistä voi jo nyt ostaa melkein mitä vaan. Sen lisäksi netti tarjoaa tilan viihtyä, oppia uusia asioita ja tutustua uusiin ihmisiin. Internetillä ei kuitenkaan ole tarjota fyysistä palvelua, johon perinteinen kauppa ja kauppakeskus panostavat. Aistien stimulointi sekä mahdollisuus nähdä tuotteet ja kokeilla niitä oikeasti ovat edelleen tavallisen kaupan kilpailuetu ja vetovoima.

Sähköisten markkinoiden kasvu ja virtuaalinen maailma secondlife edellyttävät aikaansa seuraavilta kauppiailta omia virtuaalisia näyteikkunoita. Kaupat voivat antaa kuluttajille mahdollisuuden tutustua virtuaalisesti valikoimiinsa. Secondlife on tila, joka tavoittaa nykypäivän digikuluttajat uudenaikaisena jakelukanavana mahdollistaen virtuaalisen shoppailuelämyksen. (Markkanen. 2008, 174-175, 180-183.)

5 Kirjasto tilana

Kirjastolla ja kirjastotilalla on aina ollut tärkeä merkitys suomalaisten elämässä. Vaikka oma perhe ei kävisikään kirjastossa, niin kirjastoon tutustutaan päiväkodissa, kerhossa tai koulussa. Suomen kirjastoseura järjesti muutama vuosi sitten perinnekeräyksen, jonka kirjoitusten perusteella kirjastoa tilana muistellaan muun muassa mielihyvää tuottavana, kiireettömänä ja hiljaisena paikkana, joka merkitsee jotain tuttua ja turvallista. Lapsuuden kirjaston sisustus, tunnelma ja tuoksut muistetaan selvästi vuosikymmenten takaa. Kirjastoa muistellaan myös tärkeänä samanikäisten kohtaamispaikkana. Eräs kirjoittaja kertoo, kuinka kirjasto on ollut hänelle usein tapaamispaikka, jossa on vietetty koulun jälkeen monia odotustunteja. Kirjastoon sovittiin ensimmäiset treffitkin. (Kirjasto 2000, 94, 39.)

Kirjastotila koettiin aiemmin paikkana, jossa säilytettiin aineistoa ja käytiin hakemassa ja palauttamassa kirjoja. Samalla saatettiin poiketa sanomalehtisaliin lukemaan viimeiset uutiset ja selaamaan aikakauslehtiä. Kirjastotilan käyttöä määriteltiin ja valvottiin tarkasti. Asiakkailta vaadittiin hiljaisuutta ja hillittyä käytöstä. Kirjastonkäyttäjille ei annettu mahdollisuutta hyödyntää tilaa omien tarpeidensa mukaan. Kirjastoa on kutsuttu joissakin yhteyksissä yhteiskunnan olohuoneeksi. Silloin kirjastotilasta on haluttu antaa avoin ja rento kuva.

Berndtsonin mukaan olohuone mielletään kuitenkin passiiviseksi tilaksi, jossa oleillaan, maataan sohvalla ja katsotaan televisiota. Hänen mielestään kirjastoa kuvaa paremmin kodin tiloista keittiö, koska siellä tapahtuu eniten perheiden yhteistä tekemistä ja toimintaa. Kirjasto halutaan nähdä ennen muuta aktiivisena tilana ja tänä päivänä kirjastotila on muuttunut tai muuttumassa olohuoneesta työhuoneeksi, jossa vietetään yhä pidempiä aikoja. Näin on käynyt ainakin niissä kirjastoissa, joissa asiakkaiden käytössä on tietokoneita ja langaton verkko, johon käyttäjät voivat kytkeä oman tietokoneensa (Berndtson 2007).

Toimivat tilat auttavat kirjastoa saavuttamaan sille asetetut tehtävät. Kirjastotila on yleensä rakennettu siten, että eri toiminnoilla on erilliset tilat. Kaikilla asiakkailta on mahdollisuus keskittyä täysipainoisesti haluamaansa toimintaan huolimatta muiden asiakkaiden valinnoista. Kirjasto nähdään luovana tilana, koska se lisää toiminnan mahdollistajana yksilöiden merkityksellisyden kokemista.

Kirjastoa tilana kuvataan myös luostariksi ja markkinapaikaksi, sillä kirjastot toimivat kahden eri maailman välissä. Luostarimaisuutta korostaa hiljaisuus ja painettu kokoelma, joilla on edel-

leen näkyvä osa kirjastotiloissa. Markkinapaikaksi kirjaston tekee helppo pääsy tietoverkkojen avulla laajoihin elektronisiin aineistoihin. Kirjasto koetaan edelleen myös mukavana, käyttäjien omakseen tuntemana paikkana, jossa on tilaa sekä hiljaiselle että vuorovaikutteiselle työskentelylle. Kirjaston asiakkaat voivat valita itselleen parhaiten sopivimman paikan. (Iivonen 2007)

Korkeakouluissa kirjastoa kuvataan usein myös kampuksen sydämenä, jossa kokoelmat, palvelut ja paikka yhdistyvät. Kirjasto nähdään ennen muuta oppimiskeskuksena ja opiskelijan työhuoneena. Tietokoneiden ja muiden laitteiden lisäksi kirjastossa on neuvontapalvelua, pääsy digitaalisiin ja painettuihin aineistoihin sekä elektronisiin oppimisympäristöihin.

Kirjasto on yhteinen julkinen tila, joka soveltuu moniin eri tarkoituksiin. Korkeakouluissa opiskelijoiden kirjasto on siirtynyt käyttäjien työpöydille tietokoneiden ja tietoverkkojen myötä. Tämä ei kuitenkaan ole vähentänyt kirjastotilojen merkitystä opiskelussa, vaan tuonut esiin uusia tarpeita. Opiskelijat tarvitsevat erityisesti fyysistä kirjastotilaa, josta on muodostunut monitoimitila. Kirjastoa käytetään tänä päivänä verkkoyhteyksiin, opiskeluun, ryhmätyöskentelyyn ja tietopalveluun. (Karhula 2005, 20-24.)

Myös yleisten kirjastojen kirjastokäyntien määrä on vähentynyt, mutta tilan käyttö laajentunut ja monipuolistunut. Yleinen kirjasto nähdään sosiaalisena tilana, joka toimii näyttelytilana, keskusteluareenana ja luentosalina. Kirjastoissa pidetään kokouksia, opetellaan käyttämään tietokonetta ja jaetaan ajankohtaista, tarpeellista informaatiota. Kirjaston pahimpana kilpailijana ja uhkana pidetään Googlea. Berndtsonin mukaan kirjastoissa on kuitenkin kaksi vahvuutta, joita Googella ei ainakaan tällä hetkellä ole. Toinen on kirjastotila ja toinen henkilökohtainen palvelu. Kirjasto on fyysinen paikka, jossa on aineistoa ja jossa ihmiset voivat käydä ja tavata muita ihmisiä. Googlessa käyttäjää palvelee pelkkä hakukone (Berndtson 2007).

Todd on jakanut kirjastotilat sukupolvien mukaan. Aluksi tila oli hänen mukaansa kokoelma-keskeinen, sitten asiakas-keskeinen, kokemuskeskeinen ja nyt oppimistapa- tai toimintatapakeskeinen. Modernin kirjastotilan ominaispiirteiksi hän listaa McDonaldiruokan toiminnallisuuden, sopeutuvuuden, saavutettavuuden, monipuolisuuden ja interaktiivisuuden. Kirjastotilaan kuuluu myös ympäristöystävällisyys, turvallisuus ja tehokkuus. Tämän päivän kirjastotilan pitää integroida tietotekniikka ja virtuaalinen tila itseensä. Asiakkaita täytyy yllättää erilaisilla ”vau” ja ”ohoh” tekijöillä. (Todd 2008.)

5.1 Ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakoulukokeilu, joka käynnistyi 1990-luvun alussa, on ollut merkittävä uudistus Suomen koulutusjärjestelmässä. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Sen lisäksi tehtävänä on tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä. Ammattikorkeakoulut ovat pääosin monialaisia ja alueellisia korkeakouluja, joissa suoritettavat tutkinnot ovat ammatillispainotteisia korkeakoulututkintoja. (Arene, 2008.)

Ammattikorkeakoulujen yhteyteen on syntynyt tieteellisten kirjastojen ja yleisten kirjastojen rinnalle ammattikorkeakoulukirjastoja, jotka tänä päivänä koostuvat parista sadasta pienestä kirjastosta ja joissa on lainattavia niteitä pari miljoonaa. Aluksi kirjastojen kehittäminen ja niiden merkityksen ymmärtäminen osana korkeakoulua vaihteli paljon. Myöhemmin kirjastoja on kehitetty sekä paikallisesti että opetusministeriön tuella. Ammattikorkeakoulukirjastojen kehittymistä ei kuitenkaan suunniteltu kokonaisvaltaisesti tai keskitetysti, joten niistä on muodostunut oman ammattikorkeakoulunsa näköisiä ja keskenään erilaisia kirjastoja. Kaikki kirjastot ovat avoimia oppimisympäristöjä, vaikka niiden päätehtävänä on palvella kehysorganisaationsa opettajia, opiskelijoita ja muuta henkilökuntaa sekä työelämän edustajia omilla lähialueillaan. (Kirjastoja 2006, 24 – 27.)

Ammattikorkeakoulujen toimintaa säätelevät lait ja asetukset eivät määrittele kirjasto- ja tietopalvelutoimintaa täsmällisesti. Tämän toiminnan kehittäminen on kuitenkin sidoksissa lakien ja asetusten koulutukselle asettamiin yleisiin tavoitteisiin. Kirjasto- ja tietopalvelutoimintoihin vaikuttavat lisäksi ammattikorkeakoulukohtaiset tavoitteet ja erilaiset kirjastotoimintaa ohjaavat yleiset periaatteet. Ammattikorkeakoulukirjastojen laadulliseen kehittämiseen ja toimintaan vaikuttaa kunkin ammattikorkeakoulun ja opetusministeriön välillä vuosittain tehtävä tulos- ja tavoitesopimus.

Ammattikorkeakoulukirjastot ovat asiantuntijaorganisaatioita, joiden tavoitteena on kehittää palvelujaan osaksi oppimisprosessia ja ympäristöä. Itsenäisen opiskelun lisääntyminen lisää myös opiskelijoiden kirjasto- ja tietopalveluiden tarvetta. Ammattikorkeakoulukirjasto tarjoaa käyttäjilleen kehittyvän perinteisen ja elektronisen kokoelman lisäksi tiedonhallintataitojen koulutusta ja välineitä itsenäisen tiedonhaun oppimisiin. Menestyminen vaatii tietoa, tietämystä ja osaamista. Ammattikorkeakoulukirjastot nähdään myös alueellisina tietovarantoina, joiden

hyödyntäminen laajemminkin alueellisen osaamisen kehittämisessä on mahdollista. Kirjasto- ja tietopalvelujen keskeisenä haasteena on silti ennen kaikkea parantaa tiedon saavutettavuutta omassa ammattikorkeakoulussa.

Ammattikorkeakoulukirjasto määritellään julkiseksi tilaksi, joka on kaikille avoin ja saatavilla oleva. Julkisella tilalla ymmärretään usein paikkaa, jonne kuka tahansa voi mennä ilman ostopakkoa. Kirjasto tarjoaa omaehtoista, itsenäistä toimintaa ilman ulkopuolista ohjausta tai tarvittaessa sen avulla. Kirjastonkävijät voivat vapaasti valita mihin kirjastossa menevät ja kuinka kauan siellä viipyvät. Kirjastoon tuleminen ei vaadi mitään erityistä syytä toisin kuin esimerkiksi opintotoimistossa käynti. Asiointi siellä on kirjastokäyntiin verrattuna rajoittunutta oleskelua. Kävijällä on aina syy mennä toimistoon. Sen lisäksi hän tarvitsee aina myös opintosihteerin palveluita. Toimistoon ei mennä kuluttamaan aikaa eikä tapaamaan tuttavien. Oleskelu opintotoimistossa on rajattua ajan, tilan ja teon suhteen.

Kirjastotilassa oleminen on aina ajallisesti ja laadullisesti toimijan itsensä määriteltävissä. Kirjastossa oleminen ei perustu ainoastaan henkilökunnalta saatuun palveluun, vaan tila itsessään palvelee asiakkaita. Reijosen mukaan kirjastolla on myös maantieteellinen suhde muihin julkisiin rakennuksiin, sillä kirjastokäynti sidotaan usein rutiininomaisesti tiettyyn tilaan reitin varrelle esimerkiksi koti-kirjasto-sairaala. Julkinen tilan voidaan sanoa elävän suhteessa muihin julkisiin tiloihin, ei vain asuinalueeseen yleensä (Reijonen 1995, 100.)

5.2 Kauppakeskus

Kirjastoa on perinteisesti pidetty kaupallisen kulttuurin vaihtoehtona. Tiukka raja kirjaston ja kaupan välillä on häviämässä, kun tämän päivän myymäläympäristöistä halutaan elämysten tuottajaa ja kirjasto on yksi kauppakeskuksen vetovoimatekijöistä esimerkiksi Espoossa kauppakeskus Isossa Omenassa ja Sellossa.

Myymälöiden suunnitteluun ja sisustukseen kiinnitetään yhä enemmän huomiota. Asiakkaiden halutaan viihtyvän myymälässä, jopa viettävän siellä aikaansa. Helsingin keskustan Akateemiseen kirjakauppaan perustettiin vuonna 1986 Suomen ensimmäinen kirjakaupassa oleva kahvila – Café Aalto. Asiakkaille haluttiin antaa mahdollisuus istua ostoksilla ollessaan ja virkistäytyä juomalla ja syömällä kahvilan tuotteita.

Tänä päivänä Akateemisessa kirjakaupassa on myös sohvia ja erilaisia lukunurkkauksia, joilla houkutellaan asiakkaita viipymään pidempään ostoksilla. Kirjakaupassa näkee asiakkaan istu-

van rauhassa syventyneenä lukemassa uutuuskirjaa tai selaamassa lehteä aivan kuten kirjastosakin. Kukaan ei tule häätämään lukijaa ulos, sillä nykyajan kirjakauppa on myös julkinen tila, jossa viihdytään ja koetaan erilaisia elämyksiä.

Iso Omena on kauppakeskus Espoon Matinkylässä, jossa on toistasataa erilaista ja kokoista liikettä, päivittäistavarakauppoja, ravintolamaailma, elokuvateatteri ja kuntosali. Isossa Omenassa on myös kerrostaloasuntoja, joista on suora yhteys kauppakeskukseen. Kaupallisten palvelujen lisäksi siellä on saatavilla erilaisia julkisia palveluja. Tietoa, elämyksiä ja palveluja saa nyt saman katon alla, kertoo Espoon kaupungin tiedotuslehtinen. Kauppakeskuksen omat nettisivut mainostavat Ison Omenan kattavan palvelutarjonnan antavan mahdollisuuden myös rauhallisiin hetkiin omassa kappelissa, tai kirjaston lukunautintojen parissa (Iso 2008).

Tämän päivän kuluttajalle tarjotaan ostosten ja huvien lisäksi myös rauhaa ja rentoutusta. Kirjasto Omena, Matinkylä – Olarin aluekirjasto on Suomen ensimmäinen ostoskeskuskirjasto. Se perustettiin vuonna 2001, jolloin Matinkylän ja Olarin lähikirjastot yhdistettiin ja niiden toiminta kokoelmineen siirtyi kauppakeskuskirjastoon.

Kirjasto Omena sijaitsee Kauppakeskus Ison Omenan toisessa kerroksessa palvelutasossa. Kirjastoon johtaa leveä ovi ja perille astuessa silmiin osuus ensimmäisenä suuri lappu, joka vaatii hiljaisuutta. Viestillä halutaan pysähdyttää asiakas huomaamaan, että ostosparatiisi on oven toisella puolella ja nyt on siirrytty esitetekstin mukaan työskentelyn, virkistykseen ja miehistelyn alueelle.

Hiljaisuuslapun lähellä on selkeä pohjapiirros, josta näkee mitä kaikkea kirjastossa on tarjolla. Kirjastoaineiston löytyvyyteen on kiinnitetty erityistä huomiota. Hyllyissä oleva aineisto on luokituksen lisäksi havainnollisesti väritetty selkätarroilla.

Kirjasto Omenan tilat ovat viihtyisät, valoisat ja monipuoliset.. Erilaisia luku- ja tietokonepaikkoja, nurkkauksia ja huoneita on useita. Sohvia ja tuoleja on runsaasti tarjolla. Ison Omenan kirjastosta löytyy myös korkeaselkäinen, äänieristetty tuoli, jossa voi toisia häiritsemättä puhua puhelimessa. Kirjasto on värikäs ja kodikas kokonaisuus, jonne tullaan viihtymään, viettämään aikaa, opiskelemaan ja käyttämään tietokoneita.

Kirjasto on suunniteltu myymälämäiseksi kokonaisuudeksi, jossa on erilaisia toiminta-alueita ja mahtavankokoiset ikkunat. Kirjaston erikoisuutena on taidelainaamo ja japanilainen puutarha, joka luo rauhallista tunnelmaa ympärilleen. Kirjastossa on paljon viherkasveja ja kesällä voi

oleskella kattoterassilla. Ison Omenan kirjastossa on laaja ja monipuolinen lehtivalikoima sekä selkeästi jaoteltu kirjakokoelma.

Leppävaaran aluekirjasto sijaitsee kauppakeskus Sellon yhteydessä. Se on Espoon suurin ja pääkaupunkiseudun vilkkain kirjasto. Espoon kaupunki on halunnut sijoittaa kirjaston palveluineen paikkaan, jossa ihmiset liikkuvat lähes päivittäin. Kirjastotilaa on kahdessa kerroksessa ja tilaan on kolme erillistä sisäänkäyntiä. Kirjasto on suuri ja yleisvaikutelma tilasta on teollisuushallimainen.

Sellon kirjastossa on paljon erilaisia kohtaamistiloja, luku- ja tietokonetiloja sekä lastenmaailma ja musiikkiosasto soittohuoneineen. Ryhmille kirjasto tarjoaa monitoimitilan luentoihin ja kokouksiin. Käytössä on myös ryhmätyötilaa ja mikroluokka. Leppävaaran aluekirjastohankeen loppuraportin mukaan tilojen sijoittelussa pidettiin tärkeänä muun muassa sitä, että lehtialue voi olla auki muulloinkin kuin kirjasto, aineiston palautus on mahdollisimman lähellä ulkoovea ja pitkäaikaisempi työskentely kuten lukusali on yläkerrassa. Palvelutiskit, itsepalvelulainaus ja hakukoneet haluttiin sijoittaa asiakkaiden kulkureittien varrelle. (Savolainen 2003, 24.)

Sellon kirjastoon tultaessa ei tulla aulaan vaan torille, jossa on kahvila, palautus- ja lainausautomaatti, palvelutiski sekä Espoon yhteispalvelupiste. Sieltä asiakkaat saavat tietoa Espoon kaupungin ja valtion viranomaispalveluista. tai voivat ostaa lipun teatteriin. Tori on myös ajankohtaisaineiston, näyttelyiden ja nopeiden kirjalöytöjen aluetta.

Nuoret on kirjastoasiakkaina tärkeä kohderyhmä, jolle tarjotaan Pointti-osastolla viihtyisä oleskelupaikka kirjallisuuden, sarjakuvien, lehtien ja musiikin parissa. Kirjaston hyllyt mahdollistavat aineiston esillepanon houkuttelevasti. Hyllyn alin taso on vino, joten kirjoja on helppo ottaa ja selailta ilman, että täytyy kontata lattialla.

5.3 Suunnitelmat

Pääkaupunkiseudulla on tällä hetkellä käynnissä kolme suurta kirjastoja koskevaa suunnittelua ja rakennushanketta. Helsingin ydinkeskustaan syntyy Suomen suurin tieteellinen yliopistokirjasto, kun Helsingin yliopisto yhdistää viiden tiedekunnan kirjastot, opiskelijakirjaston ja siihen liittyvän oppimiskeskus Aleksandrian yhdeksi hallinnolliseksi toimintayksiköksi keskustakampuskeksi. Helsingin kaupunki haluaa rakentaa Töölönlahdelle oman keskustakirjaston, uuden

kaupunginkirjaston. Kirjastosta kaavaillaan symbolia Suomen satavuotisjuhlaan vuonna 2017. Suunnitelmien mukaan tuleva keskustakirjasto on maailman paras kirjasto.

Keski-Espooseen rakennetaan käyttäjäsuuntautunutta ja monikulttuurista kauppakeskuskirjastoa, joka avautuu keväällä 2009 uudessa liike- ja toimintakeskus Entressessä.

Helsingin keskustakampus on Helsingin yliopiston hallinnollinen ydin ja suurin tiedekuntien keskittymä, jossa työskentelee noin 20 000 opiskelijaa ja 3000 opettajaa. Elokuussa 2006 Helsingin yliopiston konsistori päätti keskustakampuksen tiedekuntakirjastojen ja opiskelijakirjaston kokoelmien yhdistämisestä saman katon alle uudeksi kampuskirjastoksi. Keskustan kampuskirjaston muodostaminen on osa laajempaa yliopiston kirjastorakenteen uudistamista.

Tieto- ja kirjastopalvelujohtaja Heli Myllyksen mukaan ohentamalla hallintoa ja keskittämällä tehtäviä voidaan kirjahankintoihin ja yksilöllisiin lähipalveluihin satsata enemmän. Yhdistymisen taustalla ovat siis selkeät säästötoimet, jotka tarkoittavat joillekin opiskelijoille pidempiä välimatkoja kirjastoon, mutta samalla kaikille suurempaa valikoimaa samasta osoitteesta. (Seuri. 2006b.)

Suunnitelmia uudeksi kirjastoksi alettiin tehdä heti. Tulevaa rakennusta koskevat lähtökohdat ja tavoitteet kiteytyivät kampuskirjastolle määritellyssä visiossa ja missiossa. Vision mukaan keskustakampuksen tiedekirjasto on opiskelijoiden ja tutkijoiden arvostama tutkimus-, opiskelu- ja työskentely-ympäristö, jossa moderni teknologia ja arkkitehtuuri tukevat kirjastoon sijoitettujen tieteenalojen perus- ja erikoispalveluja. Missio määrittelee, että keskustakampuksen kirjasto palvelee ensisijaisesti kampuksella tehtävää tutkimusta ja siihen perustuvaa opetusta sekä opiskelua tarjoamalla asiakkaidensa käyttöön ajantasaiset, monitieteiset ja kattavat kokonaisuudet, modernit palvelut ja viihtyisät, luovuutta edistävät tilat. Kirjasto on näkyvä ja ulospäin suuntautuva humanistisyhteiskunnallinen tutkimustiedon näyteikkuna ja avoin kaikille tiedontarvitsijoille (Kilpailuohjelma 2007.)

Keskustakampuksen kirjastokokonaisuuteen kuuluvat myös opiskelijakirjasto ja siihen liittyvä oppimiskeskus Aleksandria, joiden tilat yhdistetään uuteen kampusrakennukseen. Tilaohjelman mukaan kirjasto jakaantuu viiteen toiminnalliseen osaan: kirjaston yleisiin-, asiakaspalvelun-, asiakkaiden työskentely-, kokoelma- ja muihin tiloihin. Taulukossa 3 havainnollistetaan tilaohjelman mukaisia tiloihin sisältyviä toimintoja.

Taulukko 3. Keskustakampuksen kirjasto tilaohjelma

Toiminnalliset tilavyöhykkeet	Sisältö
Yleiset tilat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ohjelmoidut aulatilat tarkoittaa sisääntulo- ja tiedotusaulaa sekä näyttelytiloja 2. Sisääntuloon liittyvät palvelutilat kuten vahvimestaritila, naulakot ja säilytyslokerot 3. Yleisön WC-tilat 4. Yhteiskäyttöiset opetus- ja kokoustilat
Asiakaspalvelun tilat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asiakaspalvelukeskus sisältää neuvonnan, lainauksen, palautuksen, palautusautomaatin ja palveluneuvonnan 2. Itsepalvelulainausasemat 3. Varatunaineiston säilytys 4. Atk-pisteet tiedonhakuun 5. Oleskeluryhmä 6. Kopiointi- ja tulostintilat 7. Lähivarasto 8. Tietotekniikkaosaston käyttö lupa- ja avainpalvelu. 9. Tieteenalakohtaiset palvelut sisältävät erikoisia työhuoneita 10. Atk-tuen työtilat
Asiakkaiden työskentelytilat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Luku- ja atk-salit (useita erikokoisia) 2. Lehtilukutilat 3. Kokoelmatilojen työpisteet 4. Ryhmätyötilat (useita erikokoisia) 5. Tutkijatilat 6. Kärryparkit
Kokoelmatilat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Avokokoelma 2. Suljetut kokoelmat 3. Erikoiskokoelmat / äänitteet
Muut tilat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilökunnan sosiaalityötilat 2. Taukotilat 3. Kokoustilat 4. Pukeutumis- ja peseytymistilat

Kirjastotiloista halutaan muodostuvan toiminnallinen kokonaisuus, jonka keskeisiä tekijöitä ovat asiakasvirtojen ohjaus eri kerrosten ja toimitilojen välillä. Tuleva kampuskirjasto palvelee noin 22 000 perustutkinto-opiskelijaa, yli tuhatta opettajaa ja tutkijaa, suurta joukkoa avoimen yliopiston opiskelijoita, sekä kaikkia muita halukkaita tiedontarvitsijoita. Tuleville kirjastopalveille on lisäksi ominaista aineistojen kirjavaltaisuus sekä suuret lainaus- ja kävijämäärät, koska monet keskustakampuksen oppiaineista ovat edelleen ja tulevat luultavasti aina olemaan hyvin riippuvaisia painetusta aineistosta (Keskustakampuksen, 2006).

Toimintaympäristön jatkuvat muutokset ja tulevaisuuden tarpeet edellyttävät tiloilta rakenteiden joustavuutta, muunneltavuutta ja moduulisuutta. Tilojen suunnittelussa huomioidaan toiminnallisten tilavyöhykkeiden lisäksi toiminnan aktiivisuuden taso ja syntyvä äänimaailma. Tilaohjelman mukaan kirjastolle halutaan muodostaa toiminnat yhdistävä helposti hahmotettava sydän, joka voi olla aula, keskushalli tai muu kokoava tila. Sisääntulotilat nähdään rakennuksen ensimmäisenä käyntikorttina, tiedotus- ja osallistumisalueena. Aulaa voidaan käyttää myös näyttelytilana tai sen osana.

Kirjaston valvottavuuden takia asiakassisääntöjen määrä pyritään pitämään mahdollisimman vähäisenä. Aineisto- ja tavaraliikenteen reitteihin pyritään kiinnittämään huomiota logistiikan kannalta. Asiakaspalvelutilojen halutaan muodostavan selkeän kokonaisuuden, joka tukevan itsenäistä liikkumista ja toimimista kirjastossa. Rutiininomaisissa tehtävissä lisätään asiakkaiden itsepalvelua. Asiakkaiden työskentelytilat sijoitetaan nykyisestä poiketen kokoelma- ja ryhmätyötiloihin.

Suurta huomiota tilojen suunnittelussa kiinnitetään myös toiminnallisuuteen ja äänimaailmaan erilaisiin vyöhykkeisiin. Lukuvyöhykkeille sijoittuvat hiljaiset lukusalit, ryhmätyötilat ja tutkijahuoneet. Asiakkaille varataan liikuteltavia kaappeja aineiston säilyttämistä varten. Kaapit kootaan taukojen ajaksi ”parkkipaikalle”. Vastaavaa ratkaisua kehitetään myös lainattavia tietokoneita varten. Oleskelutyypisiä kalustekokonaisuuksia sijoitetaan myös kokoelmien yhteyteen.

Tulevan kirjaston kokoelma- ja palvelukonsepti perustuu tieteenalakokonaisuuksiin, joiden lisäksi kokoelmatiloissa on yhteinen kokoelmaosa sekä kurssikirjakokoelma. Kokoelmatilat ovat joko avoimia kokoelmatiloja, joihin asiakkailla on pääsy, tai asiakkailta suljettuja varastotyyppisiä kokoelmia. Kirjaston henkilökunnan työtilat sijoittuvat asiakaspalvelukeskukseen ja tieteenalakohtaisiin palvelupisteisiin sekä keskitettyjen ja yhteisten kirjastopalveluiden tiloihin. (Keskustakampuksen, 2006.)

Keskustakampuksen suunnittelukilpailun voittivat maaliskuussa 2008 arkkitehtien Jussi Kallio-puskan ja Vesa Oivan ehdotus *Avaus*, joka valitsijaraadin arvion mukaan on ”rohkea, persoonallinen ja paikkaan sitoutuva merkittävä julkinen rakennus, jolla on vahva identiteetti.” Valitsijaraati ylisti voittajaa kaupunkikuvallisesti ainutkertaiseksi ja vaikuttavaksi rakennukseksi, jonka sisätilatkin ovat toimivat, persoonalliset ja muuntojoustavat. *Avaus* edustaa raadin mielestä tämän ajan kirjastomaailmaa. (Arvostelupöytäkirja 2008.)

Opiskelijakirjasto täyttää 150 vuotta lokakuussa 2008. Juhlavuoden kunniaksi järjestetään erilaisia näyttelyitä, joissa kerrotaan kirjaston historiasta ja arjesta. Juhlavuoden ensimmäisessä näyttelyssä esiteltiin kirjaston käytössä olleita tiloja. Näyttelyn interaktiivisena osana järjestettiin asiakaskysely. Rastitustehtävänä oli kysymys: ” Millä vertauskuvilla luonnehtisit toiveittesi mukaista kirjastoa? ”

Ylivoimaisesti suosituin vertauskuva oli olohuone, joka merkitsi vastaajille viihtyisyyttä, mutta myös toiminnallisesti jäsenneiltyjä tiloja. Muita toiveiden mukaisia kirjaston vertauskuvia olivat luostari ja temppele, jotka merkitsivät rauhallisuutta sekä varasto ja tavaratalo, jotka kertoivat runsaista kokoelmista ja aineiston saatavuudesta. Yksittäisinä toiveina haluttiin myös erilaisia tiloja kuten esimerkiksi tilaa rentouttavan musiikin kuunteluun, omien tavaroiden säilyttämiseen sekä työtilaa mukana kulkeville lapsille. (Kuusio 2008.)

Helsinkiin suunnitellaan myös toista keskustakirjastoa, metropolin sykkivää sydäntä. Kaupunginjohtaja Jussi Pajusen asettama selvitysmies Mikko Leisti ehdottaa, että Helsinkiin rakennettaisiin 25 000 m² suuruinen keskustakirjasto. Kyseessä ei olisi mikään ihan tavallinen kirjasto, vaan maailman paras kirjasto.

Tarkoituksena on synnyttää uudenlaista kaupunkitilaa, kun yhdistetään kirjaston vahva brändi ja suomalaisten aktiivisuus. Selvitystyön raportin mukaan uuden keskustakirjaston tavoitteena on olla jokaiselle suomalaiselle ja Suomessa asuvalle merkityksellinen palvelu. Kirjasto oli aikoinaan harvojen etuoikeutettujen paikka, jossa kirjoitettiin ja säilytettiin tietoa ja kirjallisuutta. Merkittävä askel eteenpäin oli kirjaston avaaminen kaikille julkiseksi palveluksi, joka mahdollisti tasa-arvoisen tiedon saannin.

Nyt suunnitellaan kirjastoa tietojen, taitojen ja tarinoiden moni mediallyiseksi solmukohdaksi ja kohtaamispaikaksi. Leistin vision mukaan tapahtumallisuus ja kohtaamiset ovat uuden keskustakirjaston syke. Kirjasto saa jälleen uuden metaforan, kun Leisti kuvaa tulevaa keskustakirjastoa sivistyksen ja ajan tasalla pysymisen tukikohtana, hengen talona. Paikkana, jossa ihminen on vahvasti läsnä ja kohtaamiset synnyttävät oivalluksia. (Keskustakirjasto 2008.)

Suunnitelmissa tuleva keskustakirjasto kuuluu kaikille. Siellä on paljon erikokoisia tiloja, jotka antavat mahdollisuuden sekä hiljaisuudesta nauttimiseen että intensiiviseen ajatusten vaihtamiseen. Keskustakirjasto tarjoaa paikan sekä julkisten että yksityisten tahojen tiedotustilaisuuksille, näyttelyille, kokouksille, seminaareille, luennoille, elokuville, konserteille ja muille esiintymistilaisuuksille. Tilat ovat sekä kirjaston omassa käytössä että vuokrattavissa ulkopuolisten

käyttöön. Alustavan suunnitelman mukaan koko kaupunkia laajasti palveleva keskustakirjasto vaatii merkittävästi tilaa. Huipputason kirjaston tilatarve on kaupunginkirjaston asiantuntijoiden mukaan 12 000 m², kohtaamispaikkojen 8 000 m² ja kaupallisten tilojen 5 000 m².

Selvitystyön raportin mukaan keskustakirjastossa olisi ainakin pieniä palaverihuoneita, opinsauna luentokäyttöön, ravintola nälän ja janon sammuttamiseen sekä juttelutuokioita varten, studiotiloja, videokonferenssitila, simultaanitulkkaushuoneita, tarinahuone kaikille suomalaisen tarinoille, hologrammikammio, elokuvateatteri, esiintymisnurkkaus... Kaikki tämä sijoitettaisiin ympäristöön, joka on innostava ja arvokas. Ympäristön arkkitehtoniset ja sisustukselliset ratkaisut kuvataan näkemyksellisinä ja tyylikkäänä. Tuleva keskustakirjasto hyödyntää viimeisintä teknologiaa, palveluajatusta ja tapahtumallisuutta.

Leistin selvitysraportin mukaan keskustakirjaston rakentaminen voisi olla valtion, Helsingin ja muiden pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteinen, kansallinen hanke, joka samalla olisi myös osa Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlintaa. Leistin sanoin ”tulevaisuus muodostuu suurelta osin niistä päätöksistä, joita teemme tänään ja jatkossa. Jos päätämme tänään, että meillä on tulevaisuudessa maailman paras kirjasto, tulevaisuudessa meillä on se”. (Keskustakirjasto Metropolin. 2008)

Työ maailman parhaan kirjaston saamiseksi Helsinkiin jatkuu keskustakirjastohankkeen toteuttamismahdollisuuksia selvittävässä työryhmässä. Kirjaston parhaimmiksi mahdollisiksi sijoitusvaihtoehtoiksi on nimetty Töölönlahden alue, Lasipalatsin alue sekä Postitalo. Keskustakirjaston selvitystyön raportin mukaan hankkeen toteuttaminen on kuitenkin hyvin yksinkertaista. On vain päätettävä tänään, että meillä on tulevaisuudessa maailman paras kirjasto, niin tulevaisuudessa meillä on se. (Keskustakirjasto 2008)

Espoon keskukseen suunnitellaan paraikaa hyvien kulkuyhteyksien varrelle uutta Keski-Espoon aluekirjastoa, joka sijoittuu vuoden vaihteessa avautuvaan uuteen Kauppakeskus Entresseen. Espoon kaupunginjohtaja Marketta Kokkosen mukaan Kauppakeskus Entressestä muodostuu kaupunkikuvallisesti tärkeä kulma, joka parantaa merkittävästi alueen palveluja ja toimii voimakkaasti veturina alueen muille kehittämishankkeille.

Entressessä on kaupungin omia palvelutiloja lähes kolmannes. Uudelta kirjastolta on toivottu elävää tilaa olla ja tutustua kirjaston mahdollisuuksiin sekä rauhallista tilaa lukea ja tutkailla. Suunnitelmien mukaan kirjasto tarjoaa omaa oleskelutilaa lapsille, nuorille, lehtien lukijoille, lainaajille ja tapaamisille. Kirjasto on paikka pistäytyä, viihtyä, virkistyä ja viisastua. Kirjastossa

on perinteisten palvelujen lisäksi mahdollisuus omaehtoiseen toimintaan. Tarjolla on langaton verkko ja kannettavia tietokoneita, taidenäyttelyitä, elämyksiä, kirjallisuuskortteleita, tapahtumia, nukketeatteria ja erilaista ohjelmaa. Uutta aluekirjastoa mainostetaan turvallisena kohtaamispaikkana, josta saa keskellä kylää kirjastopalvelut kaupparetkellä. (Keski-Espoon)

Keski-Espoon aluekirjastohankkeen projektisuunnittelija Hilkka Ranttila korostaa myös uudenlaista tilan käyttöä Entressessä. Hänen mukaan koko kirjaston tilasta puolet on suunnattu nuorille ja lapsille. Kirjasto on myös sisustettu siten, että vapaamuotoiselle oleskelulle ja tapaamiselle on hyvät mahdollisuudet. Kirjasto tarjoaa Estradin ihmisten katsoa ja kuulla ja mikä tärkeintä itse tuottaa ohjelmaa.

Kokoelman sijoitteluun on kiinnitetty erityistä huomiota. Heti ulko-oven läheisyydessä on vieraskielinen kirjallisuus, koska alueella on paljon maahanmuuttajaväestöä. Helposti tavoitettavana on myös lehtikokoelma. Varsinainen kirjallisuus on koottu hiljaiseksi suunniteltuun siipeen. Kaikkiällä muualla on äänenkäyttö sallittua. Uutta Entressessä on aukioloajat, jotka ovat samat kuin kauppakeskuksessa. Ranttila korostaa myös kirjaston turvallisuutta. Henkilökunta ei ole tiskin takana vaan tekee työtään yhdessä asiakkaiden kanssa (Ranttila 2008.)

5.4 Tulevaisuus

Kirjastojen tulevaisuus liitetään usein kirjan ja painetun sanan tulevaisuuteen. Kirja on ollut tärkeä osa yhteiskuntaa kirjoitustaidon ja kirjapainotekniikan kehittymisestä lähtien. Tänä päivänä tietotekniikka vaikuttaa kirjan tuotantoon enemmän kuin moniin muihin tuotteisiin. Kirjan olomuoto, jakelu ja käyttö muuttuvat koko ajan.

Yleisesti kirjaa välineenä luonnehditaan luotettavaksi, kestäväksi, helposti liikuteltavaksi ja helppokäyttöiseksi. Nämä ominaisuudet tekevät perinteisestä kirjasta hyvän käyttöliittymän. Jatkuvaa päivitystä vaativille tieto- ja oppikirjoille kehittyvä teknologia avaa kuitenkin täysin uusia mahdollisuuksia. Internet hakukoneinen on osoittautunut painettua kirjaa nopeammaksi, joustavammaksi ja kattavammaksi tiedonlähteeksi.

Perinteisestä oppikirjasta ollaan siirtymässä yhä enemmän sähköiseen julkaisemiseen. Tulevaisuuden oppikirja nähdään kirjan ja verkkotekstin yhdistelmänä. Kirjoihin voidaan liittää viihdyttäviä ja elämyksellisiä elementtejä jatkuvasti päivittyvien vuorovaikutteisten verkkosivujen kautta. Opetettava asia voidaan esittää myös viihteen keinoin esimerkiksi tietokonepelinä. (Kirja 2003, 20-29, 238-242.)

Amerikkalaisen sähkökirjajulkaisija Curtisen mukaan myös tulevaisuudessa halutaan lukea kirjaa, jota voidaan pitää kädessä. Tulevaisuuden kirjan hän näkee kuitenkin elektronisena julkaisuna, joka tulee ajan kuluessa muistuttamaan yhä enemmän perinteistä kirjaa, samalla kun sen ominaisuudet ja käytettävyys paranevat. Sähkökirjojen lukulaitteet tulevat yleistymään ja monipuolistumaan varsinkin kouluissa. Tulevaisuudessa samalla laitteella, jolla luetaan kirjoja, voidaan myös kuunnella musiikkia, katsella videoita ja pelata pelejä. Koneella voi myös työskennellä ja etsiä tietoa tietoverkoista.

Kirjaston ja kirjakaupan Curtisen näkee sosiaalisena funktiona, tunnelmallisena ihmisten tapaamispaikkana. Sähkökirjoja ihmiset eivät kirjastosta hänen mielestään lainaa, koska niiden ostaminen on erittäin halpaa. (Kirja 2010) Myös suomalainen tietokoneguru Petteri Järvinen näkee kirjaston roolin tulevaisuudessa kohtaamispaikkana ja kirjasisältöjen tankkauspisteenä. Kirjojen lainaamisen sijaan lainataan pelkkää kansien välissä olevaa sisältöä, joka ladataan koneeseen sähköisessä muodossa kuvien ja tekstien kera (Järvinen 1998, 378).

Tulevaisuuden kirjastoja suunnitellaankin kiinnostaviksi fyysisiksi ja virtuaalisiksi kohtauspaikoiksi. Niitä kuvataan tilojen suhteen joustaviksi, muunneltaviksi ja avoimiksi tiloiksi. Turjan mukaan tulevaisuuden kirjastosta saa jo tänä päivänä aavistuksen, kun vierailee ostoskeskuksessa, MacDonaldsissa tai kirpputorilla.

Kulutussosiologien mukaan kirjastoja ja ostosparatiiseja käytetään hyvin samanlaisista syistä. Tärkein motiivi käydä ostoskeskuksessa ei ole kuluttaminen vaan elämyksellisyys, arjesta irrottautuminen ja ystävien tapaaminen. Tulevaisuuden suuret kirjastot rakennetaan ostosparatiisien kaltaisiksi elämyksellisiksi tiloiksi. Tämän huomaa hyvin Helsingin keskustakirjastosuunnitelmasta, jossa tulevan kirjaston asiakkaistakin puhutaan kuluttajina. Keskustakirjastonselvityksen mukaan tulevaisuuden kirjasto on sivistyksen ja ajan tasalla pysymisen tukikohta, hengen talo, jonka korkeatasoinen aineisto ja sisältö ovat tärkeitä.

Turjan mukaan tulevaisuuden pienemmät kirjastot toimivat macdonalmaisesti. Asiakkaat palvelevat itse itsensä hoitamalla rutiinitehtävät kuten palautuksen, lainauksen ja varauksen. Asiointi kirjastossa on nopeaa eikä sinne tulla oleskelemaan tai viihtymään. Kirjasto on luonteeltaan automatisoitu lainauspiste, johon hankitaan vain kysytyintä aineistoa lainattavaksi.

Kolmas Turjan tulevaisuuden visio kirjastosta on kirpputori, josta kirjojen lainaamisen ohella saa kunnan ja valtion asiakirjoja sekä pankki- ja postipalveluja, Kirpputorikirjastot ovat samalla

kierrätyskeskuksia, joista haetaan esimerkiksi pyöriä, kävelysauvoja ja rollaattoreita. Näiden kirjastojen toiminta perustuu täysin vapaaehtoistyöhön ja kierrätykseen.

Tulevaisuuden kirjastoarkkitehtuuria Turja vertaa lentokenttien terminaaleihin, jotka ovat hänen mukaansa tehokkaita globalisoitumisen ilmentäjiä. Niiden läheisyydessä on paljon toimintoja, joilla ei ole mitään tekemistä itse lentämisen kanssa. Hänen mukaansa myös kirjastot toimivat yhdessä muiden elämysten kanssa. Tärkeänä tulevaisuuden kirjaston palveluna hän pitää myös hiljaisuuden huoneita, sillä tulevaisuudessa hiljaisuus ja rauhoittumismahdollisuus saattavat painottua yhä enemmän kiireisen ääniympäristön vastapainona. (Turja 2002, 14-15.)

Tulevaisuuden kirjastorakentamisen ja -toiminnan trendejä pohdittiin Haagissa vuonna 2004. Silloin Britannian tunnetuimpiin kulttuuripolitiikan tutkijoihin kuuluvan Ken Worpolen mukaan tulevaisuuden kirjastoja kannattaa kehittää yhteistyössä muiden palveluiden kanssa. Kirjasto voi toimia esimerkiksi aikuiskoulutuskeskuksen, taidegallerian tai päiväkodin kanssa samassa rakennuksessa. Näin voidaan jakaa kalliita investointikustannuksia ja pystytään tarjoamaan käyttäjien tarpeita vastaavia monipuolisia palveluja.

Kirjastotilat pitää olla viihtyisät ja joustavasti muunneltavissa, jotta tiloja pystytään käyttämään vuorokauden eri aikoina eri toimintoihin. Esimerkiksi pyörien päällä olevia hyllyjä voidaan tarpeen mukaan siirrellä. Worpolen mukaan tulevaisuuden kirjasto on ”poste restante” tai koti niille, jotka ovat poissa kotoa kuten matkailijat, pakolaiset ja turvapaikan hakijat. Kirjastosta he saavat tietokoneen tai langattoman verkon käyttöönsä.

Kirjaston kokoelma on esillä kirjakauppamaisesti, helposti avautuvasti. Kirjastolta odotetaan myös miellyttävää ympäristöä ja tukipalveluja. Lukusalien lisäksi tarvitaan kahviloita ja oleskelutiloja, joissa on mukavia nojatuoleja aineistojen selailuun ja rentoutumiseen. Tulevaisuuden kirjasto tarjoaa myös oman nurkan television katseluun, lehtien lukuun ja musiikin kuunteluun. Kirjaston merkitys lasten turvallisenä fyysisenä ja nettiympäristönä korostuu. Kirjastolla on joustavat aukioloajat ja virtuaalisia palveluja tarjotaan 24 tuntia vuorokaudessa. (Sipilä 2004, 25)

Kivistö on kuvannut tietoyhteiskunnan älykästä kirjastorakennusta muun muassa tieto- ja elämystekniikoiden uudeksi kokonaiskonseptiksi, jossa on informaatio-, elämys-, vuorovaikutus-, hiljentymis-, luovuus-, työ- yms. toimintojen tilat ja prosessit. Tulevaisuuden kirjasto on tietoyhteiskunnan meditatiivinen tila. (Kivistö.)

Online Computer Library Centre, OCLC , teki vuonna 2005 laajan tutkimuksen, joka koski muun muassa opiskelijoiden ajatuksia tulevaisuuden kirjastosta. Tutkimuksen mukaan vastaajat näkivät kirjaston tulevaisuudessa tilana oppimiselle, lukemiselle, rajoittamattomalle tiedon saannille, lukutaidon edistämiseksi, tutkimuksen tukemiselle ja maksuttomalle verkon ja tietokoneiden käytölle. (OCLC, 2005)

Tietoverkkojen lisääntyessä ihmiset eivät välttämättä enää muista mistä verkoista tieto on saatu. Digitaalisessa ympäristössä tietokoneet tulevat tekemään suurelta osin nykyisen kirjastoammattilaisen tehtävät. Kirjastolle jäävä osuus on tarjota tarinoita ja elämyksiä. Tulevaisuuden kuvassa kirjastot ovat tietojen ja tunteiden kohtaamispaikkoja, luovia, yllätyksellisiä pakkoja, joissa ihmiset löytävät vastauksia kysymyksiin, joita he eivät luulleet koskaan osanneensa tehdä. (Työ 2002.)

6 Unelmia kirjastosta

6.1 Unelmakirjastokysely

Kehittämishanketta varten kerättiin helmi – huhtikuussa 2008 HAAGA-HELIAN ja Laurean opiskelijoilta ja henkilökunnalta sekä Linnankosken lukion opiskelijoilta mielipiteitä ja ajatuksia kirjastosta. Vastajille annettiin tyhjä paperi, jossa pyydettiin avoimella kysymyksellä vastaamaan: Millainen on unelmakirjasto? Vastajille kerrottiin, että kysely auttaa uuden Porvoo Campus kirjaston kehittämistyötä. Unelmakirjastoa ei määritelty erikseen käsittämään vain amk-kirjastoa, koska vastauksina haluttiin saada mahdollisimman paljon erilaisia kirjastounelmia.

Kyselyyn osallistujat olivat satunnaisia kirjastossa kävijöitä, ohikulkijoita sekä tietokantaopetukseen osallistuvia opiskelijoita. Vastauksia Porvoon Campusta koskevaan unelmakirjastokyselyyn kertyi yhteensä 85 ja unelmia 332. Saatu aineisto käsitti laajasti koko kirjastotoimintaa. Analyysivaiheessa vastaukset kirjoitettiin erilliselle paperille ja jaettiin sen jälkeen esiin nousevien teemojen mukaan.

Kirjastokyselyn vastaukset olivat unelmia tietynlaisesta tilasta, ilmapiiristä ja tunnelmasta, sisustuksesta, kokoelmasta, tietokannoista, säännöistä, hyllyjärjestyksestä, koneista, huonekaluista ja henkilökunnasta. Lisäksi unelmat kuten suihkulähde, iso kello, josta näkee ajan, akvaario ilman lorinaääntä sekä unelma kirjastosta, joka on muodokas, notkea, tamminen, viileä, tyylikäs, mainio, saksahtava luokiteltiin teemaan muu.

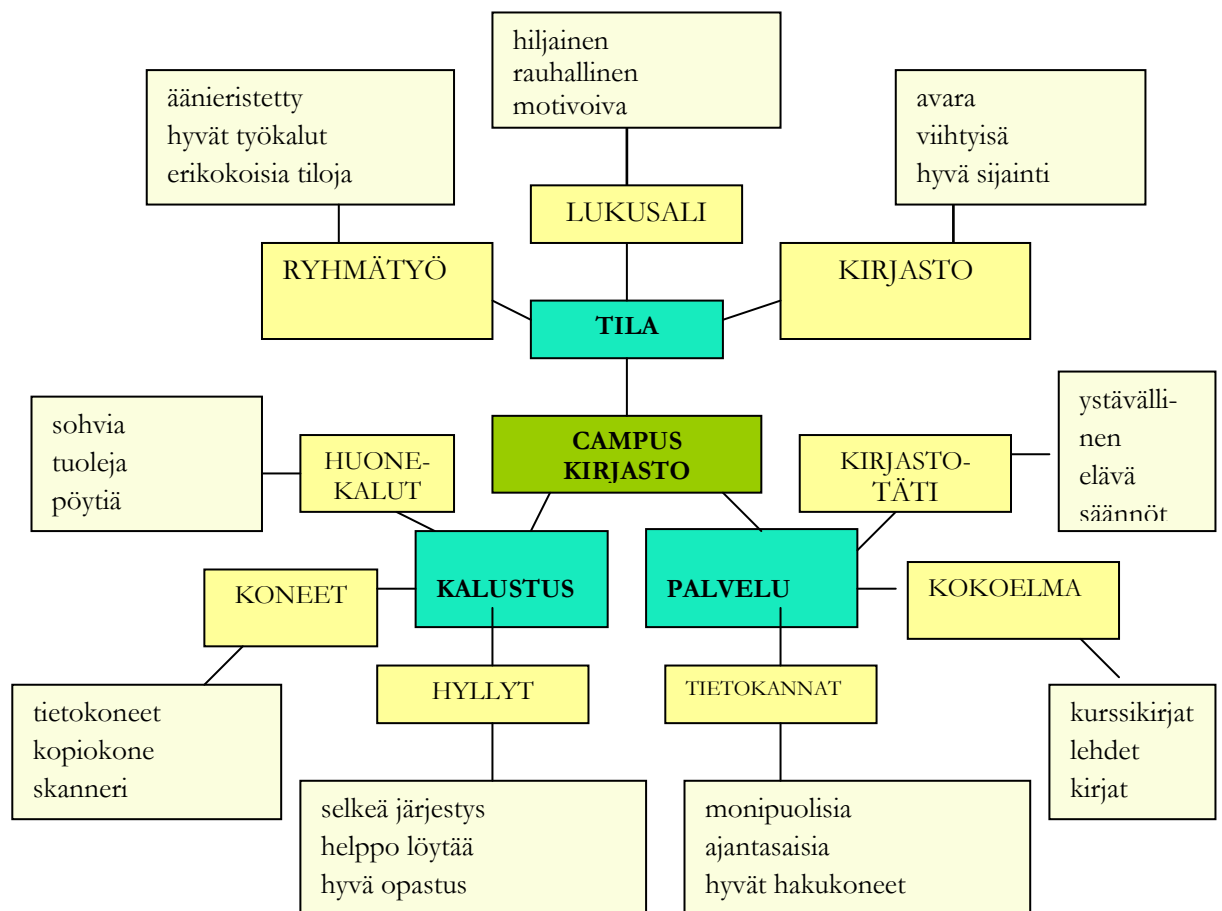
Unelmakirjastossa tilaa menestystekijänä varsinaisen kirjastotilan lisäksi täydentää ryhmätyötila ja lukusali. Kyselyn mukaan varsinaisen kirjaston halutaan olevan avara, viihtyisä ja sijainniltaan hyvä. Ryhmätyötilan toivotaan olevan äänieristetty, varustuksiltaan hyvä ja kooltaan erilaisille ryhmille sopiva. Lukusalia kuvattiin hiljaiseksi, rauhalliseksi ja motivoivaksi tilaksi. Kirjastoon toivottiin myös äänikirjojen kuunteluhuonetta, musiikkihuonetta ja tilaa oleskeluun ja elokuvankatsomiseen.

Kalustuksesta esiin nousivat hyllyt, koneet ja huonekalut. Hyllyjä koskevat tekijät liittyivät selkeyteen, löydettävyyteen ja kokoon. Hyllyjen halutaan olevan matalia. Tärkeimmiksi unelmakirjastossa oleviksi koneiksi nimettiin tietokoneiden lisäksi kopiokone ja skanneri. Tietokoneita toivotaan olevan hyvin sijoiteltuna riittävästi. Kirjastossa toivotaan olevan myös langaton verkko, jotta työskentely sohvannurkassakin onnistuu.

Huonekaluista eniten mainintoja saivat sohvut, tuolit ja pöydät. Istuimia kuvattiin muun muassa sanoilla ergonominen, pehmeä, kotoinen ja laiskanlinna. Pöytien haluttiin olevan erikokoisia. Unelmakirjaston kolmas menestystekijä palvelu tarkoittaa kyselyn mukaan tietokantaa, kokoelmaa ja henkilökuntaa, kirjastotätiä. Tietokantojen toivotaan olevan monipuolisia, ajantasaisia ja omaavan hyvät hakutoiminnot.

Kokoelmaksi nousivat kurssikirjat, lehdet ja kirjat yleensä. Kokonaisuudessa kirjastoon toivottiin monipuolista aineistoa, riittävästi alan kirjoja, paljon kaunokirjallisuutta, suuri valikoima filmejä sekä kattava musiikkivalikoima. Kirjastotätiä kuvattiin ystävälliseksi, ei automaattiksi, mutta sääntöjä laativaksi ja valvovaksi henkilöksi. Unelmien kirjastotäti on palveluhaluinen, ei mikään nirppanokka.

Unelmakirjastokyselyn perusteella Porvoo Campus kirjaston kolme tärkeintä menestystekijää ovat tila, kalustus ja palvelu, koska näitä tekijöitä koskevia mainintoja oli vastauksissa eniten.

Kuvio 5. Unelmakirjasto 3x3x3 (mukailtu Åberg. 1997, 78)

Edellä esitettyjä menestystekijöitä ja niitä kuvaavia tärkeimpiä tekijöitä havainnollistetaan kuviossa 5 mukaillen Pirjo Ojanperän aiemmin käyttämää 3x3x3 –kuviota. Kyseessä on malli, jolla halutaan hahmottaa jonkun toiminnan tavoitetilaa. Mallissa jokaiseen menestystekijään liitetään kolme tekijää, joiden on ehdottomasti oltava kunnossa. Näitä tekijöitä kuvataan kolmella oleellisimmalla osatekijällä, jotka tarvittaessa voivat toimia myös laadun mittareina. Kaikki kuviossa käytetyt termit on saatu kyselystä.

Unelmakirjastokyselyssä otettiin kantaa myös kirjaston sisustukseen, väriin ja valaistukseen. Kirjastoon halutaan väriä, ei sairaalameininkiä, isoja kasveja, sisällä oleva puutarha, ilmaista kahvia, erilaisia valaistusalueita ja paljon suurista ikkunoista tulevaa luonnonvaloa. Tunnelman ja ilmapiirin halutaan olevan rauhallinen, kodikas, kutsuva ja opiskelemaan motivoiva.

Unelmia hiljaisuudesta, pidemmistä aukioloajoista, työrauhasta ja sen valvonnasta löytyi useista vastauksista. Vastapainoksi hiljaisuudelle toivottiin televisiota, jossa pyörii aina joku elokuva. Omalle soittimelle haluttiin latauspaikka, seinille taidetta ja lapsille oma leikkihuone. Unelmakirjastossa ei ole humalaisia eikä pahanhajuisia miehiä ja naisia.

6.2 Luettuja, kulttuja, havaittuja unelmia

Suomessa käynnissä olevat kirjastohankkeet ovat viime vuoden aikana värittäneet keskustelua lehtien palstoilla kirjastosta ja kirjastounelmista. Vuosi 2008 oli Opiskelijakirjaston 150-vuotis juhlavuosi, jota juhlintaan monin tavoin. Keväällä järjestettiin näyttely, jossa esiteltiin kirjaston käytössä olevia tiloja. Näyttelyn yhteydessä oli asiakaskysely omien toiveitten mukaisesta opiskelijakirjastosta. Rastitustehtävänä oli luonnehtia annetuilla vertauskuvilla toiveitten mukaista kirjastoa. Vastausten perusteella toiveitten opiskelijakirjasto on olohuone, luostari ja kohtaamispaikka. Olohuone merkitsee vastaajille viihtyisyyttä, jota luotaisiin valoisuudella, viherkasveilla ja mukavilla pehmustetuilla huonekaluilla.

Ihanteellinen toiveitten kirjasto on avara, mutta samalla kodikas ja lämminhenkinen ja toiminnallisesti jäsenelty tila. Vastauksissa arvostettiin rauhallisia kirjastotiloja kuten lukunurkkauksia tai lukusoppia. Sellaisten vertauskuviksi miellettiin luostari tai temppeli. Sosiaalisena tilana toiveitten opiskelijakirjasto on kohtaamispaikka, jossa on ryhmätyötiloja, juttelunurkkauksia ja kahvila. Jotkut vastaukset visioivat laajaa kirjastoa kulttuurikeskukseksi, jossa on näyttelyitä, elokuvia, teatteri ja työpajoja. Yksittäisinä toiveina haluttiin tilaa rentouttavan musiikin kuuntelemaan, omien tavaroiden säilytykseen sekä mukana kulkevien lapsien käyttöön. Uudenlaista kir-

jaston palvelukulttuuria edustaa toive tieteellisen kirjoittamisen työpajasta ja helpdeskistä (Kuusi 2008).

Toukokuussa 2008 Helsingin yliopiston Opiskelijakirjaston 150-vuotisjuhlaseminaarissa opiskelija Maria Ala-Kuha käytti puheenvuoron omien toiveiden kirjastosta. Hänen unelmien kirjasto on monitoimitalo, jossa on kaikki opiskelijan työssään tarvitsemat tilat, luentosaleja lukuun ottamatta. Hän korosti kirjaston merkitystä opiskelijalle työhuoneena, josta löytyy käsikirjasto, lukupaikka, tietokone ja jonne mahtuu useampikin työkaveri samaan aikaan.

Lainattava kokoelman hän sijoittaisi erilliseen kirjastosaliin, jonka täyttävät hyllyt, joiden lomassa on tilaa sohville ja nojatuoleille. Tenttilukua varten tarvitaan oma hiljainen lukusali, jonka katto on korkealla ja tilaan tulvii luonnonvaloa. Lisävalaistuksena jokaisella pöydällä olisi oma lukulamppu. Kännykkää ei toiveiden kirjastossa saa käyttää, mutta kahvimuki ja vesipullo olisivat jopa suotavia.

Ryhmätöitä ja projekteja varten löytyisi erilaisia askartelutiloja, joissa on tietokoneet ja pyöreät pöydät. Työhuoneen ja kirjastosalin oheen tarvitaan Ala-Kuhan mielestä paikkoja, joissa on lupa puhua ja purkaa hiljaisten opiskelutuntien aikana mieleen kertyneitä asioita. Hän vertasi hyvää museota kirjastoon ja totesi, että molemmissa pitää olla vessa, kahvila ja kauppa. Talon ulkopuolella on hyvä olla postilaatikko. Ala-Kuhan unelmakirjasto olisi sekoitus luovaa tilantuntua, englantilaisen kartanokirjaston arvokkuutta ja Peppi Pitkätossun Huvikumpua. (Ala-Kuha. 2008.)

Yliopistolehdessä oli reilu vuosi sitten kysely unelmien keskustakampuskirjastosta. Opiskelijat toivoivat uudesta kirjastosta kohtaamispaikkaa, sivistyksen tyyssijaa ja kodikasta olohuonetta. Kirjastossa haluttiin olevan erilaisia tiloja kuten suljettuja lukusaleja, ryhmätyötiloja, lukunurkkauksia sohvin ja nojatuolein, paikkoja joissa voi jutella sekä opiskelijahintaista kahvia. Hiljaista lukusalia pidettiin tärkeänä.

Kyselyssä nousivat esille myös rentoutuminen ja lepääminen. Kirjastoon kaivattiin tilaa, johon voisi mennä nukkumaan hyppytuntien ajaksi. Aukioloaikoihin toivottiin pidennyksiä. Joidenkin vastaajien unelmissa ainakin lukusaleihin pitäisi päästä vuorokauden ympäri. Palvelun tärkeyttä unelmakirjastossa kuvaa toive, että kampuskirjastosta saisi henkilökohtaista palvelua lainaus- ja tiedonhakuasioissa. Neuvontatiskaaja kaivattiin joka kerrokseen. Aineiston löytyvyyteen kiinnitettiin myös huomiota. Unelmana oli, että kirjastoaineisto olisi jaoteltu selkeästi. Osa vastaajista ehdotti kurssikirjoille ”hälinäkerrosta” ja muulle kirjallisuudelle alakohdaisia rauhalli-

sia tiloja. Osa taas toivoi kaiken saman alan kirjallisuuden löytyvän samasta paikasta. Unelmaa uudeksi keskustakampuskirjastoksi kuvaa hyvin erään opiskelijan kommentti: ”Oppimiskeskus olisi parempi määritelmä uudelle kirjastolle, älkää tehkö siitä kuollutta kirjavarastoa.” (Sauvala. 2007).

Uusi mahdollinen Helsingin kaupungin keskustakirjasto on herättänyt myös paljon mielipiteitä puolesta ja vastaan. Osa vastustajista toivoo, että keskustakirjastohanke kaatuu tonttisotkuihin tai omaan mahdottomuuteensa. Heidän mielestään Töölönlahdelle ja koko Helsinkiin ei tarvita enempää kulttuurimonumentteja eikä kirjastoja. Sen lisäksi kirjan merkitystä tulevaisuudessa kyseenalaistetaan, mutta silti olemassa olevien lähikirjastojen palveluja arvostetaan.

Hankkeen kannattajat näkevät uuden keskustakirjaston tapahtumien torina, jossa on sykettä ja elämää perinteisten kirjastopalveluiden ympärillä. Rakennuksen pitkät aukioloajat ja ilmaiset palvelut houkuttelevat. Huhtikuussa kansanedustaja Anni Sinnemäki unelmoi tulevaisuuden kirjastoja koskevassa miniseminaarissa, että yleisissä kirjastoissa voisi kirjojen lainaamisen lisäksi saunoa sekä lainata merkkilaukkuja ja koruja. Hän näkee kirjaston myös tilana ja paikkana osallistua yhteiskuntaan ja pääsynä tiedonlähteille. Sinnemäki korosti kirjaston merkitystä lukutaidon edistäjänä. Hänen mukaansa kirjastot ovat tehneet lukutaidottomista savupirttiläisistä maailman innokkaimpia lukijoita ja taiteen käyttäjiä. (Keskustelua, 2008.)

Miniseminaariin liittyen joukko helsinkiläisiä taiteilijoita, arkkitehteja ja kaupunkitoimijoita järjesti kesäkuussa 2008 Unelmien kirjasto kaupunkitapahtuman Helsingissä. Ohjelmassa oli kirjojen lainausta ja vaihtoa, kirjailijaohjelmaa, runokaraokea, tulevaisuuspajoja sekä unelmien höyryklubi. Tarkoituksena oli miettiä, millaisia tulevaisuuden kirjastojen pitäisi olla. Tulevaisuuspajoissa unelmoitiin kirjoista, lehdistä, lukemisesta, osallistumisesta, kuuntelemisesta ja vain olemisesta.

7 Arviointia, pohdintaa ja johtopäätöksiä

HAAGA-HELIA ja Laurea ammattikorkeakouluille suunnitellaan Porvoon Länsirannalle uutta kampusrakennusta. Yhteisten tilojen, johon myös Porvoon kaupunki keskittää omat kehittämistoimintonsa, toivotaan tuottavan taloudellista etua ja avaavan uusia, entistä tehokkaampia tapoja tuottaa koulutuspalveluja. Rakenteilla on uudenlainen tila, jossa luovuus, kestävä kehitys ja huipputeknologia kohtaavat. Uudesta kampuksesta on tarkoitus tulla monikulttuurisuuden, oppimisen ja liiketoiminnan keskus, joka edistää Itä-Uudellamaalla uutta ajattelutapaa ja menestyvää liiketoimintaa.

Tässä kehittämishankkeessa on tarkasteltu Porvoo Campuksen kirjastoa tilana sekä muodostettu kuva tulevaisuuden amk-kirjastosta tutkimustiedon, unelmakyselyn ja havaintojen perusteella. Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen edellyttää kirjastoilta uutta yhteistyö- ja kehittämistaitoa. Kirjastojen halutaan etsivän uusia kumppanuuksia, verkostoituvan sekä tekevän entistä enemmän yhteistyötä sekä oman korkeakoulun että muiden kirjastojen kanssa. Porvoossa kirjastojen yhteistyö on jo alkanut.

7.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimustoimintaan kuuluu perinteisesti tutkimuksen luotettavuuden arviointi, jota kuvataan käsitteillä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetilla tarkoitetaan tosiasioiden ja väitteiden vastavuutta eli totuudenmukaisuutta ja uskottavuutta. Reliabiliteetti kuvaa sitä, kuinka samana tutkimustulos pysyy, jos tutkimus toistetaan uudelleen. Näin selvitetään, onko tutkimustulokseen vaikuttanut jokin satunnaistekijä.

Tutkimustulosten luotettavuus vaihtelee, vaikka työssä yritetään välttää virheitä. Tämän vuoksi kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotattavuutta erilaisilla mittaus- ja tutkimustavoilla. Tutkimuksen päämäärä voidaan asettaa monesta lähtökohdasta. Toimintatutkimus pyrkii hankkimaan ihmisen toiminnasta uutta tietoa, joten validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet eivät sellaisenaan täysin sovellu siihen. Huttusen mukaan toimintatutkimuksen luotettavuudesta voisi mieluummin käyttää käsitteitä pätevyys, laatu, uskottavuus, oikeudenmukaisuus tai käyttökelpoisuus. (Huttunen & Kakkori & Heikkinen 1999, 111-113.)

Tässä selvityksessä kirjastotilaa ja tilaa yleensä tarkastellaan useilla eri aineistoilla, kyselyillä, tutkimuksilla ja mielipiteillä. Metodikirjallisuus puhuu tutkimusmenetelmien yhteiskäytöstä,

triangulaatiosta, kun näkökulma tutkittavaan ilmiöön on monipuolinen. Tämä eri tavoilla ja eri tilanteista kootun aineiston vastakkainasettelu lisää tutkimuksen validiteettia. Hyvää validiteettia osoittaa myös se, että tutkimus vastaa kehittämishankkeen tehtävään ja tavoitteisiin.

Työn reliabiliteettia voidaan arvioida taustatutkimuksen tarkalla kuvauksella. Kehittämishankkeessa esitellään ja hyödynnetään kattavasti ajankohtainen keskustakampuksen ja mahdollisen keskustakirjaston tilaa koskevat selvitysaineistot. Erilaisten kirjaston tilaa koskevien kyselyjen tulokset ovat hyvin samansuuntaisia, joten voidaan sanoa, että aineistonkeruussa saavutettiin saturaatiopiste. Yleisesti voidaan todeta, että tämän kehittämishankkeen tulokset ovat luotettavia, laadukkaita ja käyttökelpoisia.

7.2 Työn toteutus ja tutkijan rooli

Kehittämishankkeen työstäminen alkoi keväällä 2007 yhtä aikaa Campus Concept –työryhmän työskentelyn kanssa. Campus Concept on ryhmä, jossa visioidaan, suunnitellaan ja hahmotellaan koko Porvoon Campusta. Kirjasto on suunnitteluprosessissa mukana tärkeänä toimijana, joten osallistuminen kokouksiin antaa hyvän mahdollisuuden tiloihin vaikuttamisen lisäksi saada ulkopuolelta kehittämisideoita ja vinkkejä kirjaston toimintaan.

Työryhmätapaamisia oli aluksi keskimäärin kerran kuukaudessa. Myöhemmin kokoonnuttiin useamminkin pienemmissä asiantuntijaryhmissä. Sen lisäksi syksyllä 2007 järjestettiin kolme workshop-tapahtumaa, joihin avoimella kutsulla pyydettiin osallistujia molemmista ammattikorkeakouluista sekä itäuusmaalaisia elinkeinoelämän edustajia ja kaikkia kampuksesta kiinnostuneita ihmisiä. Keväällä 2008 järjestettiin erilaisia kampuksen koskevia tilaisuuksia ja aloitettiin tulevan kampuksen tunnetuksi tekeminen kaikille porvooolaisille.

Kehittämishanketta varten kartoitettiin tilaa, ammattikorkeakoulua, kirjastoa ja tulevaisuutta koskevaa kirjallisuutta. Sen lisäksi osallistuttiin erilaisiin aiheita tukeviin kirjastoalan koulutustilaisuuksiin, seurattiin aktiivisesti Helsingin keskustakirjaston ja yliopistokirjaston suunnittelutyötä ja sanomalehtien kirjoittelua aiheista. Lisäksi tutustuttiin lähinnä pääkaupunkiseudun erilaisiin kirjastoihin ja havainnoitiin niiden tiloja, toimintaa ja asiakaspalvelua.

Unelmakirjastokysely toteutettiin otoksena huhtikuussa molempien ammattikorkeakoulujen Porvoon yksiköissä sekä Linnankosken lukiossa. Kehittämishankkeessa saatua aineistoa havainnollistetaan 3x3x3 –kuviolla, joka kertoo helposti minkälaista unelmakirjastoa kyselyyn vastaajat Porvooseen haluavat. Kehittämishankkeen lopussa kuvataan tutkimustiedon, unel-

makyselyn ja havaintojen perusteella Porvoo Campus unelmakirjastoa ja pohditaan kirjastotyön tulevaisuuden haasteita.

Toimintatutkimusta käsittelevässä kirjallisuudessa tutkijan rooli nähdään hyvin erilaisena. Jyrkämä kokee tutkijan käsitteen toimintatutkimuksessa ongelmalliseksi, koska aina on ratkaistavissa määrin tutkija on tutkija ja missä määrin osallistuja. Hänen mukaansa tutkija on toiminnan ja tutkimuksen katalyysoija ja muutosagentti (Jyrkämä 1978, 44-45). Suojasen mukaan Whyte erottelee kolme erilaista soveltavan tutkimuksen mallia, joissa tutkijanrooli on professionaalinen ekspertti, muutosagentti, kontrolloija ja aktiivinen toimija. (Suojanen 1991,124)

Kangas jaottelee toimintatutkijan roolin toiminnan käynnistäjäksi, toiminnassa mukanaolijaksi ja toiminnan tutkijaksi. Kangas korostaa tutkijan aktiivisuuden merkitystä tutkimustilanteen havainnoinnissa. Toimintatutkimuksen luonteeseenhan kuuluu, että tutkija pyrkii vaikuttamaan kohdeyleisön toimintaan. (Kangas 1979, 223-224.)

Tässä hankkeessa tutkijalla on monta roolia. Välillä hän on asiantuntija, kehittäjä, markkinoija ja välillä umpikujassa oleva, väsynyt opiskelija. Asiantuntija osallistuu erilaisiin kokouksiin ja tapahtumiin, ottaa asioihin kantaa ja kertoo mielipiteitään. Kehittäjä kulkee, lukee, kuuntelee ja katselee avoimin mielin ympäristöä ja miettii, mitä tästä kaikesta voisi hyödyntää kampuskirjastossa. Markkinoija myy omia ajatuksiaan ja ideoitaan muille ja edustaa yksilönä ulkopuolisille koko hanketta. Opiskelija perehtyy uusiin asioihin ja tarvitsee sellaisia tietotaitoja, joita arjen työelämässä ei välttämättä vaadita.

Tutkimushankkeen edetessä tutkijan rooli työpaikalla muuttuu yhä enemmän muutosagentiksi. Hankkeessa tutkija on kuitenkin ennen kaikkea opiskelija, joka siinä roolissa on saanut käyttöönsä paljon ulkopuolista asiantuntemusta ja kokemusta eri kirjastojen tilojen suunnittelusta. Opiskelija oppii uutta ja kehittyy työssään. Kirjastoalan ammattilaisen roolissa voi olla ylpeä, että suomalainen kirjastoverkosto toimii tehokkaasti eikä arvota asiakkaitaan statuksen mukaan. Kysyvälle opiskelijalle vastataan ja jaetaan auliisti tietoa.

7.3 Ajatuksia ja unelmia

Kirjastotyön suurin muutos viime vuosina on ollut palveluiden siirtyminen verkkoon. Tämä näkyy myös kirjastojen kehittämistoiminnoissa. Siinä missä ennen puhuttiin kokoelmista, korostetaan nyt käyttäjiä ja käyttäjien tarpeista. Asiakas on kaikille tärkeä. Jatkuvasti uudistuvien verkkopalveluiden lisäksi varsinkin yleisiä kirjastoja kehitetään yhä enemmän tiloina ja koh-

taamispaikkoina. Tästä hyvänä esimerkkinä on suunnitteilla oleva Helsingin keskustakirjasto, josta on tulossa tapahtumapaikka, ei kirjavarasto. Kirjastoissa halutaan siis perinteisten palvelujen lisäksi tai niiden sijaan tehdä luovaa työtä, kohdata muita sekä saada virikkeitä ja elämyksiä. Elämystalouden tukeminen tuntuu olevan yksi tärkeimmistä tulevaisuuden kirjastotoiminnan tehtävistä.

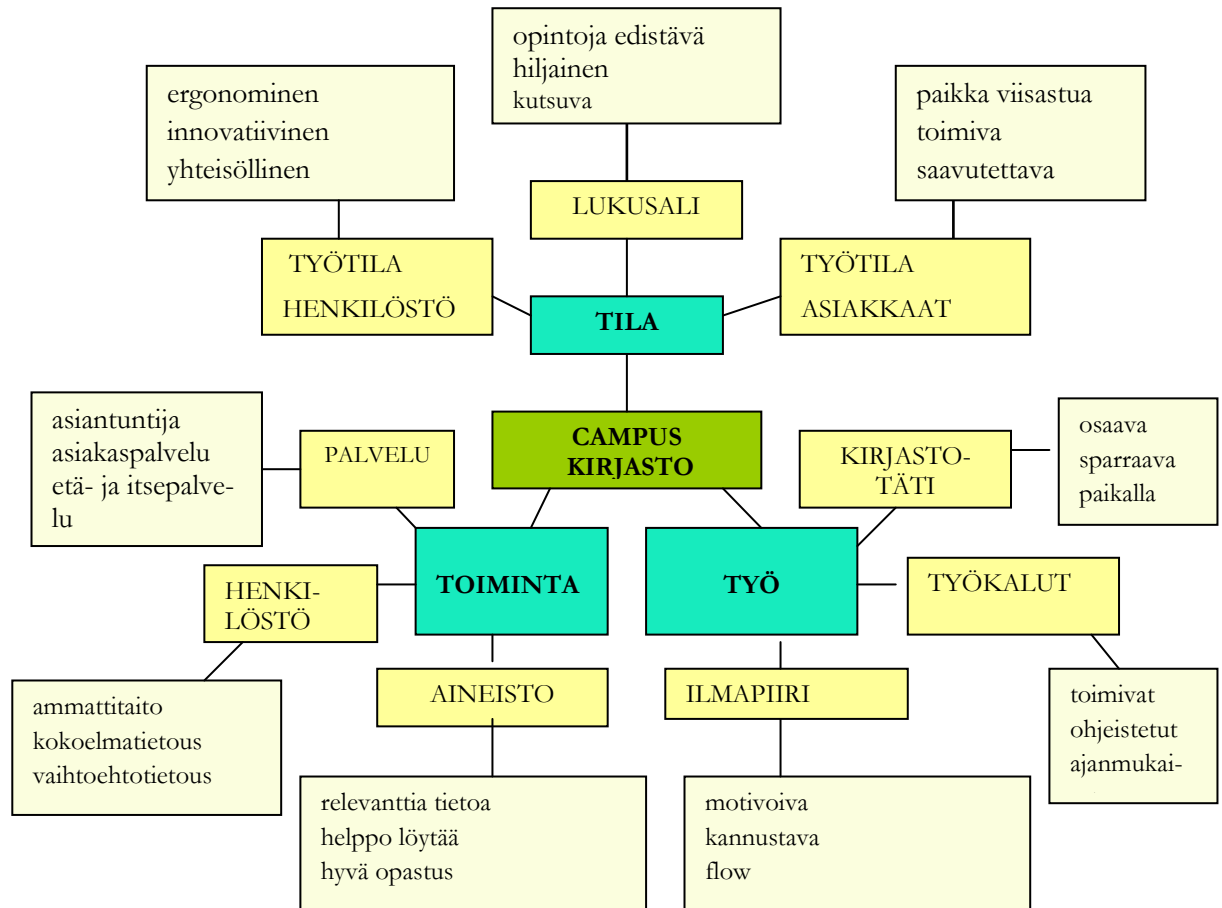
Tulevaisuuden korkeakoulukirjaston ja sen tilojen on vastattava uudenlaisten työmuotojen tarpeeseen. Korkeakoulujen toivotaan opetuksellaan edistävän luovuutta, lahjakkuutta ja innovatiivisuutta. Kirjastotilat suunnitellaan ensi sijassa toiminnan kautta, jossa asiakkaat ja henkilökunta yhdessä luovat tilan ja sen merkityksen. Kirjastossa täytyy olla sellaisia tiloja, joita opiskelu ja tutkimuksen tekeminen tarvitsevat. Perinteinen luokkaopetus on muuttunut projektimaiseksi ja virtuaaliseksi työskentelyksi. Samaan aikaan kurssikirjoja ja opiskelussa tarvittavaa aineistoa löytyy yhä enemmän verkosta. Kirjasto on yllättäen uudenlaisen kilpailutilanteen edessä. Nyt sen on itse aktiivisesti luotava uutta palvelukulttuuria ja todistettava tarpeellisuutensa. Samalla on tarkkaan mietittävä perinteisen kirjastotyön ja virtuaalimaailmojen todellista merkitystä.

Kehittämishankkeen perusteella voidaan sanoa, että kirjasto on edelleen tärkeä paikka monelle ihmiselle, jopa unelmien kohde. Erilaisia unelmatapahtumia, joissa kirjastolle innovoidaan aivan uudenlaisia tehtäviä kierrätyksestä saunomiseen, järjestetään ympäri Suomea. Edellä esitettyjen tutkimusten mukaan unelmakirjaston halutaan olevan valoisa, tilava ja vetovoimainen paikka. Sinne toivotaan edelleen ajantasaista ja kattavaa, hyvin hoidettua kirja- ja lehtikokoelmaa, joka on järjestetty visuaalisesti helposti hahmotettaviin aihekokonaisuuksiin. Perinteisten kirjojen lisäksi unelmakirjastossa halutaan olevan tietokantoja, sähköistä aineistoa ja pääsy tietoverkkoihin. Kirjastopalveluiden halutaan olevan käytettävissä vuorokauden ympäri. Unelmakirjasto tarvitsee myös eläviä ihmisiä, jotka ovat aina paikalla. Henkilökunnan toivotaan olevan ammattitaitoisia, uusista asioista innostuvia ja asiakkaista välittäviä asiantuntijoita.

Kyselyjen mukaan ilmeni myös, että kirjastossa halutaan olla rauhassa - opiskella, lukea, ajatella ja löytää uutta. Korkeakoulukirjastoa kutsutaan tiedon ja sivistyksen älytaloksi, johon toisin kuin yleiseen kirjastoon ei kaivata kauppakeskusta, pelihallia, sirkusta tai juttutupaa. Ne tilat, paikat ja toiminnot hoidetaan opiskeluympäristössä muualla kuin kirjastossa.

Tutkimustiedon, unelmakyselyn ja havaintojen perusteella voidaan todeta, että tulevan Porvoo Campus kirjaston tärkeimpiä menestystekijöitä ovat tila, toiminta ja työ. Tilana kirjasto on työhuone sekä kirjaston työntekijöille että asiakkaille. Sen lisäksi perinteinen lukusali nousee mer-

kittävään asemaan.. Kirjaston toimintaa kuvaavat palvelu, henkilöstö ja aineisto. Kolmatta menestystekijää työtä ilmentää kirjastotäti, työkalut ja ilmapiiri. Kuviossa 6 havainnollistetaan tulevaa Porvoo Campus unelmakirjastoa 3x3x3 –kuviolla.

Kuvio 6. Porvoo Campus unelmakirjasto (mukailtu Åberg 1997, 78)

Tilana kirjasto on tässä työhuone sekä henkilökunnalle että asiakkaille. Työhuoneella ymmärretään paikkaa, joka mahdollistaa keskittymistä vaativan työn tekemisen. Siellä saa keskustella ja vaihtaa mielipiteitä, mutta ei häiritä toisten työskentelyä. Kirjaston perinteinen lukusali tarjoaa hiljaista tilaa syventyä, keskittyä, oppia ja kypsyä asiantuntijuuteen. Tulevaisuudessa hiljaisuuden ja rauhoittumismahdollisuuden merkitys kasvaa yhä enemmän kiireisen ääniympäristön vastapainona. Nykyisen kohtaamisihannonin jälkeen tarve olla yksin itsensä kanssa lisääntyy varmasti.

Kirjastoa kutsutaan yleisesti ajattelun ja hitauden mediaksi. Nykyään puhutaan hiljaisen ja hitaan elämäntavan slow-kulttuurin noususta, joka suosii hyvin kirjaston perinteisiä arvoja. Rauhallisen työhuoneen lisäksi unelmakirjastossa on tilaa vapaammalle seurustelulle. Ray Oldenburg puhuu kolmannelle paikalle, jota hän kuvaa kodin ja työpaikan rinnalla olevaksi tärkeäksi

paikaksi. Kampuksessa kirjaston ulkopuolella oleva kahvila voi olla kolmas paikka. Siellä voi seurustella, puhua kovempaa, kertoa tarinoita ja häiritsemättä soittaa puhelimella.

Kirjastossa voi hyvin soveltaa vähittäiskaupan alan wheel shops –konseptia ja viedä kirjaston palveluja asiakkaan luokse. Esimerkiksi kirjaston lehdet voidaan sijoittaa kampuksessa kirjaston ulkopuolella olevaan aulatilaan kaikkien luettaviksi. Tämä edistää fyysisten kirjastopalveluiden saatavuutta silloinkin kun kirjasto on kiinni. Kirjaston palveluja ja tietovarantoja voidaan tarjota myös kirjaston aulatilassa olevan info-TV:n avulla.

Toinen tärkeä kirjaston menestystekijä on toiminta, joka kuvaa kirjastoa tiedonvälittäjänä. Kirjastolle on edelleen merkityksellistä ja tunnusomaista järjestetty ja relevantti aineisto. Se voi olla perinteinen paperimuotoinen kirja ja lehti tai tietoverkkojen avulla hyödynnettävä digitaalinen aineisto. Unelmakirjastossa tarvitaan edelleen ammattitaitoista henkilökuntaa tarjoamaan erilaisia palveluja.

Oikean tiedon löytyvyyttä edistetään järjestämällä kirjaston aineisto mielekkäällä tavalla asiakaslähtöisesti helposti hyödynnettäväksi kokoelmaksi. Kirjastopalveluiden käytön helppous ja vaivattomuus edellyttävät taas kirjaston tausta- ja tukiprosessien jatkuvaa kehittämistä. Etäpalvelun merkitys kasvaa jatkossa, sillä yhä suurempi osa opiskelijoista käy päivisin töissä ja tarvitsee kirjastopalveluja lähinnä iltaisin ja viikonloppuisin. Kirjaston toivotaan olevan auki aamusta iltaan. Fyysisen kirjaston pidemmät aukioloajat vaativat lisää määrärahoja ja henkilökuntaa. Vaihtoehtona on edistää etä- ja itsepalvelua siten, että palvelujen käyttö on kaikille helppoa ja vaivatonta paikasta riippumatta vuorokauden ympäri. Kirjaston ja koko ammattikorkeakoulun toiminta tähtää varmasti samaan lopputuotteeseen – valmistuvaan opiskelijaan, ei lainaustoimintaan.

Unelmakirjaston kolmas tärkeä tekijä on työ. Kirjasto on asiakkaille ja henkilökunnalle työpaikka, jossa hyvällä ilmapiirillä ja toimivilla työkaluilla on suuri merkitys työssä viihtymiseen. Tämän takia on tarpeen, että kirjaston asiakkaille varataan varsinaisen kirjastotilan lisäksi riittävästi keskittymistä vaativaa lukusali- ja tietokonetilaa sekä erillistiloja projektityöhön. Henkilökunta tarvitsee työssä jaksamisen edistämiseksi rauhallista, erillistä työhuonetilaa avoimessa kirjastossa tehdyn asiakaspalvelutyön vastapainona.

Kirjastossa työskentelevää henkilöä kutsutaan usein kirjastotädiksi, halusi hän sitä tai ei. Käsite kirjastotäti nousi esille myös unelmakirjastokyselyssä. Käsitettä voidaan pitää sekä kirjaston heikkoutena että vahvuutena. Kirjastotädistä on kuitenkin vuosien varrella muodostunut kir-

jaston todellinen brändi. Sitä ei sovi väheksyä, vaan kehittää ja vahvistaa entisestään. Porvoo Campus kirjasto voi tarjota yksilöllistä asiakaspalvelua ja sparrausta opiskelijoille ajan hengen mukaan vaikka personal trainerin muodossa. Kyseessä voi olla oma informaattikko tai tietopalveluassistentti, jonka puoleen on helppo kääntyä ja jolta tietää saavansa apua.

7.4 Suunnitteluun vanhaa, uuta ja ripaus sinistä

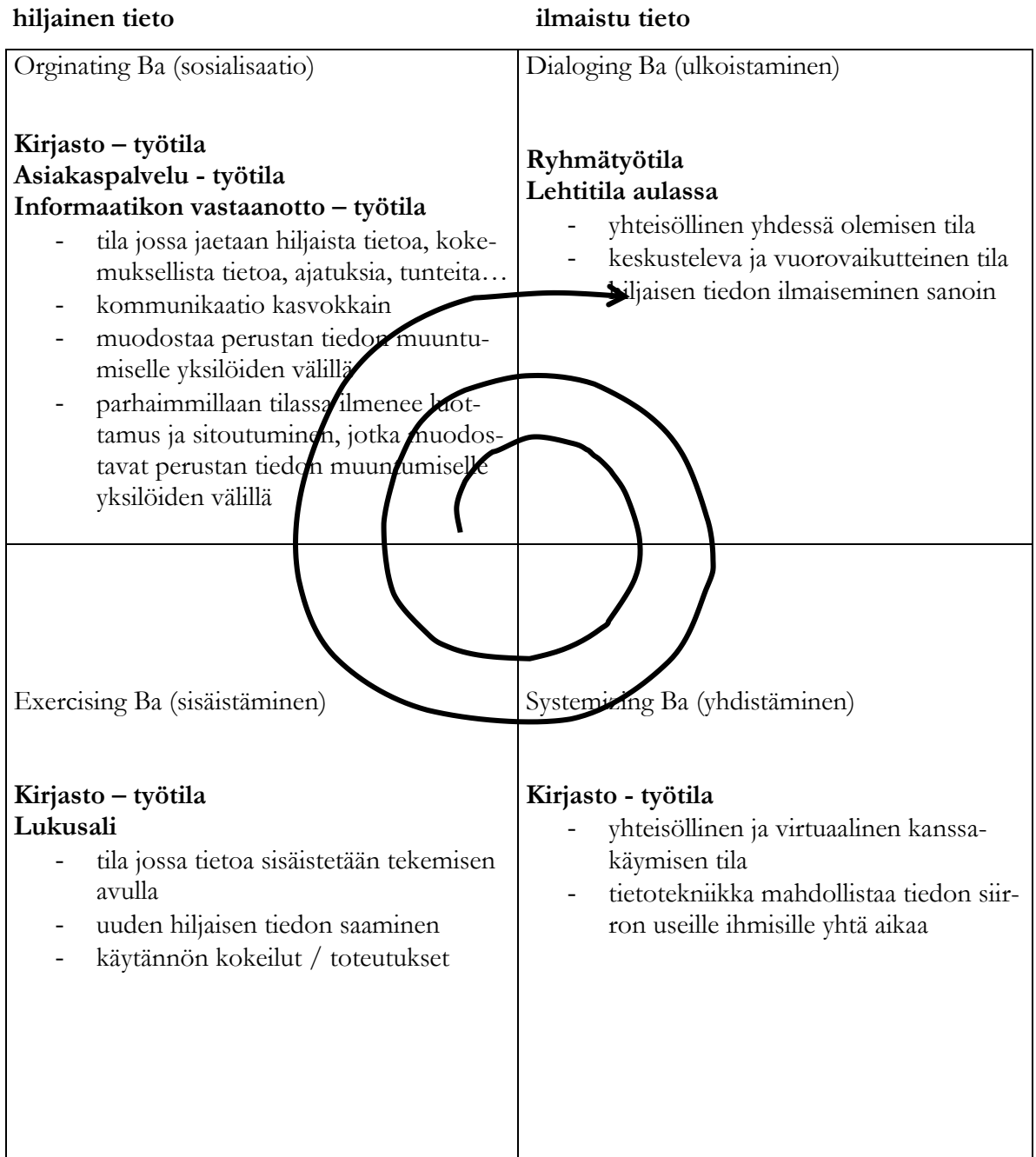
Porvoo Campusta ja sen kirjastoa kehitetään kaikin tavoin toteuttamaan ammattikorkeakoulujen perustehtäviä opetusta, aluekehitystä sekä tutkimus- ja kehittämistoimintaa. HAAGA-HELIAn ja Laurean laajentuva yhteistyö, jossa on mukana monia muitakin Länsirannalla toimivia yrityksiä ja yhteisöjä, antaa aivan uudenlaista lisäpotkua tälle kehittämistyölle. Kampus-suunnittelussa on toimivat tilaratkaisut nostettu merkittävään asemaan. Tiloja on yhdessä ennakkoon innovoitu. Sen lisäksi on kuunneltu asiantuntijoita, käyty katsomassa valmiita ratkaisuja, kerätty käyttäjäkokemuksia ja keskusteltu arkkitehtien kanssa. Tilojen puolesta tuleva Porvoo Campus 2010 lunastanee suunnitelmissa annetun lupauksen ja on ”Porvoon alueen jatkuvasti uusiutuva sykkivä sydän”.

Porvoo Campus 2010 suunnittelutyössä hyödynnetään Nonakan ba-mallia, jonka avulla selvitetään miten uutta tietoa voidaan luoda organisaatiossa. Ba-ajatteluun sopii hyvin myös Margit Sjöroosin kehittämä stressittömän tilan filosofia, jonka mukaan tiloja suunnitellaan käyttäjälähtöisesti hyvinvoinnin näkökulmasta. Sjöroosin mukaan on myös tärkeä selvittää, missä tiloissa keskitytään, mitkä tilat ovat yhteistiloja ja mitkä käytävätiloja – paikkoja toisiinsa liittäviä tiloja.

Kirjasto voi monipuolisesti toimia erilaisina ba-tiloina. Hiljaisen tiedon jakaminen onnistuu parhaiten työtilassa. Tila voi tarkoittaa varsinaista kirjastosalia tai henkilökunnan työtilaa. Parhaiten kirjasto palvelee juuri hiljaisen tiedon sisäistämisen paikkana. Keskustelevana, vuorovai- kutteisena tilana toimii hyvin ryhmätyötila. Yhteisöllinen yhdessä olemisen tila voi olla myös kirjaston vieressä oleva kahvila – se kolmas paikka, joka sallii vapaamman seurustelun.

Kirjastotilassa on muutamia tietokoneita ja langaton verkko, jotka mahdollistavat tilan toimimisen virtuaalisena kanssakäymisen tilana. Myös Sjöroos korostaa oikein suunniteltuja työpisteitä, joiden avulla helpotetaan ihmisten kohtaamisia. Tälle tilalle on ominaista nimenomaan tiedonsiirtomahdollisuus useille ihmisille yhtä aikaa.

Kuvioon 7 on koottu ba:n neljä erilaista tilaa ja määritelty millainen tila on ja mistä tilasta kirjastossa voisi olla kyse.

Kuvio 7. Ba:n tilat Porvoo Campus kirjasto

Kirjastojen toiminta on kulkenut samansuuntaisesti kuin kirjakauppojen toiminta tai yleensä kaupan myymäläpalvelut. Kirjastot kuten kaupatkin olivat pitkään suljettuja varastoja, joissa kirjat olivat tiukassa valvonnassa henkilökunnan selän takana. Kirjaston kokoelma ei koskaan ollut täysin hyödynnettävissä. Asiakkaat joutuivat aina neuvottelemaan työntekijän kanssa haluamistaan lainoista. Tänään kirjat on sijoitettu avokokoelmaan, josta asiakkaat voivat itse poimia haluamansa kirjan, selaila sitä ja lueskella ennen lainapäättöstä. Koko kokoelma on esillä asiakkaille, vaikka he eivät välttämättä haluaisikaan sitä käyttöönsä. Toisaalta aineiston vapaa

selailtavuus houkuttelee asiakkaan ottamaan sellaisenkin tuotteen, jota hän ei alun perin etsinyt tai tiennyt tarvitsevansa.

Porvoo Campus voisi hyödyntää palvelutarjonnassaan enemmän tulevaisuuden myymälätrendejä. Yksi mahdollisuus wheel shops-konseptin lisäksi on pop-up-konsepti. Se tarjoaa yrittäjälle mahdollisuuden kohtuullisella hinnalla avata hyvälle paikalle oman väliaikaisen myymälän. Kirjaston ulkopuolella on iso aulatila, jota voisi toisinaan hyödyntää vuokraamalla sitä esimerkiksi kirjakaupalle uuden opintojakson alussa tai matkamuistomyyjälle parhaana kesäsesonkina. Yhteistyö paikallisen kustantajan WSOY:n kanssa voisi antaa uusia mahdollisuuksia kirjastolle. Amk-kirjastoon hankitaan pääasiassa oman aihealueen aineistoa. Kyselyssä monet unelmoivat kaunokirjakokoelmasta. Porvoossa on hyvä kaupunginkirjasto, jonka laajasta kokoelmasta löytää varmasti mieluista luettavaa. Puheissa ja unelmissa on kuitenkin noussut esiin kaunokirjojen kierrätys. Ideana on, että kierrätykseen voisi tuoda itselle tarpeettoman kirjan ja halutessaan voisi ottaa uuden tilalle.

Kirjoituksissa kirjastoa kuvataan tiedon temppeleksi, sykkiväksi sydämeiksi, olohuoneeksi, työhuoneeksi, älytaloksi ja tietenkin ajan hengen mukaan kohtaamispaikaksi. Suomen kirjastoseuran kirjastohistorian kartoitus kertoo, että kirjasto on edelleen tärkeä paikka monen elämässä ja tarkoittaa paljon enemmän kuin käsitteet tila, seinä, sisustus tai palvelu. Mielipidekirjoituksissa ja unelmakyselyissä löytyy vastakkaisiakin ajatuksia. Niiden mukaan kirjastolla ei tulevaisuudessa ole mitään roolia tai kirjastolle innovoidaan sellaisia tehtäviä, jotka eivät tarvitse tekijäkseen kirjastokoulutuksen saanutta asiantuntijaa, vaan jonkun muun alan osaajan.

Yleisen kirjaston merkitys julkisena kolmantena paikkana korostuu koko ajan. Ihmiset kaipaavat kodin ja työn lisäksi tilaa, johon voi mennä ilman ostopakkoa. Kirjasto on tärkeä osa ammattikorkeakoulua. Opiskelijalle kirjasto on työhuone, jossa ahkeroimalla valmistutaan ammatin. Se on avoin tila, jonka asiakaspalvelussa tapaa edelleen ihmisen tai se on lukusali, joka mahdollistaa keskittymistä vaativan hiljaisen työskentelyn. Kirjaston yhteyteen halutaan kahvilaa, sitä kolmatta paikkaa vapaammalle seurustelulle. Porvoo Campus 2010 tarjoaa kirjaston asiakkaille kolmannen tilan aivan kirjaston vieressä.

Heikkona signaalina kyselyissä esiintyy unelma lastenhuoneesta. Tulevaisuuden opiskelija haluaa tuoda koko perheensä kampukselle. Sillä aikaa kun hän itse opiskelee, niin lapset leikkivät kampuksella. Tähän unelmaan täytyy jonkun muun kuin kirjaston vastata. Kirjaston tulevaisuutta rakennetaan avoimin mielin menneisyyttä unohtamatta. Jokainen tietää, että kirjastoa ja

kirjastotilaa tarvitaan juuri niin kauan kun sitä ei ole korvattavissa muilla tavoin tai vaihdettavissa johonkin muuhun.

Sinisen meren strategia liittyy läheisesti unelmiin ja toiveisiin. Ajatuksiin, joita ei välttämättä vielä itsekään tiedosta. Strategian perustana on uskomus, että sinisiä meriä voidaan omalla toiminnalla luoda. Niitä ei löydetä analyysien avulla, vaan erilaisilla innovaatioprosesseilla. Kirjastot kuten yrityksetkin tekevät jatkuvaa kehitystyötä ja seuraavat ympäristöään, jotta menestyisivät tulevaisuudessa. Arjessa kuitenkin liian usein unohtuu, että ollakseen uskottava on oltava myös valmis muuttamaan ja luopumaan toimintatavoista, joita asiakkaat eivät koe tärkeiksi.

Tällä hetkellä amk-kirjastojen ei tarvitse kilpailla asiakkaista, ainoastaan selviytyä kaikista asiakaspalvelutilanteista. Kirjastossa tehdään paljon rutiinitöitä, jotka vievät ammattitaitoisen henkilökunnan työajasta suuren osan. Rutiinipalveluiden siirtäminen asiakkaiden itsepalveluksi ei välttämättä merkitse supermarket ajattelua eli sitä, että asiakkaat pitää saada tehokkaasti sisään ja ulos, vaan ammattitaitoiseen palveluun panostamista. Tämän pohjalta sinisen meren strategian analyttiset työkalut neljä kysymystä ja siitä sovellettu nelikenttä ovat hyvä lähtökohta kirjaston toiminnan kehittämiseen. On aiheellista miettiä tarkkaan, mitä kirjastopalveluille selviönä pidettäviä tekijöitä tulisi eliminoida, mitä korostaa, mitä supistaa ja mitä uusia tekijöitä luoda. Näin saadaan innovoitua kirjastolle aivan uusi arvokäyrä.

Kirjastotyössä vaalitaan perinteitä ja toimitaan uusista työvälineistä huolimatta, kuten aina ennenkin on tehty. Työtapoja ja –menetelmiä kyseenalaistetaan, mutta silti toimintatavat ovat suurelta osin perinteisten strategioiden mukaiset. Tulevan kehittämistyön avuksi Porvoo Campus unelmakirjastoa voidaan toiminnan näkökulmasta havainnollistaa Sinisen meren strategian nelikentällä.

Päästäkseen siniselle merelle Porvoo Campus kirjaston olisi poistettava kokonaan perinteinen, työvoimavaltainen lainaustiski. Rutiinitoiminnot kuten aineiston lainaus ja palautus hoituvat jatkossa kokonaan asiakkaiden itsepalveluna. Amk-kirjaston asiakaskunta on valikoitunutta ja täydellinen itsepalvelu onnistuu varmasti paremmin kuin yleisessä kirjastossa.

Kirjaston kokoelmasta poistetaan vanhentunut, lainaamaton tai uusien opetussuunnitelmien mukaan tarpeettomaksi osoittautunut aineisto. Amk-kirjasto ei toimi säilyttävänä kirjastona, vaan keskittyy tuoreeseen oman alansa aineistoon. Pääkaupunkiseudulla on käytettävissä paljon erikoisalojen kirjastoja ja aineistoa kauemmin säilyttäviä yksiköitä, joiden palveluja voidaan hyödyntää tarvittaessa.

Opiskelijoilta poistetaan pakollinen tietokantakoulutus ja muutetaan asiakaspalvelun painopistettä asiakkaan palvelemisesta opastamiseen. Tällä hetkellä tietokantakoulutus ei kohtaa todellista tarvetta. Opiskelijat kuluttavat usein opintojen alussa tiedonhankintaan tarkoitettavat tunninit omia raportteja kirjoittaen ja sähköposteja tai nettisivuja lukien.

Kirjastolla on paljon rutiinitöitä, joita ulkopuolisen silmin tehdään ilman todellista hyötyä. Esimerkiksi kirjastoaineiston löydettävyyden on yksi palvelun ydinasioista. Miksi opiskelijat käyttävät Amazon-kirjakauppaa tai Googlea tiedonhauksissaan mieluummin kuin kirjaston aineistoluetteloita tai tietokantoja? Mitä kirjasto voisi asialle tehdä? Voisiko raskaita luettelointirutiineja keventää? Miettiä uudelleen, miksi työtä tehdään? Mitä ja miten aineistoa haetaan?

Porvoo Campus kirjaston on hyvä korostaa asiakas- ja tietopalvelua. Ammattitaitoisen henkilökunnan rooli tiedonlähteille opastajana tulee korostumaan samalla kuin tiedon määrä kasvaa koko ajan. Asiakkaiden kannalta on varmasti parempi, että henkilökunta neuvoo tietokantojen käytössä silloin, kun tiedontarve on akuutti. Henkilöstön ammattitaitoa kannattaa hyödyntää myös yhä enemmän vaativampiin kirjastotöihin kuten tiedon seulomiseen, valikoimiseen ja hankkimiseen. Asiakkaiden omatoimisuutta lainausrutiinien lisäksi kannustetaan esimerkiksi aineiston löydettävyyden suhteen. Amkeista valmistuu oman alansa asiantuntijoita, joiden on hyvä oppia jo opiskeluaikoina itsenäisesti hyödyntämään alansa tiedonlähteitä.

Kirjaston hankkimien tietokantojen koulutusta korostetaan opettajille, jotta he osaavat hyödyntää olemassa olevaa tietoa opetuksessaan. Samalla kuin opettajien tietämys kasvaa, lisääntyy opiskelijoille vaatimus hyödyntää tietokantoja omilla raporteissaan. Tämän seurauksena opiskelijoiden käyttämän lähdemateriaalin laatu paranee.

Amk-kirjastojen tarkoituksena ei ole hankkia tieteellistä kirjallisuutta. Amk-kirjastoihin ostetaan yhteistyössä yliopistokirjastojen kanssa erilaisia kaupallisia - ja tieteellisiä tietokantoja, joissa on hyvin paljon teoreettista aineistoa. Kirjaston kannattaa supistaa teoreettisen aineiston hankintaa ja keskittyä enemmän kysyttyyn aineistoon. Myös asiakkaiden ylipalvelu esimerkiksi lainausilanteessa on supistettava. Aineiston löydettävyyttä kritisoidaan usein asiakastytyväisyyskyselyissä ja sen parantamiseen pitää kiinnittää enemmän huomiota ja supistaa tällä hetkellä vallitseva vaikea toimintakulttuuri.

Kirjaston sinisyyttä voidaan luoda lisäämällä uusia palveluja. Mannermaa puhuu yksinkertaisuuden filosofiasta, simplismistä, jonka avulla selvittää tulevaisuuden ilmiöistä. Hänen mu-

kaansa simplismi perustuu muun muassa poisrajaamiseen ja simppeliyskonsulttien käyttöön. Kirjasto voisi olla kampuksella tiedonhakujen simppeliyskonsultti tai personal trainer. Yllätykset ajassa –palvelu kuvaa Toddin peräänkuuluttamaa asiakkaiden yllättämistä erilaisilla ”vau” tai ”ohoh” tekijöillä kuten esimerkiksi ajankohtaisen informaation välittämällä taustatiedoin.

Taulukkoon 4 on koottu kaikesta kehittämishankkeesta esille tulleista tutkimustiedoista, kyse-lyistä, havainnoista ja ajatuksista ehdotus, mitä tulevaisuuden sinisen meren kirjastossa on hyvä poistaa, korostaa, supistaa ja mitä uutta luoda.

Taulukko 4. Sinisyyttä Porvoo Campus kirjaston toiminnan suunnitteluun

<p>Poista</p> <p>Perinteinen lainautiski</p> <p>Aineisto, jota ei lainata</p> <p>Pakollinen tietokantakoulutus opiskelijoilta</p> <p>Merkityksettömät rutiinit</p>	<p>Korosta</p> <p>Asiakas- ja tietopalvelua</p> <p>Tiedonhaun opastamista</p> <p>Asiakkaiden omatoimisuutta</p> <p>Opettajien tietokantatietämystä ja kirjasto-osaamista</p>
<p>Supista</p> <p>Liian teoreettinen aineisto</p> <p>Monimutkaiset kirjastorutiinit</p> <p>Asiakkaiden ylivalvelu</p> <p>Asiakkaalle vaikea toimintakulttuuri</p>	<p>Luo</p> <p>Uudet palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> - personal trainer - lainaa asiantuntijaa - täsmätietopaketit <p>Verkostot ja vaikutuskanavat</p> <p>Yllätykset ajassa</p>

Modernin kirjastotilan ominaispiirteitä sanotaan olevan toiminnallisuus, sopeutuvuus, saavutettavuus, monipuolisuus ja interaktiivisuus. Yleisesti voidaan todeta, että ihmiset tavoittelevat olosuhteita, joissa heidän on hyvä ja turvallinen olla. Myös Kalevi Korpelan väitöskirjan mukaan opiskelijoiden mielipaikka on viehättävä ja kiehtova. Sen lisäksi se on selkeä, itselle sopiva ja herättää kuulumisen tunnetta. Menestystekijät monipuolisuus, löydettävyyys, viihtyisyys, siisteys, turvallisuus ja asioiden helppous ilmentävät taas kauppakeskuksen palvelutasoa ja toiminnallisuutta. Yhdessä nämä kaikki tekijät edellä esitettyjen tutkimustulosten kanssa muodostavat kuvan siitä, millainen Porvoo Campus 2010 unelmakirjasto tilana voisi olla.

Lähteet

Ala-Kuha, M. 2008. Toiveideni kirjasto. Puheenvuoro Opiskelijakirjaston 150-vuotis juhlaseminaarissa 12.5.2008. Luettavissa

http://www.helsinki.fi/opiskelijakirjasto/juhlavuosi/seminaari/Juhlaseminaari120508_Ala-Kuha.pdf . Luettu 3.6.2008

Antola, T. & Pohjola, J. 2006. Innovatiivisuuden johtaminen. Edita. Helsinki.

Anttonen, M. 2002. ”Matkailun tilat”: Henri Lefebvren sosiaalisen tilan teorian näkökulmia maantieteelliseen matkailututkimukseen. Terra 3/2002, 171-176.

Arene, 2008. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. Luettavissa <http://www.arene.fi> . Luettu 24.4.2008.

Arlander, A. 1998. Esitys tilana. Teatterikorkeakoulu. Vantaa.

Arvostelupöytäkirja 13.2.2008. Keskustakampuksen kirjasto. Arkkitehtuurikilpailu 5.7.-31.10.2007. Luettavissa <http://www.helsinki.fi/kirjastot2015/arvosteluaineisto.pdf>. Luettu 24.10.2008.

Berndtson, M. 2007. Kirjasto uudella vuosisadalla –seminaari. Viipuri, Alvar Aallon kirjasto 21.5.2007. Luettavissa <http://www.lib.hel.fi/Page/ec921db1-4801-4c1e-ac43-46897874424e.aspx> . Luettu 28.3.2008.

Csikszentmihalyi, M. 2005. Flow elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu. Rasalas. Helsinki.

Dammert, L. 2008. Tanskan kirjastokeskustelu. Kirjastolehti 2, 14.

Ekholm, K. 2007. Kirjastojen sinisen meren strategia. Luettavissa http://www.csc.fi/csc/julkaisut/tietoyhteys/ty_html/ty-3-2007/ekholm_meri. Luettu 27.4.2008.

Etsi, opi ja oivalla yhdessä. Ammattikorkeakoulukirjastojen yhteistyön strategia 2007 – 2010. Luettavissa <http://www.amkit.fi/download.php?82c5ad86685d49e7d6e7f02ee388ec3d>. Luettu 27.4.2008.

Florida; R. 2005. Luovan luokan esiinmarssi. Talentum. Helsinki.

HAAGA-HELIA strategia 2007 – 2012.

Heikkinen Hannu L.T. & Jyrkämä Jyrki. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T. & Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti (toim.) Siinä tutkija missä tekijä – toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja s. 25-62. Ateena Kustannus. Jyväskylä.

Heinimäki, H. 2006. Kaupan toimintaympäristö. WSOY. Helsinki

Helsinkiin ehdotetaan 25 000 m²:n keskustakirjastoa tiedon, taitojen ja tarinoiden kohtaupaikka. 2008. Luettavissa <http://www.lib.hel.fi/fi-FI/keskustakirjasto/>. Luettu 10.5.2008.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13.osin uud.p. Tammi. Helsinki.

Huotari, M.-L. & Hurme, P. & Valkonen, T. 2005. Viestinnästä tietoon. Tiedon luominen työyhteisössä. WSOY. Helsinki.

Iisalo, M. 2005. Stressinpurkaja. Luettavissa: http://www.merivalkama.net/documents/bifi1205_06-07.pdf. Luettu: 24.3.2008.

Iisalo, M. 2006. Suuri stressiseikkailu. Kylteri 1, 18-22.

Iivonen, M 2007. Onko paikalla väliä? Kirjastotilojen vaikuttavuus. Luettavissa <http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/neuvosto/tapahtumat/semit2006/laatu3/Files/liitetiedosto2/3mi.pdf>. Luettu 13.2.2008.

Iso Omena. Luettavissa <http://www.isoomena.fi/asp/system/empty.asp?P=1684&VID=default&SID=117755815132924&S=0&C=24250>. Luettu 10.5.2008.

Itä-Uudenmaan innovaatio-ohjelma 2.1.2007. Luettavissa [http://www.ita-uusimaa.fi/files/Tiedostot/Ita Uusimaa innovaatio ohjelma_020107.pdf](http://www.ita-uusimaa.fi/files/Tiedostot/Ita_Uusimaa_innovaatio_ohjelma_020107.pdf) Luettu 15.4.2008.

Itä-Uudenmaan maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2009-2010-2013. Luettavissa http://liitto.ita-uusimaa.fi/files/Tiedostot/Toteuttamissuunnitelma_2009-2010-2013.pdf. Luettu 13.1.2009.

Junkala, P. 1999. Tila tutkimuskohteena. Teoksessa Junkala, P. & Sääsکیlahti, N. Kadun risteyksessä. Etnologinen analyysi kaupunkitilasta. Atena. Jyväskylä 1999.

Jyrkämä J. 1978. Toimintatutkimuksen teoriasta ja tutkimuskäytännöstä. Sosiaalipolitiikka, s. 37-70.

Kahvilehti Java 2004. Coffee-out-of-home – kasvava ilmiö? Kahvilehti Java. 1, s. 1.

Kamensky, M. 2004. Strateginen johtaminen. Talentum. Helsinki.

Kangas, A. 1979. Toimintatutkimuksen käytäntö. Sosiaalipolitiikka, s. 221-226.

Kankkunen, E. & Haapakangas, A. & Hongisto, V. 2008. Peiteäänänen vaikutukset työsuoriutumiseen ja koettuun akustiseen tyytyväisyyteen – laboratoriotutkimus. Internet –lyhytraportti 24.9.2008. Luettavissa http://www.ttl.fi/NR/rdonlyres/88006950-3D67-4B8C-9E65-F4722AB6EE14/0/Peite%C3%A4%C3%A4nien_vaitukset_ty%C3%B6suoriutumiseen_tiivis_telm%C3%A4.pdf . Luettu 26.9.2008.

Kaplan, R. S. & Norton, D. P. 2002. Strategialähtöinen organisaatio tehokkaan strategiaprosessin toteutus. Talentum. Helsinki.

Karhula, P. 2005. Moni-ilmeisyyttä ja nopeaa kehitystä – Baltian ja pohjoismaiden kirjastot kokemuksia jakamassa. Signum 5, s. 20-24.

Kari, J. 2008. Yliopistokirjastojen tutkimustarpeet – selvityksen loppuraportti: tutkimusohjelman hahmottelua. Luettavissa http://www.info.uta.fi/julkaisut/pdf/Yliopistokirjastojen_tutkimustarveselvitys.pdf. Luettu 4.6.2008.

Kauppakeskus Entressen rakentaminen vauhdissa - Peruskivi muurattiin. YIT OYJ Lehdistö-tiedote 25.9.2007. Luettavissa <http://www.yit.fi/palvelut/tiedotteet/45210> . Luettu 9.11.2008.

Keski-Espoon uusi aluekirjasto. Luettavissa <http://espoonkeskuksenaluekirjasto.blogspot.com/> . Luettu 9.11.2008.

Keskustakampuksen kirjastot vuosina 2006-2009. Kehittämissuunnitelma. Luettavissa http://www.helsinki.fi/kirjastot/tyoryhmat/keskusta/kehittaminen/kkk0609_KeSu_B5_1P_vari.pdf Luettu 10.5.2008.

Keskustakirjasto. Metropolin sykkivä sydän. Selvitystyön raportti. Luettavissa <http://www.hel2.fi/ajankohtaista/keskustakirjasto/kirjasto.pdf>. Luettu 11.5.2008.

Keskustakirjasto tarveselvitys 2006. Luettavissa: http://www.lib.hel.fi/File/71865ca0-5ab3-4a7d-9a54-f4b5aa1285da/Keskustakirjaston_tarveselvitys_2006.pdf . Luettu 4.4.2008.

Keskustelua ja keittoa – miniseminaari kirjastojen tulevaisuudesta. Helsinki 2.4.2008

Kilpailuohjelma. Keskustakampuksen kirjasto. Arkkitehtuurikilpailu 5.7.-19.10.2007 . Luettavissa http://www.helsinki.fi/kirjastot/julkaisut/kaisa_kilpailuohjelma.pdf. Luettu 10.5.2008

Kirja 2010 kirja-alan kehitystrendit. 2003. Toim. Saarinen, L. & Joensuu, J. & Koskinen, R. Saarijärvi. Gummerus.

Kirja 2010 - haastattelut. The name of the game. Luettavissa <http://www.jyu.fi/nykykulttuuri/Kirja2010/haastattelut.htm>. Luettu 30.4.2008

Kirjasto muutti elämäni. Kirjasto mukana elämässä. 2000. toim. Jaakko Korpisaari & Maisa Lovio. Suomen kirjastoseura. Forssa.

Kirjasto Omena. 2008. Luettavissa <http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;17273;17362;17422> . Luettu 11.10.2008.

Kirjastoelämää. Mikkeli – digitoinnin pääkaupunki. Luettavissa <http://kirjastolainen.blogspot.com/>. Luettu 18.3.2008.

Kirjastoja – alueellisia vaikuttajia. 10. ammattikorkeakoulujen kirjastopäivät Rovaniemellä 16.-17.8.2006. toim. Maija Koponen & Sinikka Tuohino & Sanna Viiri. Rovaniemi. Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Kivistö, T. Kirjaston merkitys on tietovirtojen solmuna yhä tärkeämpi. Luettavissa <http://www.kerava.fi/ep/tiedostot/torsti.pdf> . Luettu 8.5.2008.

Knuuti, L. 2004. Uusi urbaani yhteisöllisyys. Helsingin Sanomat 1.8.2004.

Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat vuosille 2008-2011. Opetusministeriö. Luettavissa http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/Korkeakoulujen_rakenteellinen_kehittaminen/liitteet/KK_rak_kehitt_suuntaviivat_muistio.pdf Luettu 27.4.2008.

Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus: kenttätöitä ja muutosyrkimyksiä. Tampere. Vastapaino.

Kuusi, H. 2008. Toiveitten opiskelijakirjasto – olohuone, luostari ja kohtaamispaikka. Luettavissa <http://www.helsinki.fi/kirjastot/verkkari/2008/03/kuusi.html>. Luettu 10.5.2008.

Kuusi, O. 2008. Opas ubiikkiyhteiskuntaan. Futura 3, 82-82.

Kylmäkoski, M 2006. Näkökulmia nuorten tilankäyttöön. Teoksessa Nuorten tilat. Toim. Merja Kylmäkoski etc. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Lahden radion vieraita Timo Kopomaa tutkii elämän tempoa. Luettavissa <http://lotta.yle.fi/rswebli.nsf/sivut/vieraana?opendocument&pageid=Content3E775> . Luettu 14.5.2008

Laurea pedagoginen strategia 2007. Luettavissa http://www.laurea.fi/net/fi/07_Laurea/LaureaKuvat/peda_str_290507.pdf. Luettu 29.4.2008.

Leppävaaran aluekirjasto. 2008. Luettavissa <http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;17273;17362;17370>. Luettu 11.5.2008.

- Lumijärvi, I. & Virta, S. & Kujanpää, O. 2003. Strategista arviointia kehittämässä. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Luoma, M. 2007. Strategiatyön kontekstit – haasteena järjen ja tunteen pelikenttien hallinta. Teoksessa *Strategia, tunteet ja toiminta*. Toim. Juuti, P. JTO-Palvelut. Tampere.
- Luoto-Halvari, An 2008. Ajankohtaista opetusministeriössä. Kirjastoverkkopäivä 11.4.2008. Luettavissa http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/koordinointi/esityksia/Files/liitetiedosto2/Luoto-Halvari_Kirjastoverkkopäivä_2008.pdf. Luettu 2.5.2008.
- Maikkula, S. 2005. Wellness – himon, halun ja terveyden harmoniaa. Luettavissa: <http://www.viisitahta.fi/content/view/515/104/>. Luettu 25.3.2008.
- Manka, M-L. 2006. Tükerinloikka työniloon ja menestykseen. Talentum. Helsinki.
- Mannermaa, M. 2008. Jokuveli. Elämä ja vaikuttaminen ubiikkiyhteiskunnassa. WSOY. Helsinki.
- Mannermaa, M. 2004. Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus. WSOY. Helsinki.
- Mannermaa, M. 1999. Tulevaisuudentutkimus. Miksi, mitä ja miten? Teoksessa *Tulevat tuhat*. Metsä, M. (toim.) Tilastokeskus. Helsinki.
- Metsämuuronen, J. 2006. Tulevaisuusorientoituneisuus suomalaisessa koulutuskentässä. *Futura*, 1 s. 6-22
- Nonaka, I. & Konno, N. 1998. The Concept of "Ba": building a foundation for knowledge creation. *California Management Review*. vol.40 no 3 Spring.
- Nonaka, I. & Konno, N. & Toyama, R. 2001. Emergence of "Ba": A Conceptual Framework for the Continuous and Self-transcending Process of Knowledge Creation. Teoksessa *Knowledge Emergence*. Oxford University Press. New York.
- OCLC 2005. Perception of Libraries and Information Resources 2005. Luettavissa <http://www.oclc.org/reports/2005perceptions.htm>. Luettu 11.4.2008.

Ojanen, M. 2007. Positiivinen psykologia. Edita. Helsinki.

Oldenburg, R. 2001. Introduction. Teoksessa Oldenburg, Ray (ed.): Celebrating the third place. Inspiring stories about the "great good places" at the heart of our communities. Marlowe & Company. New York.

Peltola, H. 2007. Palveluloisto ja kiehtomisen aito taito. Edita. Helsinki.

Porvoo Campus 2010. Luovuuden, oppimisen ja innovaatioiden Living Lab. Luettavissa <http://www.porvoocampus.fi/> Luettu 15.4.2008.

Porvoon kaupungin strategia 2006-2015. Kaupunginvaltuusto 30.8.2006. Luettavissa http://www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo/files/keskhallpdf/Strategia_ja_tuloskortit_300806.pdf Luettu 15.4.2008.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007. Luettavissa <http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf> Luettu 2.5.2008.

Ranttila, H. 2008. Keski-Espoon aluekirjastohanke. Sähköposti 14.11.2008.

Reijonen, M. 1995. Tilan kolmet kasvot. Tutkimus kirjastotilasta. BTJ Kirjastopalvelu. Helsinki.

Salmela, M. 2008. Helsingin keskustakampuksen kirjastot kerätään saman katon alle. Helsingin Sanomat 1.3.2008.

Santalainen, T. 2008. Strateginen ajattelu.2 tark.p. Talentum. Helsinki.

Savolainen, L. 2003. Kirjasto urbaanin parveilun tilana – näkökulmia moderniin kirjastotilaan ja sen suunnitteluun. Leppävaaran aluekirjasto –hankeen loppuraportti.

Seppänen, E. 2008. Nuorten tulevaisuuskuvat. Sitra & Tekes. Luettavissa http://www.tekes.fi/julkaisut/Nuorten_tulevaisuuskuvat.pdf. Luettu 23.5.2008.

Sauvala, M. 2007. Unelmakirjasossa on taidelainaamo ja ripaus turkoosia. Ylioppilaslehti 6. Luettavissa <http://www.ylioppilaslehti.fi/2007/03/30/unelmakirjastossa-on-taidelainaamo-ja-ripaus-turkoosia/> .Luettu 10.5.2008

Seuri, V. 2006. Keskustakampuksen kirjastot yhdistetään vuoden 2010 alussa. Luettavissa <http://www.ylioppilaslehti.fi/2006/12/01/keskustakampuksen-kirjastot-yhdistetaan-vuoden-2010-alussa/>. Luettu 10.5.2008.

Seuri, V. 2006. Rauhaisan tien kulkija. Ylioppilaslehti 14. Luettavissa <http://www.ylioppilaslehti.fi/2006/10/20/rauhaisan-tien-kulkija/> . Luettu 24.3.2008.

Sipilä, S. 2004. Kirjastoista yhteisiä paratiiseja. Kirjastolehti, 4, s. 25.

Stressittömässä tilassa onnistuu oppiminen ja työnteko helpommin. 2007. LukSitkO, 2/2007-1/2008, s.40-42.

Stähle, P. & Wilenius, M. 2006. Luova tietopääoma tulevaisuuden kestävä kilpailuetu. Edita. Helsinki.

Suomen Kauppakeskusyhdistys ry. Luettavissa <http://www.rakli.fi/kky/>. Luettu 26.4.2008.

Suurla R. 2001. Helmiä kalastamassa. Avauksia tietämyksen hallintaan. Eduskunta. Helsinki.

Sydänmaanlakka P. 2000. Älykäs organisaatio. Tiedon, osaamisen ja suorituksen johtaminen. Kauppakaari. Helsinki.

Turja T. 2002. Tulevaisuuden kirjasto: ostosparatiisi, McDonalds vai kirpputori. Kirjastolehti,4, s.14-15.

Todd H. 2008. Library spaces – new theatre of learning: A case study. Luettavissa http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILppt/Heather_Todd.pdf Luettu 14.11.2008

Åberg, L. 1997. Viestinnän strategiat. WSOY. Juva.

Yhteenvedo Campus Concept –työryhmän kokouspöytäkirjoista. 2008.

Yksitoista askelta luovaan Suomeen. Luovuusstrategian loppuraportti. Luettavissa

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm43.pdf?lang=f>

i. Luettu 6.5.2008

Kirjastovierailut, seminaarit ja tilaisuudet

Kehittämishanketta varten vierailtiin useissa erityyppisissä kirjastoissa sekä osallistuttiin tilaa, asiakaspalvelua ja kirjaston kehittämistä käsitteleviin seminaareihin ja tilaisuuksiin. Näistä tapahtumista saadut ajatukset, ideat ja materiaalit ovat edistäneet toimintatutkimukseen kuuluvaa reflektiivistä ajattelua. Samalla ne ovat auttaneet muodostamaan uudenlaisen kuvan tulevaisuuden amk-kirjaston toimintaympäristöstä, jossa toimivat ja muunneltavat tilaratkaisut ovat keskeisessä roolissa.

tammikuu 2008

Högskolan Dalarna bibliotek vierailu

Falu stadsbibliotek vierailu

Helsingin kaupunginkirjasto Käpylän kirjasto vierailu

Laurea ammattikorkeakoulu kirjasto Otaniemi vierailu

Laurea ammattikorkeakoulukirjasto Tikkurila vierailu

helmikuu 2008

Amk-kirjastojen Ota selvää kampanjaseminaari

Esitelmä Margit Sjöroos Stressitön tila

Sipoon kunnankirjasto Nikkilä ja Söderkulla vierailu

maaliskuu 2008

Itä-Uudenmaan maakuntakirjasto – Porvoon kaupunginkirjasto vierailu

Laurea ammattikorkeakoulukirjasto Porvoo vierailu

Helsingin kaupunginkirjasto Itäkeskus vierailu

huhtikuu 2008

Celia – Näkövammaisten kirjasto vierailu

Keskustelua ja keittoa – miniseminaari kirjastojen tulevaisuudesta

Espoon kaupunki – Kirjasto Omena vierailu

Porvoo Campus goes wild –työpaja

Posintra Campus open sessio

toukokuu 2008

Kirjasto tilassa ja ajassa – Opiskelijakirjaston juhlaseminaari

Espoon kaupunki – Sellon kirjasto vierailu

kesäkuu 2008

Pirkanmaan ammattikorkeakoulukirjasto vierailu

Unelmien kirjastotapahtuma

Porvoon ammattiopisto kirjasto vierailu

Varsinais-Suomen maakuntakirjasto - Turun kaupunginkirjasto vierailu

syyskuu 2008

Campus markkinointi työryhmä

Turun ammattikorkeakoulukirjasto vierailu

lokakuu 2008

Matkailuopetuksen neuvottelupäivät tietopalveluryhmä

tammikuu 2009

HAAGA-HELIA Porvoon yksikön kehittämisspäivä teemana Campus

helmikuu 2009

HAAGA-HELIA tulevaisuusfoorumi

Palvelu Polttopisteessä –seminaari